

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

**ΤΕΙ
ΠΕΙΡΑΙΑ**

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

**ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Διπλωματική Εργασία για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

Πειραιάς, 2010

MASTER OF SCIENCE IN
HEALTH MANAGEMENT

ANGELOPOULOS PANAGIOTIS

POLITICAL PARTIES
AND WELFARE STATE IN GREECE

Post Graduate Degree Dissertation

Piraeus, 2010

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

**ΤΕΙ
ΠΕΙΡΑΙΑ**

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επιβλέπων Καθηγητής :
Καθηγητής Παπαλιάς Θεόδωρος

Διπλωματική Εργασία για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

Πειραιάς, 2010

Ευχαριστίες

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητο να δοθούν ευχαριστίες στον Καθηγητή και επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας κ. Παπαηλία Θεόδωρο για την πολύτιμη προσφορά και συνδρομή του, τόσο με τις γνώσεις του άλλα και με την ψυχολογική στήριξη που μου παρείχε όλο αυτό το διάστημα. Παράλληλα, στους γονείς μου κ. Φώτη Αγγελόπουλο και κα. Σουλτάνα Αγγελοπούλου για την συνεχή βοήθεια και υποστήριξη μέχρι την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Περίληψη

Η κοινωνική αδικία από το τέλος του 19^{ου} αιώνα που συνεχώς παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις και σταδιακά μεταφράστηκε σε κοινωνική ανισότητα, η σύγχρονη τάση για την εμπορευματοποίηση των σπουδαιότερων κοινωνικών αγαθών όπως της υγείας και της παιδείας, η επιβολή του κοινωνικού αποκλεισμού σε ορισμένες ομάδες του πληθυσμού, το μεγάλο κύμα της μετανάστευσης, οι σκληροί όροι μιας ανταγωνιστικής και ελεύθερης αγοράς εργασίας, οι αρνητικές εκτιμήσεις από τους δείκτες δημογραφίας και υγείας ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες για μια καλύτερη ποιότητα ζωής και την πραγμάτωση της κοινωνικής ευημερίας.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η χάραξη και η άσκηση μιας πιο ανθρώπινης κοινωνικής πολιτικής μέσω της δίκαιης και σωστής αναδιανομής των εισοδημάτων και των παροχών σε είδος, σε χρήμα και σε υπηρεσίες στο πλαίσιο του κράτους πρόνοιας όπως θα σχεδιάζεται είτε από το πολιτικό πρόγραμμα του κυβερνώντος κόμματος είτε από τα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Κοινή ομολογία είναι ότι για την αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής και της ύπαρξης ενός ουσιαστικού κράτους πρόνοιας απαιτείται η συναίνεση όλων των πολιτικών και των κοινωνικών φορέων, των εργοδοτών, των εργαζόμενων, της ευρύτερης κοινής γνώμης προκειμένου να υλοποιηθεί ο πρωταρχικός στόχος που συνίσταται στη διασφάλιση ενός κατώτατου επιπέδου εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης για κάθε πολίτη στο βαθμό που δεν μπορεί από μόνος του και για λόγους που οφείλονται πέρα από τη θέληση του να εξασφαλίσει.

Η φιλοδοξία της εργασίας είναι να συμβάλει στη μελέτη και στην εξαγωγή πολύτιμων συμπερασμάτων με την παρουσίαση της πολιτικής και της κοινωνικής ιστορίας ώστε να είναι εφικτή μια συγκριτική μελέτη αναφορικά με τους στόχους και τις προτεραιότητες των κομμάτων σχετικά με την στρατηγική που θ' ακολουθήσουν για το κράτος πρόνοιας.

Λέξεις κλειδιά: κράτος πρόνοιας, κράτος δικαίου, πολιτικά κόμματα, κοινωνική ασφάλιση, υγεία, εργασιακές σχέσεις, ανεργία, μετανάστευση.

Abstract

From the end of the nineteenth century, the social inequity was continually growing and has gradually been transformed into social inequality, the modern propensity for the commercialization of the greater social goods, like health and education, the imposition of the social exclusion for some groups of people, the huge wave of the emigration, the hard terms of a competitive and free labor market, the negative estimations for the demography and health indexes, facts that minimize the possibilities for a better quality life and the implementation of social prosperity.

The necessary precondition is the making and the implementation of a human centered social policy, through the right and fair distribution of income and the rendering of goods, money and services, in the context of a welfare state as it will be planned by either the government political program or the opposition parties.

Admittedly, the consent of all political and social bodies, of public opinion, of employers and employees, are necessary in order to ensure the effectiveness of the social policy and the existence of a welfare state. That consent is also vital for the implementation of the primary objective which is to ensure a specific lower level of income and living standards for every citizen, which, cannot be produced by every citizen partially, but must be provided generally to the community by the state.

The ambition of this project is to study and draw useful conclusions from the presentation of the political and social history, so as a comparative study of the targets and the priorities of the political parties concerning the welfare state to be feasible.

Key words: welfare state, social state law, political parties, social insurance, health, industrial relations, unemployment, immigration.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ	3
1.1 <u>Ο εννοιολογικός προσδιορισμός του κράτους πρόνοιας</u>	3
1.2 <u>Η ιστορική αναδρομή του κράτους πρόνοιας</u>	4
1.3 <u>Ο διαχωρισμός του κράτους πρόνοιας σύμφωνα με τον βαθμό της συνταγματικής προστασίας</u>	7
1.3.1 <u>Η αρχή του κράτους δικαίου και του κοινωνικού κράτους δικαίου</u>	7
1.3.2 <u>Το δίλημμα, κοινωνικό κράτος ή κράτος πρόνοιας</u>	8
1.3.3 <u>Τα κοινωνικά δικαιώματα και το κοινωνικό κράτος δικαίου</u>	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ	10
2.1 <u>Η σκιαγράφηση της πορείας του σοσιαλισμού και του φιλελευθερισμού</u>	10
2.2 <u>Η κρίση των ιδεολογιών και η δημιουργία ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου</u>	13
2.3 <u>Οι παράγοντες της ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας</u>	15
2.4 <u>Η οικονομική λειτουργία του «κοινωνικού μισθού»</u>	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ	19
3.1 <u>Η ανασυγκρότηση της Ελληνικής κοινωνίας κατά τη διακυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια, 1828-1831</u>	19
3.2 <u>Η εκλογή του Όθωνα, η περίοδος της Αντιβασιλείας, 1833-1835 και το πέρασμα από την απόλυτη μοναρχία στη Συνταγματική βασιλεία</u>	20
3.3 <u>Οι πολιτικές και οι κοινωνικές εξελίξεις από την ψήφιση του Συντάγματος το 1864 ως το κίνημα στο Γουδί, το 1909</u>	21
3.4 <u>Η πολιτική και η κοινωνική κατάσταση πριν από τις αρχές των Βαλκανικών πολέμων ως τη Μικρασιατική καταστροφή, 1910-1922</u>	24
3.5 <u>Η Ελλάδα του Μεσοπολέμου, 1923-1940</u>	26
3.6 <u>Οι πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στην κατοχή, 1941-1944, στον εμφύλιο, 1946-1949 ως το τέλος της δικτατορία των Συνταγματαρχών το 1967</u>	28
3.6.1 <u>Η κατάσταση της φτώχειας</u>	32
3.6.2 <u>Ανεργία, συνθήκες εργασίας και μισθοί</u>	33
3.6.3 <u>Η υπανάπτυξη του κράτους πρόνοιας</u>	34

3.6.4	<u>Οι συνθήκες κατοικίας</u>	34
3.7	<u>Η αρχή του κράτους πρόνοιας στη Μεταπολιτευτική Ελλάδα, 1974-2004</u>	36
3.7.1	<u>Η Συνταγματική θεμελίωση του κοινωνικού κράτους</u>	38
3.7.2	<u>Το κοινωνικό κράτος στην πράξη</u>	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ..... 42

4.1	<u>Εισαγωγή</u>	42
4.2	<u>Ανεργία, Εργασιακές σχέσεις</u>	43
4.2.1	<u>Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης</u>	43
4.2.1.1.	<u>Εισαγωγή</u>	43
4.2.1.2.	<u>Παράγοντες της χαμηλής ευελιξίας της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα</u>	46
4.2.1.3.	<u>Οι δυσκαμψίες στην αγορά εργασίας</u>	49
4.2.2	<u>Οι προτάσεις και οι θέσεις της κυβέρνησης του Π.Α.Σ.Ο.Κ.</u>	53
4.3	<u>Κοινωνική Ασφάλιση</u>	57
4.3.1.	<u>Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης</u>	57
4.3.1.1.	<u>Κύρια χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΣΚΑ)</u>	57
4.3.1.2.	<u>Επιπτώσεις στη βιωσιμότητα του Ελληνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΣΚΑ)</u>	61
4.3.1.3.	<u>Το επίπεδο των συντάξεων και το συνταξιοδοτικό πρόβλημα</u>	65
4.3.2.	<u>Οι προτάσεις και οι θέσεις της κυβέρνησης του Π.Α.Σ.Ο.Κ.</u>	67
4.3.3.	<u>Ασφαλιστικά νομοσχέδια των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας</u>	69
4.3.3.1.	<u>Βασικοί νόμοι για το συνταξιοδοτικό-ασφαλιστικό. Νόμος Σιούφα. Νόμος Ρέππα</u>	69
4.3.3.2.	<u>Το ασφαλιστικό νομοσχέδιο της Υπουργού Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας της Νέας Δημοκρατίας Φάνης Πάλλης-Πετραλιά</u>	70
4.3.3.3.	<u>Το ασφαλιστικό νομοσχέδιο του 2010</u>	73
4.3.4.	<u>Η στάση της ΓΣΕΕ</u>	75
4.3.5.	<u>Οι θέσεις του Σ.Υ.Ρ.Ι.Ζ.Α. και του ΚΚΕ για το ασφαλιστικό</u>	76
4.3.5.1.	<u>Οι θέσεις του Σ.Υ.Ρ.Ι.Ζ.Α.</u>	76
4.3.5.2.	<u>Οι θέσεις του Κουμμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος</u>	76
4.4	<u>Μετανάστευση</u>	77
4.4.1	<u>Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης</u>	77
4.4.2.	<u>Οι θέσεις της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ για την μετανάστευση</u>	78
4.4.3.	<u>Το νομοσχέδιο της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ για τους μετανάστες</u>	80

4.4.4. <u>Οι προτάσεις και οι θέσεις των κομμάτων της Αντιπολίτευσης για την μετανάστευση</u>	81
4.4.4.1. <u>Οι θέσεις της Νέας Δημοκρατίας</u>	81
4.4.4.2. <u>Οι θέσεις του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος</u>	81
4.4.4.3. <u>Οι θέσεις του Σ.Υ.Ρ.Ι.Ζ.Α</u>	83
4.5. <u>Πολιτισμός</u>	84
4.5.1. <u>Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΠΑΣΟΚ</u>	84
4.5.2. <u>Οι προτάσεις και οι θέσεις της Νέας Δημοκρατίας</u>	86
4.5.3. <u>Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ</u>	87
4.6 <u>Υγεία</u>	89
4.6.1. <u>Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης</u>	89
4.6.2. <u>Δημόσιες και Ιδιωτικές δαπάνες υγείας</u>	89
4.6.2 <u>Οι θέσεις και οι προτάσεις των πολιτικών κομμάτων</u>	92
4.6.2.1. <u>Οι θέσεις και οι προτάσεις του ΠΑΣΟΚ</u>	92
4.6.2.2. <u>Οι προτάσεις και οι θέσεις της Νέας Δημοκρατίας</u>	94
4.6.2.3. <u>Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΚΚΕ</u>	94
4.6.2.4. <u>Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ</u>	96
4.6.2.5. <u>Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΛΑΟΣ</u>	97
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	100

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1. <u>Βαθμός ακαμψίας της εργατικής νομοθεσίας (2003)</u>	44
Διάγραμμα 2. <u>Ακαμψία της εργατικής νομοθεσίας και ανεργία (2003)</u>	45
Διάγραμμα 3. <u>Βαθμός ελαστικότητας στον προσδιορισμό των μισθολογικών αμοιβών</u>	47
Διάγραμμα 4. <u>Πρακτικές προσλήψεων – απολύσεων (2006)</u>	48
Διάγραμμα 5. <u>Βαθμός δυσκολίας απολύσεων (2003)</u>	49
Διάγραμμα 6. <u>Μερική απασχόληση γυναικών</u>	52
Διάγραμμα 7. <u>Διάρθρωση της μερικής απασχόλησης</u>	53
Διάγραμμα 8. <u>Ποσοστό αναπλήρωσης ανά επίπεδο εισοδήματος, υποχρεωτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα, άνδρες</u>	60
Πίνακας 1. <u>Συνταξιοδοτικές δαπάνες ως % του ΑΕΠ</u>	62
Πίνακας 2. <u>Δαπάνες προϋπολογισμού για συντάξεις και επιχορηγήσεις Ασφαλιστικών Ταμείων</u>	63
Πίνακας 3. <u>Ποσοστό συνταξιοδοτικών απολαβών: Μέση σύνταξη ως % του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο</u>	64
Διάγραμμα 9. <u>Έλλειμμα κοινωνικής ασφάλισης, όταν οι συνταξιούχοι αυξάνονται με ταχύτερο ρυθμό από τους μισθωτούς</u>	65
Διάγραμμα 10. <u>Δαπάνες Υγείας ανά κάτοικο, δημόσιες και ιδιωτικές (2005)</u>	90
Διάγραμμα 11. <u>Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των δαπανών υγείας ανά κάτοικο σε σταθερές τιμές, 1995-2005</u>	91

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η κοινωνική αδικία από το τέλος του 19^{ου} αιώνα που συνεχώς παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις και σταδιακά μεταφράστηκε σε κοινωνική ανισότητα, η σύγχρονη τάση για την εμπορευματοποίηση των σπουδαιότερων κοινωνικών αγαθών όπως της υγείας και της παιδείας, η επιβολή του κοινωνικού αποκλεισμού σε ορισμένες ομάδες του πληθυσμού, το μεγάλο κύμα της μετανάστευσης, οι σκληροί όροι μιας ανταγωνιστικής και ελεύθερης αγοράς εργασίας, οι αρνητικές εκτιμήσεις από τους δείκτες δημογραφίας και υγείας ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες για μια καλύτερη ποιότητα ζωής και την πραγμάτωση της κοινωνικής ευημερίας.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η χάραξη και η άσκηση μιας πιο ανθρώπινης κοινωνικής πολιτικής μέσω της δίκαιης και σωστής αναδιανομής των εισοδημάτων και των παροχών σε είδος, σε χρήμα και σε υπηρεσίες στο πλαίσιο του κράτους πρόνοιας όπως θα σχεδιάζεται είτε από το πολιτικό πρόγραμμα του κυβερνώντος κόμματος είτε από τα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Κοινή ομολογία είναι ότι για την αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής και της ύπαρξης ενός ουσιαστικού κράτους πρόνοιας απαιτείται η συναίνεση όλων των πολιτικών και των κοινωνικών φορέων, των εργοδοτών, των εργαζόμενων, της ευρύτερης κοινής γνώμης προκειμένου να υλοποιηθεί ο πρωταρχικός στόχος που συνίσταται στη διασφάλιση ενός κατώτατου επιπέδου εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης για κάθε πολίτη στο βαθμό που δεν μπορεί από μόνος του και για λόγους που οφείλονται πέρα από τη θέληση του να εξασφαλίσει.

Η επιλογή του θέματος της εργασίας ήταν προσωπική και συνειδητή δεδομένου ότι χαρακτηρίζεται τόσο πρωτότυπο όσο και επίκαιρο γιατί επιχειρεί να συνδέσει την σχέση των κομμάτων με τη δημιουργία του κράτους πρόνοιας όπως διαμορφώθηκε μέσα από την οργάνωση, τη δομή και τη λειτουργία τους από τις πρώτες ημέρες της ελεύθερης Ελλάδος και την ανεξαρτησία της από τον Τουρκικό ζυγό μέχρι σήμερα.

Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται η ιστορική αναδρομή και το διαχρονικό σύνολο των εννοιολογικών προσδιορισμών του κράτους πρόνοιας, του κράτους δικαίου, του κοινωνικού κράτους δικαίου και των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πορεία των ιδεολογιών του σοσιαλισμού και του φιλελευθερισμού που επικράτησαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους στον κόσμο προκειμένου να πραγματοποιηθεί η προσέγγιση του κράτους πρόνοιας, ν' αναδειχθεί η κρίση που διέπονται και να προβληθεί η ανάγκη ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου. Μεγάλη

σημασία για την κατανόηση τους έχουν οι παράγοντες της ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας και η οικονομική λειτουργία του κοινωνικού μισθού.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται η δράση των κομμάτων και οι στόχοι τους για την υλοποίηση του κράτους πρόνοιας στα χρόνια της διακυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια, 1828-1831, του Όθωνα, της Αντιβασιλείας, 1833-1835, στις πολιτικές και τις κοινωνικές εξελίξεις από την ψήφιση του Συντάγματος το 1864 ως το κίνημα στο Γουδί, το 1909, στις αρχές των Βαλκανικών πολέμων ως τη Μικρασιατική καταστροφή, 1910-1922, στη διάρκεια του Μεσοπολέμου, 1923-1940, της κατοχής, 1941-1944, του εμφύλιου, 1946-1949, της δικτατορίας των Συνταγματαρχών το 1967, της μεταπολιτευτικής Ελλάδος, 1974-2004.

Ειδικότερα, τα πρώτα κόμματα που υποστήριζαν τις προστάτιδες δυνάμεις, το Αγγλικό, το Γαλλικό, το Ρωσικό και αργότερα, τις παρατάξεις των Ορεινών με φιλελεύθερες απόψεις και των Πεδινών με συντηρητικές. Έπειτα, το Νέον Κόμμα ή Νεωτερίστικον του Χαρίλαου Τρικούπη και το Εθνικό Κόμμα του πολιτικού του αντιπάλου Θεόδωρου Δηλιγιάννη.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ξεχωρίζει το Κόμμα των Φιλελευθέρων του Ελευθέριου Βενιζέλου και του Λαϊκού Κόμματος στο οποίο συσπειρώθηκαν οι Αντιβενιζελικοί. Ύστερα, το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος, το μεταγενέστερο Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος και η Δημοκρατική Ένωση του Αλέξανδρου Παπαναστασίου. Εξίσου σημαντικό ρόλο στην πολιτική σκηνή έπαιξαν τα κόμματα, ο Ελληνικός Συναγερμός, του στρατηγού Αλέξανδρου Παπάγου, η Εθνική Προοδευτική Ένωσις Κέντρου, του Νικόλαου Πλαστήρα, η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά, η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση, με πρόεδρο τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, η Ένωση Κέντρου, με αρχηγό το Γεώργιο Παπανδρέου και με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας, η Νέα Δημοκρατία και το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα, του Ανδρέα Παπανδρέου.

Στο τελευταίο κεφάλαιο απεικονίζεται το παρόν και το μέλλον του κράτους πρόνοιας όπως καθορίζεται από τα προτεινόμενα μέτρα των πέντε κοινοβουλευτικών κομμάτων που πρωταγωνιστούν στη Μεταπολιτευτική Ελλάδα με την παράλληλη καταγραφή των προβλημάτων του, των αιτιών και της αναγκαιότητας επέκτασης των κοινωνικών δαπανών.

Η φιλοδοξία της εργασίας είναι να συμβάλλει στη μελέτη και στην εξαγωγή πολύτιμων συμπερασμάτων με την παρουσίαση της πολιτικής και της κοινωνικής ιστορίας ώστε να είναι εφικτή μια συγκριτική μελέτη αναφορικά με τους στόχους και τις προτεραιότητες των κομμάτων σχετικά με την στρατηγική που θ' ακολουθήσουν για το κράτος πρόνοιας.

Κεφάλαιο 1. Θεώρηση του κράτους πρόνοιας

1.1 Ο εννοιολογικός προσδιορισμός κράτους πρόνοιας.

Ο όρος «κράτος πρόνοιας» αναφέρεται στην ιστορικά καθορισμένη μορφή του αστικού κράτους στις ανεπτυγμένες χώρες η οποία χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη διεύρυνση της κοινωνικής του λειτουργίας ιδιαίτερα κάτω από το πρίσμα της κοινωνικής αναπαραγωγής.

Οι δραστηριότητες του αναφέρονται στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε άτομα και σε οικογένειες, στον ενεργό και μη πληθυσμό, θέτοντας ή όχι όρους προκειμένου να καλύψει μια σειρά αναγκών όπως την παιδεία, υγεία, κοινωνική ασφάλιση, πρόνοια, απασχόληση και στη συνέχεια στην εφαρμογή ενός πλέγματος επιδοτήσεων και κρατικών παρεμβάσεων μέσω των μηχανισμών του για την παροχή των ανάλογων υπηρεσιών ή για τη ρύθμιση της παροχής τους από τον ιδιωτικό τομέα είτε πρόκειται για κερδοσκοπικές οργανώσεις είτε φιλανθρωπικές.

Η κυρίαρχη επιδίωξη του κράτους πρόνοιας συνίσταται στην παροχή κοινωνικής ασφάλειας για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών των ανθρώπων οι οποίοι συμβιώνουν μέσα σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό σχηματισμό και τη σχετική διατήρηση τους προκειμένου να βελτιωθεί η υπάρχουσα κοινωνική κατάσταση, (status quo) που είναι θεσμικά συγκροτημένη.

Η έννοια κοινωνικό κράτος χρησιμοποιείται για εκφράσει εκείνο που μεριμνά δηλαδή προνοεί με τη νομοθετική και τη διοικητική οδό για την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων. Συγχρόνως, αποτελεί ένα ιδεατό μοντέλο κράτους βασισμένο στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της συντονισμένης συλλογικής δράσης με απώτερο στόχο την εξάλειψη ή τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Με τον όρο κοινωνική πολιτική προσδιορίζουμε ολόκληρο το σύστημα ή το σύνολο των μέσων και μέτρων που χρησιμοποιεί η πολιτεία παρεμβαίνοντας στην οικονομία με σκοπό να προστατεύσει και να βελτιώσει την κοινωνική ευημερία των πολιτών και ειδικότερα για ορισμένα άτομα και κοινωνικές ομάδες σύμφωνα και αρχές και αξίες περισσότερο ανθρώπινες ή συχνά διαφορετικές από αυτές που απορρέουν από τους νόμους.

Στο πλαίσιο αυτό διαμορφώνονται οι αντιλήψεις της κοινωνικής πολιτικής σχετικά με το σκοπό και το περιεχόμενο της που είναι η δημιουργία αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης και η παρέμβαση στις σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών τάξεων ώστε να καλυτερεύσουν οι όροι της ποιότητας ζωής των ασθενέστερων και να η κοινωνική ασφάλιση των εργαζόμενων.

Η οικονομική λειτουργία του κράτους που ασκείται μέσω της κοινωνικής πολιτικής στοχεύει με την ευρεία έννοια στην εργατική τάξη για τη διασφάλιση των όρων αναπαραγωγής της επειδή αποτελεί την υλική βάση της παραγωγής. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας, (European System of Integrated Social Protection Statistics), η κοινωνική προστασία περιλαμβάνει όλες τις παρεμβάσεις των δημόσιων ή των ιδιωτικών φορέων που σκοπό έχουν να ελαφρύνουν τα νοικοκυριά και τους ιδιώτες από το βάρος που συνεπάγεται η αντιμετώπιση ενός καθορισμένου συνόλου κινδύνων και καταστάσεων ανάγκης υπό τον όρο ότι δεν υπάρχει μια ταυτόχρονη αντιπαροχή από τον δικαιούχο.

Ο κατάλογος των κινδύνων και των καταστάσεων ανάγκης που δικαιολογεί την ύπαρξη της κοινωνικής προστασίας περιλαμβάνει την ασθένεια, την υγειονομική περίθαλψη, την αναπηρία, το γήρας, τους επιζώντες, την οικογένεια, τη ανεργία, τη στέγαση, τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Τα διαφορετικά συστήματα κοινωνικής πολιτικής εκφράζουν το επίπεδο ανάπτυξης, τις ιδιαιτερότητες και τις αντιφάσεις της συγκεκριμένης κοινωνίας μέσα στην οποία διαμορφώνονται. Ανάλογα με τη θεωρητική και την ιδεολογική τους προσέγγιση αναλύονται και αξιολογούνται τα όρια και τα επιτεύγματα του κράτους πρόνοιας στη διττή του υπόσταση ως προστάτη και ως φορέα άσκησης κοινωνικού ελέγχου.

Επομένως, σημαντικά ερωτήματα προκύπτουν σε σχέση με την χρήση του όρου αναφορικά με την κοινωνική λειτουργία του στις αναπτυσσόμενες και υποανάπτυκτες χώρες καθώς και στις διεθνείς διαστάσεις άσκησης της κοινωνικής πολιτικής από οργανισμούς όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, (ΠΟΥ), η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Unicef.

1.2 Η ιστορική αναδρομή του κράτους πρόνοιας.

Σ' ολόκληρη σχεδόν την ιστορία της ανθρωπότητας υπήρχαν στοιχεία και δείγματα της κοινωνικής πολιτικής. Η αρχέγονη σκέψη που μεταμορφώθηκε στην έκφραση κράτους πρόνοιας εμφανίζεται ως φιλευσπλαχνία ή αλτρουϊσμός με χαρακτήρα ατομικιστικό και θεολογικό. Στην περίοδο της φεουδαρχίας εκδηλώνεται με υποτυπώδεις και περιστασιακές μορφές αποσκοπώντας στη βοήθεια και στην προστασία των φτωχών.

Στην περίοδο 1450-1600, η φιλανθρωπία έχει και χαρακτήρα κρατικό που εκδηλώνεται με νομοθετικές πρωτοβουλίες και ιδρυματικές μορφές οπότε στη δεδομένη χρονική στιγμή τοποθετούνται τα πρώτα θεμέλια του κράτους πρόνοιας.

Σταδιακά δημιουργείται ένα κράτος που διέπεται από την κοινωνική δικαιοσύνη, την οργάνωση της κοινωνικής βοήθειας και τη φιλανθρωπία που εκφράζεται με την ευθύνη της άσκησης την κοινωνικής πολιτικής από την πολιτεία. Επομένως, το κράτος πρόνοιας είναι ένας οικονομικός, κοινωνικός οργανισμός με ποικίλα γνωρίσματα όπως ιδεολογία, αρχές, σκοπούς και συνοχή που καθορίζεται από τα διάφορα μοντέλα κοινωνικής πολιτικής που με τη σειρά τους εκφράζουν το βαθμό της παραγωγής και ανάπτυξης της συγκεκριμένης κοινωνίας.

Γεγονός είναι ότι μέχρι τα τέλη του 16^{ου} αιώνα και στις αρχές του 17^{ου} η φιλοσοφική βάση του θεσμού της δημόσιας αντίληψης εξελίσσεται από την έννοια της φιλανθρωπίας στην έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης που στηρίζεται στην υποχρέωση του κράτους να καλύψει τις ανάγκες που δημιουργεί η ατομική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή.

Ειδικότερα σε θεσμικό επίπεδο, η Μεγάλη Βρετανία είναι η πρώτη χώρα στην οποία ψηφίζεται μια σειρά νόμων υπέρ των φτωχών, (Old poor law, 1601, Act of settlement, 1662), και η μεταγενέστερη πράξη κοινοβουλίου του Speenhamland το 1795 που επιχείρησε να καθιερώσει την εξασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος.

Στη Γαλλία, το 1604 ψηφίζεται ο νόμος για τα ατυχήματα εργασίας των μεταλλωρύχων και ακολούθησε η Γαλλική επανάσταση το 1789 που με το Διάταγμα της Γαλλικής Εθνοσυνέλευσης κηρύχθηκε η κατάργηση του φεουδαρχικού καθεστώτος, (Regime Feudal), ψηφίστηκε η "Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη", εισάγοντας τις αρχές της δημοκρατίας, ελευθερίας, ισονομίας, ανεξαρτησίας, ανεξιθρησκίας.

Ο όρος "Etat providence" που δηλώνει το κράτος πρόνοιας εμφανίζεται στην περίοδο 1852-1870 μέσα σ' ένα ευρύτερο αρνητικό κλίμα από τους φιλελεύθερους στοχαστές για τις αυξανόμενες παροχές του κράτους και μια στάση κριτική που αντιπροσωπεύει μια φιλοσοφία ριζικά ατομική, (individualiste).

Η διαμάχη σχετικά με τους νόμους της κοινωνικής βοήθειας στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου} αντανάκλα στην πράξη τις εντάσεις ανάμεσα στην αριστοκρατία των γαιοκτημόνων και στην ανερχόμενη βιομηχανική αστική τάξη. Οι πρώτοι διέβλεπαν μέσα στους νόμους μια ευκαιρία διάσωσης του παραδοσιακού αγροτικού καθεστώτος όταν οι δεύτεροι επιθυμούσαν μια διαθέσιμη εργατική δύναμη.

Τελικά ο βιομηχανικός καπιταλισμός επιτυγχάνει με τον καινούριο νόμο το 1834, "Poor law amendment act" τη δημιουργία αφ' ενός, μιας ανταγωνιστικής αγοράς εργασίας και αφ' ετέρου, ενός προλεταριάτου με έντονη κινητικότητα που αναγκάζεται να διαθέσει την εργατική του δύναμη ακόμη και σε χαμηλή τιμή για να επιζήσει.

Η κατάσταση αλλάζει στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, όπου η κοινωνική πολιτική εμφανίζεται με οργανωμένη και συστηματική μορφή στην περίοδο της καπιταλιστικής ανάπτυξης ως το αποτέλεσμα της αντίστασης της εργατικής τάξης απέναντι στην εκμετάλλευση και στην εξαθλίωση.

Συγκεκριμένα, το 1881 όταν προτάθηκε από το Γερμανό Καγκελάριο Bismarck η υποχρεωτική επαγγελματική ασφάλιση που ήταν η αφετηρία για πολλές χώρες ακόμη. Σημαντικό είναι ότι από την αρχή της διακυβέρνησης του ήταν σε αντιπαράθεση με την ανεβασμένη δύναμη του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος το οποίο κηρύχθηκε έκπτωτο το 1878 κατάσχοντας τις εφημερίδες του και φυλακίζοντας τους διευθυντές. Η έκφραση κράτος πρόνοιας χρησιμοποιήθηκε με τον αντίστοιχο Γερμανικό όρο Wohlfahrtsstaat από τους επονομαζόμενους "καθ' έδρας σοσιαλιστές", στη δεκαετία του 1870, ενώ ο όρος Sozialstaat, αναφέρεται στις μεταρρυθμίσεις του Bismarck το 1883.

Αργότερα, το 1942, το σχέδιο του Άγγλου Beveridge, συνιστά τη βάση μια νέα αρχή κοινωνικών ασφαλίσεων, την θεσμοθέτηση του κράτους πρόνοιας, την ίδρυση ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλειας. Και σ' αυτή την περίπτωση δεν έλειψαν οι συγκρούσεις και οι αντιδράσεις αφού οι αρχές του σχεδίου ήταν αντίθετες με τις αντιλήψεις των κοινωνικών ασφαλίσεων που επικρατούσαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1930 στην Ευρώπη και στην Αμερική.

Ορόσημο αποτελεί το 1946 οπότε ιδρύεται ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, (WHO) και η Διεθνής Οργάνωση Προστασίας του Παιδιού, (UNICEF) και το 1948 έτος που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ η "Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων", περιγράφοντας μια αληθινή διεθνιστική κοινωνία όπου όλοι οι άνθρωποι γεννώνται ελεύθεροι και ίσοι σε αξιοπρέπεια και σε δικαιώματα.

Η ανθρώπινη ιστορία στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα καταγράφει μια γόνιμη σύνδεση μεταξύ της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής των βιομηχανικών χωρών με μια οικονομία αγοράς επεμβατικού τύπου που είχε ως αποτέλεσμα την πραγματοποίηση της πλήρους απασχόλησης και την ουσιαστική εμφάνιση του κράτους πρόνοιας.

Η ιδεολογία που επικράτησε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν η αυξημένη κρατική παρέμβαση όπως εκφράστηκε από τον Keynes. Μια παρέμβαση επιβεβλημένη για πολιτικούς και κοινωνικούς λόγους που σκόπευε στην υπέρβαση της κρίσης για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης, την οικονομική ανάκαμψη και την αναπαραγωγή κεφαλαίου. Αυτή αποτέλεσε το πρότυπο της πολιτικής και οικονομικής πολιτικής με βασική συνιστώσα την προσπάθεια τόνωσης της συνολικής ζήτησης μέσω της εξασφάλισης ενός εισοδήματος σε όλο τον πληθυσμό και συνεπώς τη διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου απασχόλησης.

Όπως ήταν φυσικό επακόλουθο προκάλεσε έναν ευρύ μετασχηματισμό του κράτους και του οικονομικού συστήματος, κατάργησε την ελεύθερη αγορά εργασίας, εξασφάλισε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και θεμελίωσε με κοινωνική συναίνεση διαδικασίες ταχείας συσσώρευσης κεφαλαίου με την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης.

1.1 Ο διαχωρισμός του κράτους πρόνοιας σύμφωνα με το βαθμό της συνταγματικής προστασίας.

1.3.1 Η αρχή του κράτους δικαίου και του κοινωνικού κράτους δικαίου.

Γενικότερα, η έννοια του κράτους δικαίου είναι ιστορική και πολιτική η οποία υποδηλώνει την παράβαση και τον περιορισμό κυρίως της εκτελεστικής εξουσίας.

Το κράτος δικαίου θεωρείται εκείνο το σύστημα όπου οι φορείς της κρατικής εξουσίας περιορίζονται από το νόμο ως προς τις σχέσεις τους με τους διοικούμενους και κατά συνέπεια μ' αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται αποτελεσματικά τόσο η νομική τους θέση όσο και η ελευθερία τους. (Μάρδας, Βαλκάνος, 2005).

Στο 19^ο αιώνα η αμφισβήτηση της οριοθέτησης του νομικού και του κοινωνικού περιεχομένου της ελευθερίας και της ισότητας οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η ουσιαστική άσκηση των δύο ατομικών δικαιωμάτων προϋποθέτει την ύπαρξη του κοινωνικού κράτους δικαίου. Στη δικαϊκή αυτή μορφή το κράτος περιλαμβάνει ευρύ πεδίο δραστηριοτήτων με σκοπό να καταστήσει ουσιαστική την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών στην κοινωνική και στην οικονομική ζωή.

Έτσι λοιπόν, το νέο κοινωνικό κράτος ολοκληρώνεται με την αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου που εστιάζεται στην πολιτική ισότητα των διοικουμένων μέσω της επιδίωξης της κοινωνικής ισότητας. Σε τελευταία ανάλυση είναι μια αρχή που αποδέχεται την ενότητα μεταξύ του κράτους και της κοινωνίας και αφήνει περιθώρια για μια όσο το δυνατό μεγαλύτερη κοινωνικοποίηση της κρατικής εξουσίας.

Η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου αποκτά το πλήρες νοηματικό της περιεχόμενο μέσω της αλληλοτροφοδότησης της με τη δημοκρατική αρχή και της εξομάλυνσης της σύγκρουσης της με τη δικαιοκρατική αρχή. Επομένως, η αρχή του κοινωνικού κράτους λειτουργεί σαν θεμέλιο για τη συναγωγή των κοινωνικών δικαιωμάτων που δεν κατοχυρώνονται ρητά στο κείμενο του Συντάγματος και ταυτόχρονα συμβάλλει στην απόκρουση της παραδοσιακής προσέγγισης των κοινωνικών δικαιωμάτων ως ατελών ή λιποβαρών κανόνων.

Σύμφωνα με τη συσταλτική και την εθνοκεντρική θεώρηση της κοινωνικής αρχής, είναι δεδομένη η αντίληψη ότι η αρχή του κοινωνικού κράτους έχει ως αποκλειστικό αντικείμενο τις κρατικές παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην αναδιανομή του παραγόμενου προϊόντος και στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων με τις παροχές σε χρήμα, είδος, υπηρεσίες. Αυτή η προσέγγιση προσδίδει στην αρχή του κοινωνικού κράτους μια ισχυρή κανονιστική σημασία και ένα καθορισμένο πεδίο αξιοποίησης στο πλαίσιο των σύγχρονων μεταβολών του πολιτειακού φαινομένου.

1.3.2 Το δίλημμα, κοινωνικό κράτος η κράτος πρόνοιας;

Στην Ελλάδα, από τη δεκαετία του '80 άρχισε να γίνεται γνωστή η χρήση της ονομασίας κράτος πρόνοιας που προξενεί την εντύπωση από ιδεολογική και πολιτική άποψη ότι η πολιτεία σχεδιάζει και εφαρμόζει ένα προνοιακό πρόγραμμα ικανό ν' αντιμετωπίσει όλες τις βασικές ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου.

Ανεξάρτητα από το αν η υπόθεση ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα η προηγούμενη ονομασία δεν είναι αντικειμενικά δυνατό να εκφράσει συνολικά την επιλογή του νομοθέτη σχετικά με τις διατάξεις του Συντάγματος που θεμελιώνουν την αρχή του κοινωνικού κράτους και να κατανοήσει τις παραμέτρους που την επηρεάζουν.

Ο λόγος είναι ότι το κράτος πρόνοιας ως όρος που προσιδιάζει περισσότερο στις κοινωνικές επιστήμες αναλύει μόνο μια παράμετρο που αντιστοιχεί σχηματικά στις διατάξεις του Συντάγματος που καθιερώνουν τα κοινωνικά δικαιώματα και ενώ συμβάλλουν αποφασιστικά στη συγκρότηση της αρχής του κοινωνικού κράτους δεν επαρκούν για τη συνταγματική θεμελίωση της και τον προσδιορισμό του κανονιστικού περιεχομένου της.

Επομένως, από συστηματική άποψη και για τις ανάγκες της νομικής επιστήμης είναι ορθότερη η ονομασία κοινωνικό κράτος γιατί καταλαμβάνει όχι μόνο μια καθοριστική αλλά όλες τις παραμέτρους που συνθέτουν την ομόλογη συνταγματική αρχή και άρα αναλύει ακριβέστερα τόσο το περιεχόμενο όσο και την κανονιστική της λειτουργία. (Παπαδημητρίου 1993.)

1.3.3 Τα κοινωνικά δικαιώματα και το κοινωνικό κράτος δικαίου.

Ο νομικός μοχλός λειτουργίας και ισορροπίας του κοινωνικού κράτους δικαίου είναι τα κοινωνικά δικαιώματα με τα οποία εννοούμε ότι αναγνωρίζονται στα άτομα ορισμένες

εξουσίες με σκοπό την απαλλαγή τους από την κοινωνική και οικονομική απαξίωση και την εξασφάλιση της ευημερίας τους.

Τα κοινωνικά δικαιώματα είναι σε συνάρτηση με το κοινωνικό κράτος δικαίου αφού συνδέονται για τη θέσπιση και την υλοποίηση τους με τη βασική αρχή της ισότητας καθ' όσον αποβλέπει στην αποκατάσταση της κοινωνικής ισότητας που έχει διαταραχθεί. Στις θεσμοθετημένες συνταγματικές διατάξεις υπάρχει πλήρη και εξαντλητική σύνδεση των κοινωνικών δικαιωμάτων με τις συνταγματικές αξίες όπως είναι η ανθρώπινη ζωή, η δημοκρατία, η κοινωνική αλληλεγγύη.

Το αγωγήμο των αξιώσεων είναι το μείζον πρόβλημα για την εξομοίωση των κοινωνικών δικαιωμάτων προς τα ατομικά δικαιώματα δηλαδή προβάλλεται η ερμηνεία ότι τα κοινωνικά δικαιώματα διαφοροποιούνται έντονα από την κατηγορία των ατομικών δικαιωμάτων γιατί δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα. Ακόμη και στην περίπτωση που τα κοινωνικά δικαιώματα προβάλλουν ως εξαναγκαστικοί κανόνες δικαίου δεν μπορούν να δικαιολογήσουν αγωγήμες αξιώσεις κατά του δημοσίου αφού τόσο το κανονιστικό τους περιεχόμενο είναι αβέβαιο ή ασταθές όσο και ο προσδιορισμός τους εξαρτάται από την εξειδίκευση του κοινού νομοθέτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

2.1 Η σκιαγράφηση της πορείας του σοσιαλισμού και του φιλελευθερισμού.

Η άνοδος στην εξουσία των συντηρητικών κομμάτων όπως παραδοσιακά αποκαλούνται αυτά που εκφράζουν το φιλελευθερισμό που εμφανίζεται ταυτόχρονα με την οικονομική κρίση από το τέλος της δεκαετίας του '60 είναι φαινόμενα που συνδέονται με την κρίση του κοινωνικού κράτους. Η αναβίωση και η επικράτηση τους σε ολόκληρο το δυτικό κόσμο με τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα τις κυβερνήσεις Ρήγκαν και Μπους στις Ηνωμένες Πολιτείες και της Θάτσερ στην Αγγλία είναι ο αντίποδας της σοσιαλιστικής ιδεολογίας και των αριστερών κομμάτων.

Η νίκη του καπιταλισμού ή κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την εξέλιξη του κράτους πρόνοιας και περισσότερο των αδύναμων κοινωνικών στρωμάτων.

Τα δυο φιλοσοφικά και ιδεολογικά ρεύματα είναι απόρροια της διαλεκτικής πορείας του ανθρώπινου ρεύματος οι ρίζες του οποίου μπορούν να εντοπιστούν στον Ασιατικό ουμανισμό, στην Ελληνική αρχαιότητα, στον Χριστιανισμό, στο Διαφωτισμό.

Αρχικά, ο σοσιαλισμός υποστηρίζει βαθύτερα το αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης με πρώτους θεωρητικούς τον Μορ και μετά τον 16^ο αιώνα ο Μπαμπέφ, ο Σιμόν, ο Φουριέ, ο Όουεν με μορφή ουτοπική. Στη συνέχεια, ο Μαρξ μετουσιώνει σε σάρκα και οστά τη σοσιαλιστική προοπτική με τους αγώνες της εργατικής τάξης ενώ γίνεται η σημαία για τους προοδευτικούς διανοούμενους.

Το φάσμα του είναι μεγάλο οπότε είναι χρήσιμο κάθε φορά να οριοθετούμε για τον ουτοπικό, τον ανανεωτικό, το μεταρρυθμιστικό σοσιαλισμό και στις δυνάμεις του δηλαδή στα κομμουνιστικά, σοσιαλιστικά, σοσιαλδημοκρατικά κόμματα.

Η σπουδαιότερη περιγραφή του είναι τα δικά του χαρακτηριστικά που συνοψίζονται:

α) Στη δημιουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας με σεβασμό των ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του ανθρώπου.

β) Στην άσκηση της εξουσίας με τον έλεγχο των κοινωνικών δυνάμεων που θα γίνεται από θεσμούς ευρείας συμμετοχής.

γ) Στη λειτουργία της οικονομίας με πρόγραμμα του κρατικού σχεδιασμού με απώτερο σκοπό το κοινωνικό συμφέρον.

Ο σοσιαλισμός έπρεπε ν' απορροφήσει και να ξεπεράσει την αστική δημοκρατία όπως επεδίωξαν την εποχή της Β' Διεθνούς, ο Λένιν, η Ρόζα Λουξεμπουργκ, ο Καούτσκι και απεικονίζεται στο "Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος", που συνέταξαν το 1847-1848, ο Μαρξ και ο Ένγκελς όπου στο τελευταίο κεφάλαιο κάνουν λόγο για την κατάκτηση της δημοκρατίας.

Ενώ στη Ρωσία και στις Ανατολικές χώρες η δημοκρατική αυτή πορεία αντικαταστάθηκε με τη γνωστή Μαρξιστική-Λενινιστική ερμηνεία της μετάβασης δηλαδή με την επανάσταση και τη δημοκρατική του προλεταριάτου, στη Δυτική Ευρώπη οι θεωρητικοί του σοσιαλισμού μένουν σταθεροί στο δημοκρατικό του ιδεώδες. Πατέρας του "ευρωκομμουνισμού", είναι ο Γκράμσι γιατί έθεσε τις βάσεις μιας μακροπρόθεσμης αντιμετώπισης του προβλήματος της κατάκτησης της εξουσίας και της στρατηγικής που έπρεπε να εφαρμοστεί για να επιτευχθεί η κοινωνία των πολιτών μέσα σε συνθήκες ελευθερίας και ισότητας. Στην προσπάθεια αυτή σημαντικό ρόλο έπαιξε το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα με κύριο εκπρόσωπο τον Τολιάτι στη θητεία του οποίου η δημοκρατία παύει να είναι μια απλή παροδική φάση στην πάλη των τάξεων αλλά αποκτά αυτόνομη αξία ως σκοπός.

Αδιαμφισβήτητα, οι δυνάμεις της αριστεράς έδωσαν πνοή στην εξάπλωση των πολιτικών και των κοινωνικών δικαιωμάτων στις λαϊκές τάξεις που ταυτίζεται με την ουσία και το νόημα του σοσιαλισμού ως μια ιδεολογική τάση που προωθούσε τον εκσυγχρονισμό.

Ένα όραμα που υλοποιήθηκε περισσότερο στις Δυτικοευρωπαϊκές Σοσιαλδημοκρατίες, όπως οι Σκανδιναβικές χώρες, το Βέλγιο, η Ολλανδία και σε μικρότερο βαθμό στη Σοβιετική Ένωση και στις χώρες του Ανατολικού μπλοκ. Αυτό αποδεικνύεται σε θεσμικό επίπεδο, από τα Συντάγματα των χωρών της Δυτικής Ευρώπης μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο που περιείχαν διατάξεις οι οποίες εντάσσονται στο κράτος πρόνοιας.

Τα θετικά σημεία του σοσιαλισμού είναι ότι περιόρισε τις κοινωνικές ανισότητες, οδήγησε στην κοινωνική ειρήνη που με τη σειρά της αναδείχθηκε μια ισχυρή δύναμη για την αύξηση της παραγωγής που συνέβαλε στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Παράλληλα, δημιούργησε αισθήματα ασφάλειας και αξιοπρέπειας στα μέλη των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων επειδή η εξουσία αντιπροσώπευε τα λαϊκά συμφέροντα και πρόβαλλε το ρόλο των κοινωνικών ομάδων μέσα από τη συμμετοχική δημοκρατία.

Οι αρνητικές επιπτώσεις που αντιμετωπίζονται σήμερα ως τραγικές παρεκβάσεις των ιδανικών της σοσιαλιστικής ιδεολογίας και της Μαρξιστικής φιλοσοφίας είναι η υπέρμετρη επέκταση του κράτους, οι κίνδυνοι εκτροπής του σε αυταρχισμό, η γραφειοκρατία και ο επαγγελματικός χαρακτήρας των δημόσιων υπηρεσιών που μετέτρεψαν σε απρόσωπες και ψυχρές τις ανθρώπινες σχέσεις. Στον τομέα της οικονομίας υπήρξε η αδυναμία του κράτους

να υποκαταστήσει την ιδιωτική επιχειρηματική δραστηριότητα με αποτέλεσμα ένα μεγάλο και σπάταλο διοικητικό μηχανισμό από τον οποίο είχε εξαρτηθεί η πλειοψηφία του λαού.

Ο φιλελευθερισμός έχει επίσης μια μακρά πορεία με τους σημαντικότερους φιλοσόφους από τον 17^ο αιώνα τον Λοκ που επηρέασε την πολιτειολογική σκέψη για το κράτος, τεκμηριώνοντας την επιχειρηματολογία του ως "κράτος-νυχτοφύλακας" ή του "ελάχιστου κράτους" που είναι το νεότερο σύνθημα του φιλελευθερισμού και δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ήταν η θεμέλιος λίθος του καπιταλισμού. Στον 18^ο αιώνα πρωταγωνιστές ήταν ο Χιουμ ως ο πρωτοπόρος του θετικισμού, ο Μίλλ και ο Σμιθ ο οποίος θεωρείται ο πατέρας της πολιτικής οικονομίας που ήταν ο πρώτος που συνειδητοποίησε ότι το ατομικό συμφέρον στο μέτρο που μπορεί να εκδηλώνεται ελεύθερα είναι πανίσχυρος συντελεστής πλούτου και ότι η οικονομία στηρίζεται στην ανθρώπινη φύση και όχι σε αόρατους μηχανισμούς όπως οι παραγωγικές δυνάμεις.

Το κράτος σύμφωνα με τον Σμιθ έχει τρεις ιδιότητες:

- 1) Να προστατεύει την κοινωνία από τις ξένες εισβολές και την εσωτερική βία.
- 2) Να δημιουργεί τα διοικητικά πλαίσια λειτουργίας του.
- 3) Να διατηρεί ορισμένους θεσμούς και έργα με δημόσιο ενδιαφέρον.

Η θεωρία του σχετικά με την "αόρατη χείρ", χαρακτηρίζεται μια από τις μεγαλύτερες της ιστορίας που άσκησε επιρροή στην οικονομική επιστήμη.

Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι η θρησκεία και ιδιαίτερα η προτεσταντική ηθική, ο ωφελιμισμός, οι κρατικοί μηχανισμοί, οι φορείς του πλούτου αποτέλεσαν από τη μια πλευρά τις αιτίες για την εδραίωση του φιλελευθερισμού και από την άλλη όπλιζαν με κάθε θεμιτό η αθέμιτο μέσο τους πολέμιους του σοσιαλισμού.

Στους σύγχρονους αναβιωτές της φιλοσοφίας του φιλελευθερισμού συγκαταλέγονται οι Χεγκελ, Ποπερ, Νοζικ, Σορμαν. Οι δύο μορφές του διακρίνονται στον κλασικό φιλελευθερισμό και στο νεοφιλελευθερισμό με κύρια χαρακτηριστικά τα ακόλουθα:

- Την επιστροφή στον ατομικισμό που αποβλέπει στην κατάργηση του εξισωτισμού που επέβαλε η σοσιαλιστική ιδεολογία.
- Στον οικονομικό τομέα, η πίστη στη δύναμη της αγοράς, η τόνωση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, ο περιορισμός της κρατικής παρέμβασης.
- Η διατήρηση σε περιορισμένο βαθμό των θεσμών που ανέπτυξε το κοινωνικό κράτος όπως της παιδείας, της υγείας, της κοινωνικής ασφάλειας.

Οι αρνητικές συνέπειες επισημαίνουν την επιταχυνόμενη πόλωση την τελευταία 20ετία στον τομέα της κατανομής των εισοδημάτων, την όξυνση των οικονομικών και άρα των κοινωνικών ανισοτήτων, την περικοπή των κοινωνικών παροχών. Μια εικόνα που υπήρξε έντονα στις αρχές της δεκαετίας του '80 της διακυβέρνησης του Ρήγκαν με τους πλούσιους να γίνονται πλουσιότεροι και τους φτωχούς, φτωχότεροι στην Αμερική και στην περίοδο της Θάτσερ στην Αγγλία με την αναστολή των εθνικοποιήσεων, την ευρύτατη ιδιωτικοποίηση κλάδων ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο σε τέτοιο βαθμό που είχε επικρατήσει η αντίληψη ότι "το κράτος πωλείται διεθνώς".

Αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο ο σύγχρονος φιλελευθερισμός εμφανίζεται με τις παρακάτω αρχές:

α) Το κράτος είναι η αποκλειστική πηγή για τη διαμόρφωση των νομικών κανόνων.

β) Το κράτος δικαίου με τη μορφή του νόμου πρέπει να περιοριστεί ώστε να ρυθμίζει ελάχιστες κατά το δυνατό κοινωνικές σχέσεις οπότε πρέπει να καθορίζεται αυθόρμητα μέσα στην ίδια την κοινωνική ζωή.

Ενδεικτικά παραδείγματα είναι η σύναψη εθνικών συλλογικών συμβάσεων ανάμεσα στους εργαζόμενους και στους εργοδότες, οι επαγγελματικοί κώδικες δεοντολογίας, οι νέες μορφές ιδιωτικής δικαιοδοτικής εξουσίας και εργασιακής απασχόλησης. Έτσι λοιπόν, στην καινούρια υφή δικαίου παρατηρείται ένας καταναγκασμός που πηγάζει από ιδιωτικά, μη ελεγχόμενα κέντρα εξουσίας που εκφράζει άνισες σχέσεις όπου το δίκαιο του ισχυρού θα νοείται ως δίκαιο της ελευθερίας.

2.2 Η κρίση των ιδεολογιών και η δημιουργία ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου.

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης είναι κοινή ομολογία ότι ολόκληρος ο κόσμος διακατέχεται από μια πολυμορφική κρίση όπως οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική, περιβαλλοντική, εθνική που αντανakλά στους θεσμούς, στις αξίες, στην επικοινωνία, στην ταυτότητα του ατόμου.

Οι τέσσερις πόλεμοι από το 1991 ως σήμερα στον Περσικό Κόλπο, στο Αφγανιστάν, στο Ιράκ, στο Λίβανο, ο κύκλος αίματος στη Μέση Ανατολή, τα αλληπάλληλα τρομοκρατικά χτυπήματα στην καρδιά μεγάλων πόλεων, της Νέας Υόρκης, της Μόσχας, του Λονδίνου, της Μαδρίτης, με τίμημα το θάνατο χιλιάδων αθώων ανθρώπων ακόμη και παιδιών, μαρτυρούν την τεράστια αδυναμία της διεθνούς κοινότητας και οργανισμών να επιλύσουν τα προβλήματα με ειρηνικό τρόπο. Την ίδια στιγμή που η φτώχεια και η πείνα αυξάνονται, η ανεργία διογκώνεται, η μετανάστευση περισσότερο από ποτέ είναι σκοπός ζωής για ένα

καλύτερο αύριο, τα ανθρώπινα δικαιώματα καταπατούνται, η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο εντείνεται πολύ πειστικά σκιαγραφούν κλίμα ανασφάλειας και αβεβαιότητας σε κάθε κοινωνία οποιαδήποτε χώρας.

Οι σκέψεις από διανοούμενους και πολιτικούς είναι απαισιόδοξες, επιγραμματικά του πολιτικού σχεδιαστή της Ουάσιγκτον, Fukuyama, ότι μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου έφθασε το τέλος της ιστορίας εννοώντας το τελικό σημείο της εξέλιξης των ιδεολογιών και την αρχή της οικουμενικής δυτικής φιλελεύθερης δημοκρατίας ως την οριστική μορφή διακυβέρνησης. Ωστόσο δεν είναι η πρώτη φορά που αναφέρεται το τέλος της ιστορίας, ο Hegel, είχε μιλήσει για το ίδιο θέμα ύστερα από το θρίαμβο του Ναπολέοντα επί της Πρωσίας και ο Marx, με την επικράτηση του κομμουνισμού.

Η απάντηση είναι η συνέχεια της δημοκρατίας ως ανώτερο ιδανικό σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας που είναι άρρηκτα δεμένη είτε με το σοσιαλισμό είτε με το φιλελευθερισμό σε κάθε έκφανση της, παρεμβατική, συμμετοχική, αντιπροσωπευτική.

Διαχρονική παραμένει η πεποίθηση του Γκορμπατσώφ που ως πρωτοπόρος του δημοκρατικού σοσιαλισμού πίστευε ότι "μόνο η αγορά σε συνδυασμό με τις ουμανιστικές κατευθύνσεις της κοινωνίας είναι δυνατό να εξασφαλίζουν την ικανοποίηση των αναγκών του πολίτη, τη δίκαιη κατανομή των αγαθών, τα κοινωνικά δικαιώματα, την ελευθερία, την κατοχύρωση της δημοκρατίας". Αυτή κρίνεται ως ουτοπία από τους μεταγενέστερους ερευνητές γιατί υποστηρίζουν ότι η ιστορία μας δείχνει ότι η αγορά χωρίς τις πολιτικές και τις κοινωνικές δυνάμεις ελέγχου δηλαδή τα ισχυρά σοσιαλιστικά κόμματα και τις εργατικές ενώσεις μπορεί να πραγματοποιήσει σε μικρό ή μεγάλο βαθμό την αξία της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού καταγράφεται η νίκη του καπιταλισμού και των ιδεολογιών που ενσωματώνει χωρίς όμως να οφείλεται στις κατακτήσεις του αλλά στην τραγική αποτυχία του σοσιαλιστικού συστήματος με συνέπεια την παγκόσμια πτώση των δυνάμεων του.

Σήμερα είναι αλήθεια είναι ότι βιώνουμε μια ιδεολογική σύγχυση κυρίως από τους φορείς που εκφράζουν το σοσιαλισμό και ειδικότερα τα κομμουνιστικά, σοσιαλιστικά, σοσιαλδημοκρατικά κόμματα αφού εφαρμόζουν φιλελεύθερες πολιτικές και προγράμματα δράσης με αποτέλεσμα να μην υφίστανται πλέον διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στη δεξιά και στην αριστερά.

Η προοπτική της οικονομικής και πολιτικής Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 χωρών-μελών με την προσθήκη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας από την 1/1/2007, η νομισματική ένωση η οποία ήδη έχει ολοκληρωθεί, η προβολή της αγοράς ως πανάκεια σε Δύση και

Ανατολή, το πολιτικό κενό, η αναξιοπιστία, η δυσαρέσκεια των κομμάτων του σοσιαλισμού επιβάλλουν ως επιτακτική τη δημιουργία ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου που θ' ανταποκρίνεται στις ανθρώπινες ανάγκες, στις συνθήκες της τεχνολογικής επανάστασης, στις εργασιακές, οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις.

2.3 Οι παράγοντες της ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας.

Στη Δυτική Ευρώπη του 19^{ου} αιώνα, στον απόηχο της Γαλλικής Επανάστασης και τις αξίες της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, η ανάπτυξη του σύγχρονου αστικού κράτους, των μεγάλων αστικών κέντρων, του καπιταλιστικού συστήματος, η μεγάλη αύξηση της παραγωγικότητας, απόρροια σε μεγάλο βαθμό της κοινωνικοποίησης της εργασίας, η άνθηση των επιστημών, η θεαματική πρόοδος των εφευρέσεων, συμβαδίζουν με την όξυνση παλιών και την εμφάνιση νέων κοινωνικών προβλημάτων καθώς μετά την απελευθέρωση από τα δεσμά της φεουδαρχικής κοινωνίας οι προκαπιταλιστικές μορφές φροντίδας στα πλαίσια της οικογένειας και της κοινότητας διαλύονται ή χάνουν την αποτελεσματικότητά τους.

Έτσι λοιπόν, ο πρώτος παράγοντας προώθησης του κράτους πρόνοιας αφορά το ρόλο της δημιουργίας της βιομηχανικής κοινωνίας που συνεπάγεται τη καθιέρωση του καπιταλισμού και τη νέα λειτουργία της αγοράς γιατί σ' αυτή οφείλονται οι αλλαγές που σημειώνονται στις κοινωνικές δομές, στο πρότυπο των αναγκών τόσο σε ατομικό όσο και συλλογικό επίπεδο. Αναμφισβήτητα, η επιδίωξη του κεφαλαίου για την εξασφάλιση της απαραίτητης ποσοτικής και ποιοτικής εργατικής δύναμης, στη βιολογική και την ιδεολογική της διάσταση έγιναν έντονα αισθητές στα πρώτα στάδια της συσσώρευσης του σε περιοχές όπου η γρήγορη προλεταριοποίηση του αγροτικού πληθυσμού οδήγησε σε πληθυσμιακή αύξηση.

Η απουσία ή ανεπάρκεια του κράτους να καλύψει τις βιολογικές ανάγκες της διατροφής, της ένδυσης, της στέγασης, ανάγκασε τους ίδιους τους εργοδότες να πάρουν άμεσα μέτρα για τη συγκράτηση και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Συγκεκριμένα, παρείχαν οι ίδιοι ρούχα και στέγη, κατέβαλλαν βασικό μεροκάματο ακόμη και σε καιρό που δεν είχαν δουλειά, οργάνωναν σε συνεργασία με τους τοπικούς γαιοκτήμονες εκδηλώσεις φιλανθρωπικού χαρακτήρα με στόχο να διασφαλίσουν το πιο χαμηλό αναγκαίο επίπεδο διαβίωσης.

Η έκταση και ο χαρακτήρας ανάληψης ευθύνης από τους εργοδότες για την κάλυψη αναγκών αναπαραγωγής και κοινωνικής συνοχής ποικίλλουν ανάλογα με τα γνωρίσματα της κάθε βιομηχανίας και τις ιδιαιτερότητες της τοπικής κοινωνίας μέσα στην οποία εντάσσεται

και λειτουργεί. Η διερεύνηση της συνύπαρξης των προκαπιταλιστικών και καπιταλιστικών μορφών οργάνωσης και σχέσεων της παραγωγής επικεντρώνεται στη συνάρτηση οικογένειας, τοπικής κοινωνίας, κράτους.

Η επόμενη μεταβλητή συνίσταται στη δράση και στην πίεση που ασκεί το εργατικό κίνημα στο κράτος καθώς σύμφωνα με την πλειοψηφία των μελετητών και των επιστημόνων δεν προβαίνει σε παροχές έστω και αν είναι προς όφελος του κεφαλαίου παραμόνο όταν αναγκάζεται. Η επιτυχία της πίεσης εξαρτάται από την ωρίμανση των αντικειμενικών πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών και συγκυριών. Ως παραδείγματα έχουν καταγραφεί η παραχώρηση κρατικής στέγης στην Αγγλία το 1919, εξαιτίας της επιτυχημένης απεργίας που οργάνωσαν οι γυναίκες της Γλασκόβης με αίτημα να μειωθούν τα υψηλά ενοίκια στη σκιά της απειλής επέκτασης του Μπολσεβικισμού καθώς και στη Γερμανία στις αρχές του 1880, οι ανάγκες δημιουργίας του νέου κράτους με τον καγκελάριο Bismarck και της κοινωνικής συναίνεσης και ειρήνης οδήγησαν στην εφαρμογή του πρώτου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Ο ρόλος του εργατικού κινήματος προβληματίζει σε δύο επίπεδα που είναι τα εξής:

α) στην ανάπτυξη μορφών συλλογικής κάλυψης από την ίδια την εργατική τάξη και στη συνέχεια η υιοθέτηση, διάλυση ή μετεξέλιξη τους από το κράτος

β) στην κατανόηση του αντιφατικού χαρακτήρα της σχέσης κράτους και εργατικού κινήματος σχετικά με την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης.

Για το πρώτο ζήτημα, η εργατική τάξη ενώ ενθάρρυνε την αυτενέργεια και την ανάληψη καθηκόντων από τους εργαζόμενους αντιμετώπισε με δυσπιστία τις οργανωμένες μορφές συλλογικής κάλυψης που ανέπτυξε η ίδια. Αναφορικά με το δεύτερο, η ιστορική εξέλιξη του κράτους πρόνοιας μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια πορεία σύγκρουσης ανάμεσα στο κράτος και στην εργατική τάξη όπου οι κατακτήσεις της γίνονται αφετηρίες νέων μορφών εκμετάλλευσης και η καλύτερευση των συνθηκών για την ποιότητα της ζωής ακολουθείται από την προσπάθεια για να επιβαρύνει το κόστος την εργατική τάξη.

Η σχέση κράτους και οικογένειας και ευρύτερα της ιδιωτικής παρουσίας στη ρύθμιση της κοινωνικής αναπαραγωγής και άρα η επικράτηση καινούριων ηθικών, κοινωνικών και πολιτιστικών ιδεών και αρχών συνθέτει τον τρίτο παράγοντα δεδομένου ότι η ιστορική μελέτη του κράτους πρόνοιας μέχρι πρόσφατα δεν είχε στοιχεία για την ύπαρξη της ανισότητας των δύο φύλων και του ρόλου των γυναικών. Η κοινωνιολογική επίδραση της οικογένειας, η εμφάνιση του φεμινισμού και η άποψη του για την κοινωνική πολιτική παρουσιάζει μια άλλη εικόνα για την πορεία της συλλογικής κρατικής ρύθμισης. Δηλαδή πρόκειται για μια διείσδυση του κράτους στη σφαίρα των προσωπικών σχέσεων στο φάσμα

της οικογένειας με κινητήρια δύναμη την άσκηση των γυναικείων κοινωνικών ρόλων. Με άλλα λόγια, υποστηρίζεται ότι "η ιστορία του κράτους πρόνοιας είναι η ιστορία της κρατικής οργάνωσης καταπίεσης των γυναικών", (Wilson 1997.)

Η τελευταία παράμετρος αναφέρεται στην επίδραση του κρατικού μηχανισμού, της δημόσιας διοίκησης και των στελεχών της δίνοντας μεγάλη έμφαση στον τρόπο λήψης αποφάσεων που συνδέονται με την αποδοχή ή την απόρριψη των μέτρων κοινωνικής πολιτικής η οποία τοποθετείται χρονικά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η επιλογή των φιλελεύθερων κυβερνήσεων για την εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής δεν προκύπτει ως αποτέλεσμα της ομαλής λειτουργίας του κοινωνικού συνόλου και της κοινωνικής δικαιοσύνης αλλά ως την προσπάθεια των πολιτικών και των διοικητικών θεσμών προσαρμοστούν όσο το δυνατό καλύτερα στις νέες απαιτήσεις μιας δημοκρατικής διοίκησης. Πραγματικά, οι πιο πολλοί από τους εισηγητές των μεταρρυθμίσεων όπως ο Bismarck, Beveridge, Keynes, κατείχαν σημαντικές θέσεις στην κρατική εξουσία ή στη δημόσια διοίκηση έχοντας διαμορφώσει τις ιδεολογικές και τις πολιτικές τους οριοθετήσεις, γνώση και εμπειρία της διοικητικής πρακτικής και της συμπεριφοράς των εδραιωμένων συμφερόντων, (Ashford 1985.) Επομένως, οι πολιτικές σκοπιμότητες, η δυναμική των καθιερωμένων μεθόδων και σχέσεων στη διοίκηση άσκησαν και ασκούν μέχρι σήμερα μεγάλη επιρροή στο σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής με σημείο αναφοράς το κράτος πρόνοιας.

Ο βαθμός θεσμικής ολοκλήρωσης των μεταρρυθμίσεων, η πίεση από άλλες ομάδες της κοινής γνώμης, το μέγεθος και η έκταση του κοινωνικού κρατικού παρεμβατισμού που έχουν βιώσει οι πολίτες είναι οι συμπληρωματικοί παράγοντες που μπορούν να καθορίσουν την ανάπτυξη ή τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας.

2.4 Η οικονομική λειτουργία του κοινωνικού μισθού.

Ολόκληρο το πλέγμα των κοινωνικών παροχών σε χρήμα, είδος, υπηρεσίες, προσφέρεται από την πολιτεία και τους δημόσιους οργανισμούς προς το ενεργό τμήμα του πληθυσμού και σ' αυτό που δεν μπορεί να εργαστεί ονομάζεται κοινωνικός μισθός.

Ο κοινωνικός μισθός θεωρείται ότι αποτελεί μέρος του εργατικού μισθού και προστίθεται στο εργατικό διαθέσιμο εισόδημα βελτιώνοντας του υλικούς όρους ζωής της εργατικής τάξης και ταυτόχρονα χαρακτηρίζεται σαν επιστροφή και ανταπόδοση από την πλευρά του κράτους έναντι του εισοδήματος που αποκτά με τη φορολογία. Μακροχρόνια, το κύριο βάρος των φορολογικών εσόδων μέσω του μηχανισμού συσσώρευσης επιβαρύνει την

εργατική τάξη και γενικότερα ισχύει ότι η επιστροφή είναι μικρότερη από την αναλογική της συμμετοχή στο σύνολο των δημοσίων δαπανών. (Θεοδωρόπουλος, 1993.)

Έτσι λοιπόν, παρατηρείται μια "ενδοταξική αναδιανομή" του εργατικού εισοδήματος γιατί τα φορολογικά έσοδα προκύπτουν από τα μεσαία και ανώτερα μισθολογικά στρώματα της εργατικής τάξης ενώ ωφελούνται από τα κράτος πρόνοιας τα στρώματα με τους χαμηλότερους μισθούς. Στο πλαίσιο της παρούσας κοινωνικής πραγματικότητας επικρατεί η νεοκλασική θεωρία που αφορά την αύξηση της συνολικής ευημερίας που επιτυγχάνεται με τη μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων.

Γεγονός είναι ότι ένα μέρος του κόστους αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης με την ευρεία έννοια κοινωνικοποιείται επειδή δεν επιβαρύνει το μεταβλητό κεφάλαιο που διατίθεται για τους μισθούς οπότε τα ιδιωτικά κεφάλαια έχουν τη δυνατότητα ν' αυξήσουν τη συνολική υπεραξία και το ποσοστό του κέρδους. Η σχέση είναι αμφίδρομη αφού όσο μεγαλύτερη είναι η κοινωνικοποίηση του κόστους του μεταβλητού κεφαλαίου τόσο χαμηλότερο μπορεί να είναι το επίπεδο των ονομαστικών μισθών και υψηλότερα τα κέρδη.

Σημαντικός παράγοντας μείωσης του κόστους αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης είναι η δημόσια παραγωγή υπηρεσιών όπως υγεία, παιδεία, συγκοινωνίες, τηλεπικοινωνίες, που συνθέτουν ένα ευρύ ποσοστό του κοινωνικού μισθού και των δραστηριοτήτων του κοινωνικού κράτους. Η οργάνωση και η παροχή κοινωνικών και δημοσίων αγαθών από ένα ενιαίο εθνικό σύστημα είναι εφικτό να μειώσουν το κόστος παραγωγής τους και να επιτύχουν αποτελεσματική κάλυψη για όλο τον πληθυσμό με ισότιμη πρόσβαση.

Η διεθνή εμπειρία δείχνει ότι οι χώρες που ανέπτυξαν τις παραπάνω υπηρεσίες σ' εθνικό επίπεδο κατάφεραν να μειώσουν το αντίστοιχο συνολικό κόστος σαν ποσοστό του ΑΕΠ και να παρέχουν υψηλή ποιότητα. Αντίθετα, οι χώρες με ανεπαρκή δημόσιο τομέα και έντονη παρουσία του ιδιωτικού στην παραγωγή των κοινωνικών αγαθών παρουσιάζουν ένα υψηλότερο σύνολο των δαπανών του ΑΕΠ και ανισότητες στην κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού.

Οι χώρες που έχουν σε μεγάλο βαθμό και μέτρο την παροχή υπηρεσιών του κοινωνικού κράτους με πρώτες την υγεία και την παιδεία θεωρούνται πιο ανθρώπινες και πολιτισμένες κοινωνίες που εξασφαλίζουν τα αγαθά στους πολίτες τους ανεξάρτητα από το ύψος του εισοδήματος τους και την επαγγελματική, κοινωνική τους θέση. Γνωρίσματα που συνδέονται με την προσπάθεια για την δίκαιη κατανομή της φορολογίας στο πρίσμα μιας σοσιαλδημοκρατικής αντίληψης που αντανακλά τη Μαρξιστική θεώρηση "στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του και απ' τον καθένα ανάλογα με τις δυνατότητες του", σχετικά με την παροχή των κοινωνικών παροχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

3.1 Η ανασυγκρότηση της Ελληνικής κοινωνίας κατά τη διακυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια, 1828-1831.

Τα κριτήρια που εξασφάλισαν τη συναίνεση της πλειοψηφίας στην Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας για την εκλογή του Καποδίστρια ως πρώτο κυβερνήτη της Ελλάδος, τον Ιανουάριο του 1828 ήταν η διπλωματική του εμπειρία και η διεθνή του φήμη.

Τα προβλήματα που είχε ν' αντιμετωπίσει ήταν τα σύνορα του κράτους, η κακή κατάσταση της οικονομίας, η εξυγίανση του στρατού, οι ληστείες στη στεριά και οι πειρατείες στη θάλασσα που είχαν αποδεκατίσει τον πληθυσμό της επαναστατημένης χώρας προκαλώντας μ' αυτό τον τρόπο μια δυσμενή εντύπωση στην Ευρώπη ότι ο υποτυπώδης και εμβρυακός διοικητικός μηχανισμός των προηγούμενων χρόνων βρισκόταν σε διάλυση.

Η αφετηρία και το σημαντικότερο σημείο του πολιτικού προγράμματος του Καποδίστρια ήταν το ενδιαφέρον του για την ιδιοκτησία, την οικονομική αυτάρκεια, την περίθαλψη και την προστασία των ορφανών, την υγειονομική φροντίδα των ασθενών, την οικονομική βοήθεια των αναπήρων και την ικανοποίηση των βιοποριστικών αναγκών της ευρείας μάζας του λαού. Συγκεκριμένα, την άνοιξη του 1829 λειτούργησε το ορφανοτροφείο της Αίγινας στο οποίο στεγάστηκαν περίπου 600 ορφανά παιδιά του πολέμου την ευθύνη των οποίων για την πρόοδο, τη διαγωγή και την επίδοσή τους ανέλαβε ο ίδιος ο Κυβερνήτης.

Ωστόσο, δεν κατάφερε να ολοκληρώσει το έργο του γιατί τα διοικητικά και φορολογικά μέτρα που έλαβε έθιγαν τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα της τάξης των κοτζαμπάσηδων, τους ιδιοκτητών μεγάλων εκτάσεων γης και των πλοιοκλήτων με αποτέλεσμα τη δολοφονία του τον Σεπτέμβριο του 1831.

Νωρίτερα, από το 1825 άρχισαν να σχηματίζονται τα τρία κόμματα, το Αγγλικό, το Γαλλικό και το Ρωσικό, με αρχηγούς τον Μαυροκορδάτο, τον Κωλέττη και τον Μεταξά αντίστοιχα, ήταν απόρροια των προστάτιδων δυνάμεων χωρίς όμως να έχουν πολιτική υπόσταση, άλλωστε διεκδίκησαν την εξουσία αργότερα, κατά την περίοδο της βασιλείας του Όθωνα.

Η αλήθεια είναι ότι η φιλανθρωπία ως αντίστοιχος όρος της κοινωνικής πρόνοιας πριν και μετά την απελευθέρωση του έθνους ασκείται κατά κύριο λόγο από την εκκλησία και

συνδέεται στενά με την διδασκαλία και την πρακτική της Ορθόδοξης παράδοσης. Η εκκλησία με τη μορφή της ενορίας και του μοναστηριού είχε ένα πολύ καλά οργανωμένο προνοιακό και κοινωνικό έργο που περιλάμβανε στοιχεία που ισχύουν στη δική μας σύγχρονη εποχή. Ιδιαίτερα, η παροχή βοήθειας στους αδύναμους ήταν στάση ζωής και όχι υποχρέωση ή καθήκον ανεξάρτητα από τα ατομικά του χαρακτηριστικά όπως φύλο, ηλικία, εθνότητα.

3.2 Η εκλογή του Όθωνα, η περίοδος της Αντιβασιλείας, 1833-1835 και το πέρασμα από την απόλυτη μοναρχία στη Συνταγματική βασιλεία.

Τον Ιανουάριο του 1833, ο Ελληνικός λαός υποδέχθηκε στο Ναύπλιο, τον 17χρονο βασιλιά, Όθωνα θεωρώντας ότι θα είναι ο εγγυητής της ομαλής πολιτικής εξέλιξης και της ολοκλήρωσης των εθνικών στόχων.

Η περίοδος της Αντιβασιλείας ως την ενηλικίωση του Όθωνα, το 1835 και η απόλυτη μοναρχία που ακολούθησε ως το 1862 προσπάθησε να επιλύσει ζητήματα της διοίκησης, όπου το κράτος διαιρέθηκε σε 10 νομούς και 42 επαρχίες, της εκπαίδευσης, με την ίδρυση των δημοτικών σχολείων, όρος που καθιερώθηκε από τότε, του στρατού, με τη στελέχωση Βαυαρών αξιωματικών, της εκκλησίας, με τον διαχωρισμό της Ελληνικής εκκλησίας από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, της δικαιοσύνης, με τη σύνταξη νομοθετημάτων όπως του Ποινικού Νόμου και της Ποινικής Δικονομίας, της οικονομίας, με τη διατήρηση του φόρου της δεκάτης.

Η πρόνοια και σ' αυτή την περίοδο δεν ήταν μέλημα του κράτους αλλά της ιδιωτικής φιλανθρωπίας που προχώρησε στη δημιουργία επιτροπών και σωματείων με έκδηλο σκοπό την αλληλεγγύη στους φτωχούς, τους πάσχοντες και τους επαίτες όποτε και αποδυναμώνεται ο ρόλος της εκκλησίας η οποία αντικαθίσταται από την τοπική κοινωνία.

Οι περισσότεροι πολιτικοί άνδρες που είχαν διακριθεί στην επανάσταση του 1821 και στην περίοδο της βασιλείας του Όθωνα είτε είχαν αποσυρθεί από την ενεργό δράση είτε είχαν πεθάνει οπότε και τα τρία "ξενικά" κόμματα είχαν αποδυναμωθεί.

Στην πολιτική σκηνή, δημιουργούνται δύο νέες παρατάξεις, οι Ορεινοί που εξέφραζαν φιλελεύθερες τάσεις με ηγέτη τον Βούλγαρη και οι Πεδινοί που εκπροσωπούσαν τα συντηρητικά στρώματα της Ελληνικής κοινωνίας με ηγέτες τον Κανάρη και τον Γρίβα. Η ονομασία τους διαμορφώθηκε εξαιτίας της απομίμησης της Γαλλικής Επανάστασης και του τρόπου που καταλάμβαναν τις θέσεις στη βουλή.

Ορισμένοι μορφωμένοι και μετριοπαθείς πληρεξούσιοι που δεν ανήκον σε κανένα από τα δύο κόμματα, όπως ο Μαυροκορδάτος, ο Τρικούπης, ο Μελάς, ο Σαρίπολος, αποκλήθηκαν

“Εκλεκτικοί” και χωρίς να διαθέτουν την απαιτούμενη συνοχή προσπάθησαν να κρατήσουν πολιτικές ισορροπίες στις ψηφοφορίες και στην εκλογή των κυβερνήσεων. Την Αριστερά, της Εθνοσυνέλευσης δηλαδή τους αδιάλλακτους αντιοθωνιστές εκπροσωπούσε μια μικρή πολιτική ομάδα, το “Εθνικό Κομιτάτο”, μ’ επικεφαλής τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη που είχε πρωταγωνιστήσει στους αντιδυναστικούς αγώνες και είχε συσπειρώσει τη φοιτητική νεολαία.

Οι ορεινοί και οι πεδινοί βρέθηκαν πολύ συχνά αντιμέτωποι μεταξύ τους και οι συγκρούσεις τους δεν περιορίστηκαν μόνο στον πολιτικό στίβο αλλά μεταφέρθηκαν στους δρόμους της πρωτεύουσας κυρίως την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1863 όπου κατέληξαν σ’ αιματηρές συμπλοκές. Η αντιπαράθεση είχε ως αποτέλεσμα την επιβράδυνση των συζητήσεων και των διαδικασιών για την ψήφιση του νέου συντάγματος το οποίο δημοσιεύτηκε το Νοέμβριο του 1864.

3.3 Οι πολιτικές και οι εθνικές εξελίξεις από την ψήφιση του Συντάγματος το 1864 ως το κίνημα στο Γουδί το 1909.

Μετά την πολιτειακή αλλαγή του 1864 οι νέες πολιτικές δυνάμεις που σχηματίστηκαν παρά τις αντιθέσεις τους έθεσαν ως κύριο στόχο των προσπαθειών τους τον εκσυγχρονισμό του κράτους και την ολοκλήρωση της εθνικής ανεξαρτησίας. Τα κόμματα που είχαν δημιουργηθεί στη συνέλευση του 1863-1864 ήταν βραχύβια και στην πολιτική σκηνή εμφανίστηκαν νέα με διακριτικό τους στοιχείο το πρόσωπο του αρχηγού τους και κοινή επιδίωξη τους η απελευθέρωση των υπόδουλων περιοχών.

Η εμφάνιση και η δραστηριοποίηση νέων κοινωνικών δυνάμεων με πολιτική έκφραση και διεκδίκηση της εξουσίας οδήγησαν την ολιγαρχία σε μια συσπείρωση που έβλεπε ν’ απειλείται το πολιτικό κατεστημένο μέσω του οποίου έλεγχε την εξουσία.

Η ίδρυση πραγματικού κόμματος δηλαδή ενός κόμματος με βασικές αρχές πραγματοποιήθηκε από τον Χαρίλαο Τρικούπη η παρουσία του οποίου στην πολιτική ζωή της χώρας υπήρξε καθοριστική για την εδραίωση του κοινοβουλευτικού θεσμού. Ο Χαρίλαος Τρικούπης το 1872 ίδρυσε το “Νέον Κόμμα” ή “Νεωτερίστικον”, που θεωρείται ο πρώτος συγκροτημένος πολιτικός οργανισμός της νεότερης Ελλάδος.

Η πολιτική του Χαρίλαου Τρικούπη χαρακτηριζόταν από συνέπεια και ορθή εκτίμηση βασισμένη σε τρεις άξονες: α) τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό τον εκσυγχρονισμό και την αρτιότερη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, β) την αναδιοργάνωση και τη στρατιωτική ετοιμότητα των ενόπλων δυνάμεων, γ) την ενίσχυση των υποδομών της χώρας.

Οι φιλελεύθερες και ανανεωτικές του απόψεις διατυπώθηκαν το 1874 με τη δημοσίευση του άρθρου "Τις Πταίει;", που αποτέλεσε ένα δριμύ κατηγορώ για τις παρεμβάσεις του βασιλικού περιβάλλοντος στην πολιτική ζωή του τόπου και το 1875 εισήγαγε και πέτυχε να εφαρμόσει την "αρχή της δεδηλωμένης" πλειοψηφίας σύμφωνα με την οποία ο βασιλιάς έπρεπε ν' αναθέτει την κυβέρνηση μόνο σε κόμματα που πλειοψηφούσαν στη βουλή.

Αναφορικά με το στρατό, αναδιοργάνωσε τη Σχολή Ευελπίδων και ίδρυσε τη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων, από το 1882-1885 κατά την πρωθυπουργία του κατασκευάστηκε η διάωρυγα του Ισθμού και το μεγαλύτερο μέρος του σιδηροδρομικού δικτύου Πειραιώς-Αθηνών-Πελοποννήσου ενώ το 1886 τελείωσε η γραμμή Αθηνών-Λαρίσης.

Ο Χαρίλαος Τρικούπης προκειμένου να καλύψει τη δαπάνη αυτών των έργων αναγκάστηκε να επιβάλλει βαριά φορολογία προκαλώντας τη μεγάλη δυσαρέσκεια στις λαϊκές τάξεις με κόστος την ήττα του στις εκλογές του 1885. Η άρνηση του να φορολογήσει το κεφάλαιο και η εμμονή του στους έμμεσους φόρους πήγαζε από την αντίληψη ότι το σύνολο της κοινωνίας έπρεπε να χρηματοδοτήσει την επιδιωκόμενη εκβιομηχάνιση της χώρας και άρα τις πρωτοβουλίες και τα κέρδη των επιχειρηματιών με αντίκτυπο μια πενιχρή κοινωνική πολιτική.

Σχεδόν 20 χρόνια μετά, το 1895, στις τελευταίες εκλογές που συμμετείχε εκλέχτηκαν μόνο 15 βουλευτές του κόμματος του σε σύνολο 207 εδρών χωρίς ο ίδιος ο Χαρίλαος Τρικούπης να έχει εκλεγεί οπότε αποφάσισε ν' αποσυρθεί από την πολιτική πηγαίνοντας στη Γαλλία όπου πέθανε τον επόμενο χρόνο, (30 Μαρτίου 1896.)

Κυριότεροι πολιτικοί του αντίπαλοι ήταν ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, η σταδιοδρομία του συνδέθηκε μ' εθνικούς και διπλωματικούς αγώνες και ιδιαίτερα με την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο Ελληνικό κράτος και ύστερα από το θάνατο του, ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης ο οποίος το 1880 ίδρυσε το "Εθνικό Κόμμα", με διαφορετική οικονομική και φορολογική πολιτική από αυτή του Χαρίλαου Τρικούπη.

Μικρότερη απήχηση στην περίοδο αυτή είχαν τα κόμματα του Δημητρίου Ράλλη, του Αλέξανδρου Ζαΐμη και του Γεώργιου Θεοτόκη. Το 1906 εμφανίστηκε στη βουλή μια μικρή πολιτική παράταξη με μεταρρυθμιστικό οικονομικό πρόγραμμα, η "ομάδα των Ιαπώνων", που ονομάστηκε έτσι εξαιτίας της μαχητικότητας της ανάλογης των Ιαπώνων απέναντι στους Ρώσους, που διαλύθηκε το 1908.

Στην περίοδο 1881-1895, κυριαρχεί ο αμιγής δικομματισμός αν και δεν προέκυψε ως αποτέλεσμα πολιτικών και κοινωνικών ζυμώσεων αλλά ως απόρροια της φυσικής έκλειψης των αρχηγών των προσωποπαγών κομμάτων που απέδειξε μεγάλη αντοχή αφού περίπου για

μια 15ετία κανένας άλλος πολιτικός σχηματισμός δεν μπόρεσε ν' απειλήσει τα κόμματα του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη. Χαρακτηριστικό της περιόδου υπήρξε η κυβερνητική σταθερότητα που επικράτησε κατά το μεγαλύτερο μέρος αφού δύο από τις κυβερνήσεις του Τρικούπη παρέμειναν στην εξουσία από 1881-1885 και 1886-1890, διάρκεια πρωτόγνωρη για εκείνα τα πολιτικά δεδομένα.

Στη δύση του 19^{ου} αιώνα και στην αυγή του 20^{ου} αποτυπώνονται τα σημάδια και η άνοδος της Ελληνικής αστικής τάξης που δεν ριζοσπαστικοποιείται αλλά συμβιβάζεται με τα πιο παραδοσιακά και συντηρητικά στοιχεία. Οι στόχοι παραμένουν όπως και αμέσως μετά την ίδρυση του Ελληνικού κράτους περιορισμένοι και δεν ξεπερνούν τα όρια της συμμετοχής της στην εξουσία, χρησιμοποιώντας τα λαϊκά στρώματα όταν συμπίπτουν οι επιδιώξεις τους με τα δικά της συμφέροντα και συνεχίζει να στηρίζεται στην επέμβαση του στρατού.

Από την πλευρά της κοινωνίας, από το 1893-1900 η διεθνή πτώση των τιμών επηρέασε άμεσα και αρνητικά το εισόδημα όσων απασχολούνταν στο κύκλωμα παραγωγής και εμπορίας της σταφίδας σε τόσο μεγάλο βαθμό ώστε να προκληθεί η λεγόμενη "σταφιδική κρίση". Από το 1900-1910 σημειώνεται μεγάλη πληθυσμιακή μετακίνηση από την ύπαιθρο προς τα αστικά κέντρα εξαιτίας της υπέρμετρης φορολογίας του αγροτικού τομέα και της σοβαρής κάμψης του εισοδήματος των γεωργών και των κτηνοτρόφων. Πόλος έλξης, η Αθήνα και τα αστικά κέντρα των νομών που θεωρήθηκαν οι καλύτερες λύσεις στο μέτρο που προσέφεραν πιο πολλές ευκαιρίες απασχόλησης.

Έτσι λοιπόν, αναδύεται ένα πλήθος πολιτικών και επαγγελματικών συλλόγων και λιγότερο ή περισσότερο μαζικών φορέων με ποικιλία ιδεολογικών τάσεων και έντονα αιτήματα για την επικράτηση της αρχής του κράτους δικαίου, την χάραξη και την άσκηση σωστής οικονομικής πολιτικής, την ενίσχυση της αξιοκρατίας, την διευθέτηση του γλωσσικού ζητήματος και την εθνική δράση για την απελευθέρωση της Μακεδονίας.

Στην προσπάθεια για την επαγγελματική σταδιοδρομία και την κοινωνική εξέλιξη η πλειοψηφία αδυνατεί να ξεφύγει από την ανέχεια και τη δυστυχία οπότε και πολλαπλασιάζεται ο αριθμός των φτωχών και των επαιτών στους δρόμους των πόλεων κατά συνέπεια στο πλαίσιο του κράτους πρόνοιας θα δημιουργηθούν τα πρώτα φιλανθρωπικά ιδρύματα από την ιδιωτική πρωτοβουλία, την κρατική και τη δημοτική μέριμνα

Το 1890, η Καλλιρρόη Παρρέν είχε συστήσει το "Κυριακό σχολείο γυναικών και κορασίδων του λαού", για να καταπολεμηθεί ο αναλφαβητισμός, το 1895, η Ναταλία Σούτσου είχε ιδρύσει το "Άσυλο της Αγίας Αικατερίνης", για τη μόρφωση των άπορων κοριτσιών. Ανάλογα μέτρα λήφθηκαν για την περίθαλψη, το 1890, το ζεύγος Χατζηκώστα ίδρυσε το "Όρφανοτροφείο" και το "Άσυλο Ανιάτων", το 1897, ο "Σταθμός Α' Βοηθειών", το

1900, η πριγκίπισσα Σοφία θα διοργανώσει έρανο τα έσοδα του οποίου θα διατεθούν για την ανέγερση του νοσοκομείου "Παίδων", το 1909, η Σοφία Καστριώτου-Σλήμαν με τη συνδρομή κυριών της αστικής τάξης έχτισε το φθισιατρείο "Σωτηρία".

Ενώ από το 1827, έχει ιδρυθεί το πρώτο νοσοκομείο στη Σύρο, το 1836, το Δημοτικό Νοσοκομείο "Ελπίς" στην Αθήνα, το 1875, με δραστηριότητα της εκκλησίας και της φιλανθρωπίας το "Τζάνειο" Νοσοκομείο στον Πειραιά και το 1884, το Νοσοκομείο "Ευαγγελισμός", καθώς και το 1903 με ιδιωτική παρέμβαση, η "Πολυκλινική Αθηνών".

Συγκεκριμένα, από την ήττα στον πόλεμο του 1897 ως το 1909 η πολιτική αστάθεια και η αποδιοργάνωση του κράτους ήταν τα γνωρίσματα της δημόσιας ζωής. Οι 11 κυβερνήσεις που σχηματίστηκαν αυτή την περίοδο δεν είχαν τη δύναμη να επιλύσουν τα σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα οπότε η απογοήτευση της κοινής γνώμης ήταν φυσικό επακόλουθο. Το Πανελλήνιο αίτημα για μια ανανέωση της πολιτικής ζωής ανέλαβε μια ομάδα κατώτερων αξιωματικών που το Μάιο του 1909 σχημάτισαν το "Στρατιωτικό Σύνδεσμο".

Σκοποί τους ήταν η αναδιοργάνωση του στρατού και του στόλου, η απομάκρυνση του διαδόχου από το θρόνο και των πριγκίπων από τις στρατιωτικές θέσεις, η εισαγωγή νέων θεσμών στη διοίκηση, στην οικονομία, στην εκπαίδευση και στη δικαιοσύνη. Όμως η ηγεσία του συνδέσμου δεν είχε εμπειρία σε πολιτικά θέματα και γι' αυτό το λόγο κάλεσε ως πολιτικό σύμβουλο τον Ελευθέριο Βενιζέλο που ως τότε ήταν γνωστός για την επιτυχία των εθνικών και πολιτικών αγώνων του Κρητικού λαού.

3.4 Η πολιτική και η κοινωνική κατάσταση πριν από τις αρχές των Βαλκανικών πολέμων ως τη Μικρασιατική καταστροφή, 1910-1922.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1910, ο Ελευθέριος Βενιζέλος έφθασε στον Πειραιά όπου έγινε δεκτός μ' ενθουσιασμό και τιμές από τον λαό ως βουλευτής της Αττικοβοιωτίας στις εκλογές της 8 Αυγούστου 1910.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος σκόπευε να χαράξει μια νέα οικονομική πολιτική που θα συσπείρωνε όλες τις παραγωγικές τάξεις, να εφαρμόσει μια δημοσιονομική πολιτική προσαρμοσμένη σε μια ισορροπία των άμεσων και των έμμεσων φόρων, να θεσπίσει μέτρα για την προστασία των αγροτών και των εργατών και ευρύτερα για την αγροτική και τη δασική ασφάλεια, να τροποποιήσει την αστική, ποινική και την εμπορική νομοθεσία, να επιβάλλει την πιστή τήρηση των νόμων, ν' αποσυνδέσει το διοικητικό μηχανισμό από την επιρροή των πολιτικών κομμάτων, ν' αναμορφώσει τον χώρο της παιδείας με πιο πρακτικές

εκπαιδευτικές μεθόδους, να εκσυγχρονίσει τον τομέα των ένοπλων δυνάμεων καθιστώντας μια αξιόμαχη αμυντική θωράκιση.

Μετά από συναντήσεις που είχε με το βασιλιά Γεώργιο ο οποίος τον εμπιστεύτηκε για τις πολιτικές του ικανότητες και απόψεις πήρε εντολή για να σχηματίσει κυβέρνηση έστω αν και δεν είχε την απαιτούμενη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Μια ενέργεια που αιφνιδίασε τους πολιτικούς αρχηγούς οι οποίοι γρήγορα το ξεπέρασαν γιατί πίστεψαν ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος θα είχε ανάγκη τη δική τους κοινοβουλευτική πλειοψηφία οπότε εύκολα θα γινόταν υποχείριο τους με αναπόσπαστη συνέπεια τη φθορά του. Βέβαια, ο Κρητικός πολιτικός απέβλεπε στη διάλυση της βουλής και στη δημιουργία νέων πολιτικών συσχετισμών όπως συνέβη στις εκλογές 28 Νοεμβρίου 1910 με την πανηγυρική του καταξίωση.

Μάλιστα, η λαϊκή ετυμηγορία ανέδειξε με καινοτόμο τρόπο την ανανέωση των πολιτικών αφού στο σύνολο των 362 βουλευτών μόνο οι 117 είχαν θητεύσει στο προηγούμενο κοινοβούλιο πρόκειται για τη συνολική βούληση των Ελλήνων ν' ανασυγκροτήσουν τα αποθέματα των εθνικών τους δυνάμεων ώστε με μια νέα διακυβέρνηση ν' ανανεώσουν τους πολιτικούς εκπροσώπους και να επιδιώξουν την καθιέρωση του κράτους δικαίου.

Το "Κόμμα των Φιλελεύθερων", του Ελευθέριου Βενιζέλου, αναδείχθηκε στον πιο προηγμένο πολιτικό μηχανισμό με συγκεντρωτική οργανωτική δομή με πολλούς νέους πολιτικούς που ήθελαν την απλή αναθεώρηση του Συντάγματος που γι' αυτό το λόγο συγκρούστηκαν με τους ψηφοφόρους και τους οπαδούς του "Λαϊκού Κόμματος", οι οποίοι ήθελαν την κατάργηση της βασιλείας.

Στη διάρκεια της πρώτης διακυβέρνησης του, επηρεασμένος από το Γαλλικό ριζοσπαστισμό και το Βρετανικό νεοφιλελευθερισμό επιχείρησε τον εκδημοκρατισμό του κράτους, την οικονομική ανάπτυξη με μέσο την προστασία του μεγάλου κεφαλαίου και τη βελτίωση των λαϊκών τάξεων ώστε να εξασφαλίσει τη νομιμοφροσύνη τους. Άμεσοι στόχοι του ήταν η πειθαρχία στο στρατό, η στερέωση του θρόνου με περιορισμένες όμως αρμοδιότητες προκειμένου να επιτευχθεί όπως ο ίδιος έλεγε η "ανόρθωση" του κράτους και η ευημερία της κοινωνίας με προνόμια όμως της αστικής τάξης.

Στα χρόνια που ακολούθησαν οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, 1912-1913, ο Εθνικός Διχασμός κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, 1914-1918, η χώρα σηματοδεύτηκε από την πολιτική και την κοινωνική αστάθεια η οποία είχε ως συνέπεια την αναπόφευκτη σύγκρουση του βασιλιά Κωνσταντίνου με τον Ελευθέριο Βενιζέλο η οποία μέσα από τις διεθνείς

εξελίξεις την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 στη Ρωσία οδήγησε στην αυτονόμηση της Αριστεράς.

Συγκεκριμένα με τη σύσταση του "Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος", (ΣΕΚΕ), που ήταν ο πρόδρομος του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος, (ΚΚΕ) και το 1918 στην ίδρυση της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος, (ΓΣΕΕ.) Μεταξύ του 1918-1921 η Αριστερά γνώρισε τη μεγαλύτερη ακμή της και σ' αυτό καταλυτικό ρόλο έπαιξαν οι περιορισμοί της εργατικής νομοθεσίας του 1914 από τις κυβερνήσεις των μοναρχικών και των Βενιζελικών.

Ορόσημο στην Ελληνική ιστορία είναι οι εκλογές της 1 Νοεμβρίου 1920 όπου νίκησαν οι αντιβενιζελικοί και επανέφεραν το βασιλιά Κωνσταντίνο αποξενώνοντας μ' αυτό τον τρόπο τους συμμάχους και στερώντας από την χώρα την αναγκαία υποστήριξη για την εκστρατεία στη Μικρά Ασία. Στο εσωτερικό, άρχισαν τα αντίποινα με τις εκτεταμένες διώξεις των Βενιζελικών και των Αριστερών, την εξάρθρωση του κρατικού μηχανισμού και την κατάρρευση της οικονομίας με το θλιβερό αποτέλεσμα της Μικρασιατικής καταστροφής το 1922.

Στη συνέχεια, το στρατιωτικό κίνημα του Πλαστήρα, έδωσε το βασιλιά Κωνσταντίνο, εκτέλεσε τους σημαντικότερους μοναρχικούς ηγέτες και επανέφερε ξανά στην εξουσία τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Γενικά, το κράτος αντέδρασε σπασμωδικά για ν' αντιμετωπίσει τα σοβαρά προβλήματα της στέγασης, της σίτισης, της ένδυσης των προσφύγων και των αναπήρων ωστόσο η έκταση των αναγκών ήταν τόσο μεγάλη που αναγκάστηκε να ενεργήσει με την ίδρυση δημόσιων οργανώσεων όπως το Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Προστασίας και Αντίληψης, (ΠΙΚΠΑ) που από το 1914 συνεχίζει το πολύπλευρο έργο του παρέχοντας προνοιακές υπηρεσίες.

3.5 Η Ελλάδα του Μεσοπολέμου, 1923-1940.

Η περίοδος αυτή δεν αντιστοιχεί στην Ευρωπαϊκή πορεία καθώς οι χώρες επούλωναν τις πληγές τους ενώ στην Ελλάδα οι πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις και ανακατατάξεις συνεχίζονταν με απρόβλεπτες διαστάσεις. Το όραμα για την Μεγάλη Ελλάδα διαγράφηκε με μια μονοκονδυλιά οπότε η ιστορία του Ελληνικού κράτους ξεκίνησε ουσιαστικά από την αρχή με σχεδόν διαφορετική ταυτότητα από εκείνη που είχε δημιουργήσει η Επανάσταση του 1821.

Η πρώτη δεκαετία του Μεσοπολέμου άλλαξε την εικόνα της χώρας τόσο στην ύπαιθρο όσο και στις πόλεις που είδαν την έκταση και τον πληθυσμό τους ν' αυξάνονται καθώς προστέθηκαν νέες προσφυγικές συνοικίες. Πολλά στοιχεία έπρεπε να ξεκινήσουν από την αρχή δεδομένου ότι οι υποδομές ύδρευσης, αποχέτευσης, ηλεκτρισμού, και επιπλέον οι μεταφορές και η ρυμοτομία ήταν ανεπαρκής για τη φυσιογνωμία των μεγαλουπόλεων.

Η "Δίκη των Έξ'" συνέβαλε στη μερική μόνο εκτόνωση της κοινωνικής αναταραχής, γιατί οι επιπτώσεις της ήττας του 1922 ήταν τόσο μεγάλες που προκάλεσαν μια σειρά αλυσιδωτών αντιδράσεων, όπως τη μετακίνηση περίπου 1.200.000 προσφύγων τη στιγμή που ο συνολικός πληθυσμός του Ελληνικού κράτους ήταν 5.000.000 κάτοικοι, την κατακόρυφη πτώση των μισθών και άρα του βιοτικού επιπέδου των μεσαίων τάξεων, την εφαρμογή σκληρών φορολογικών μέτρων και γενικά τη δυσαρέσκεια από την αρνητική έκβαση των εθνικών στόχων. Τα καινούρια δημογραφικά στοιχεία σε συνδυασμό με τη μείωση των εισαγωγών, των μεταναστευτικών εμβασμάτων και την υποτίμηση της δραχμής αναζητούσαν τις ιδανικές πολιτικές λύσεις που θα έβγαζαν το λαό από το αδιέξοδο.

Οι γλωσσικές διαφορές, οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, η συμβίωση στην ίδια γη, μοιράζοντας το νερό, τους δρόμους, τις δουλειές, το χερσαίο και θαλάσσιο εμπόριο κατέληξαν σε προκαταλήψεις, στερεότυπα και οξύτητες που δεν θα είναι υπερβολή να ισχυριστούμε ότι υπάρχουν μέχρι σήμερα.

Η περίθαλψη και η εγκατάσταση των προσφύγων ήταν ζήτημα μείζονης σημασίας τόσο στη διατήρηση της εθνικής ομοιογένειας ορισμένων περιοχών όπως της Βόρειας Ελλάδος όσο και στην ομαλή κοινωνική τους ένταξη ώστε να εκλείψουν οι συγκρούσεις με το γηγενή πληθυσμό. Έτσι λοιπόν, αρχικά ιδρύθηκε το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων και στη συνέχεια της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων, (ΕΑΠ, 1923.) Η τελευταία τυπικά ήταν ένας αυτόνομος υπερεθνικός οργανισμός που λειτουργούσε με την εποπτεία της Κοινωνίας των Εθνών σε συμφωνία με την Ελληνική κυβέρνηση με σκοπό τη σωστή διαχείριση του δανείου που είχε συναφθεί για την κάλυψη των σχετικών αναγκών.

Στην περίοδο αυτή πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραμάτισαν προσωπικότητες που είχαν αποχωρήσει από το Βενιζελικό κίνημα το οποίο πλέον είχε χάσει την αναμορφωτική του ορμή, ανάμεσα τους ξεχώρισε ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου ήταν ο επικεφαλής του κόμματος της "Δημοκρατικής Ένωσης", που πήρε με το μέρος του την αριστερή πτέρυγα με και ήταν ο κατ' εξοχήν πολιτικός που συνέδεσε το όνομα του με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας στις 24 Μαρτίου 1924 όταν σχημάτισε κυβέρνηση κατήργησε τη βασιλεία με προσωρινό ρυθμιστή του νέου πολιτεύματος το ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη.

Άλλα πολιτικά κόμματα που δημιουργήθηκαν στο Μεσοπόλεμο, οι "Προοδευτικοί Φιλελεύθεροι", του Γεώργιου Καφαντάρη, οι "Συντηρητικοί Δημοκρατικοί", του Ανδρέα Μιχαλακόπουλου, οι "Ελευθερόφρονες", του Ιωάννη Μεταξά, το "Εθνικοριζοσπαστικό Κόμμα", του Γεώργιου Κονδύλη, ενώ στο "Λαϊκό Κόμμα", αρχηγός αναδείχθηκε ο Παναγής Τσαλδάρης.

Γενικά υπήρχε ένα πλήθος πολιτικών μορφωμάτων που πλαισίωσε τα προηγούμενα χωρίς όμως κανένα από το σύνολο των πολιτικών κομμάτων του μεσοπολέμου να καταφέρει να διατηρήσει την κοινωνική συνοχή. Η αιτία είναι ότι τα προγράμματα τους δεν περιλάμβαναν μέτρα κοινωνικής πολιτικής που να ενισχύουν το κράτος πρόνοιας, μόνο οι ικανότητες του πολιτικού ηγέτη ήταν το κριτήριο προτίμησης και επιλογής του εκλογικού σώματος.

Σε ιδεολογικό επίπεδο οι πολιτικοί μετασχηματισμοί που προέκυψαν ως αποτέλεσμα των κοινωνικών ζυμώσεων, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο έντονος αντιμοναρχισμός μιας ομάδας του Ελευθερίου Βενιζέλου και το μετέπειτα Κομμουνιστικό Κόμμα με την απόλυτη αντίθεση του προς το αστικό κοινοβουλευτικό σύστημα.

Η συντριπτική πλειοψηφία του λαού συσπειρώθηκε γύρω από δύο μεγάλες παρατάξεις τους Βενιζελικούς με τα όποια πολιτικά παρακλάδια και το Λαϊκό Κόμμα που στήριζε τη μοναρχία. Η οικονομική δυσπραγία, η πολιτική αστάθεια, η κρίση του 1929-1930 δεν άφησαν περιθώρια για τη λήψη μέτρων κοινωνικής πολιτικής, αντίθετα, έπληξε με σφοδρότητα όλη την παγκόσμια οικονομία μεγιστοποίησε την οξύτητα των εσωτερικών κοινωνικών προβλημάτων με αποτέλεσμα τη ραγδαία άνοδο ριζοσπαστικών στοιχείων και ειδικότερα των κομμουνιστών καθώς κέρδισαν ψήφους από τους νέους, τους άνεργους, τους εργάτες, τους πρόσφυγες.

Ευεργετικός παράγοντας ήταν οι ιδιωτικές και οι εθελοντικές οργανώσεις όπως της ΧΑΝ Θεσσαλονίκης, της Ισραηλινής Κοινότητας Θεσσαλονίκης και του Ερυθρού Σταυρού. Στον τομέα της δημόσιας υγείας για την πρόληψη και τη θεραπεία επιδημιών και μεταδοτικών νόσων όπως τύφος, ελονοσία, φυματίωση, ιδρύονται οι πρώτοι Κοινοτικοί Υγειονομικοί Σταθμοί, οι Εθνικοί Παιδικό Σταθμοί στα αστικά κέντρα και τα Αγροτικά Νηπιοτροφεία στις αγροτικές περιοχές με την παράλληλη λειτουργία των ορφανοτροφείων για την παιδική προστασία.

Η φιλανθρωπία σε ατομικό επίπεδο περιορίστηκε γιατί ο Ελληνισμός της διασποράς ξεριζώθηκε από τις πιο πολλές εστίες του, η εκκλησία ήταν παρούσα με τη διανομή της περιουσίας της στους πρόσφυγες αλλά δεν είχε την οικονομική ευρωστία για να προσφέρει όπως στο παρελθόν μετά τη διάλυση των μοναστηριών κατά τη βασιλεία του Όθωνα

Η τελευταία κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου, 1928-1932, αποτέλεσε τη μοναδική περίπτωση που εξάντλησε ολόκληρη την κοινοβουλευτική της θητεία. Μετά τη λήξη της θητείας της, η πολιτική αστάθεια αναβίωσε εντονότερα, διαδοχικά πραξικοπήματα Βενιζελικών στρατιωτικών το 1933 και το 1935, το Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς καταλύθηκε το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας και ο Γεώργιος Β΄ επέστρεψε στο θρόνο ύστερα από πραξικοπηματικές ενέργειες μιας ομάδας αξιωματικών με αρχηγό τον Κονδύλη.

Ο θάνατος του Ελευθερίου Βενιζέλου, η έλλειψη ηγετικών προσωπικοτήτων και η αδράνεια του πολιτικού κόσμου ήταν οι αιτίες που έδωσαν τη δυνατότητα στον ευνοούμενο του παλατιού Ιωάννη Μεταξά ν' αυτοανακηρυχθεί στις 4 Αυγούστου 1936 ως κυβερνήτης της χώρας, προκειμένου ν' αποφευχθεί ο κίνδυνος των "κοινωνικών ανατροπών".

Τα παραπάνω γεγονότα πραγματοποιήθηκαν ταυτόχρονα με την ύπαρξη φασιστικών καθεστώτων το 1919 στην Ιταλία, ο φασισμός του Μουσολίνι και στη Γερμανία όπου την ίδια χρονιά ιδρύεται το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα του Χίτλερ και καθιερώθηκε στην εξουσία το 1933, στην Ισπανία, ο στρατηγός Φράνκο μετά από τον εμφύλιο πόλεμο (1936-1939) επέβαλλε τη δικτατορία και στην Πορτογαλία την ίδια περίοδο ο Σάλαζαρ.

Στην Ελλάδα, ο Ιωάννης Μεταξάς ήθελε τη διάβρωση των δημοκρατικών θεσμών και την κρίση του πολιτικού συστήματος να διαδεχθεί το "Νέον Κράτος", με το αυταρχικό καθεστώς, με τις φασιστικές εκφάνσεις, τη διάλυση των πολιτικών κομμάτων, την επιβολή αυστηρής λογοκρισίας στον τύπο, την αναστολή των πολιτικών ελευθεριών και τις διώξεις των ιδεολογικών και πολιτικών αντιπάλων του. Ο Ιωάννης Μεταξάς περιορίστηκε σύμφωνα με το πρότυπο της δικτατορικής Ιταλίας στην Εθνική Οργάνωση Νεολαίας, (ΕΟΝ), προκειμένου ν' αποκτήσει αφοσιωμένα στελέχη και στο πλαίσιο του κράτους πρόνοιας προχώρησε στη διαγραφή των αγροτικών χρεών και στην ίδρυση του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, (ΙΚΑ), ώστε να εξασφαλίσει λαϊκά ερείσματα. Ο νόμος εφαρμόστηκε το 1937 και προέβλεπε ότι το ΙΚΑ ως ασφαλιστικός φορέας κάλυπτε όλους κινδύνους από αναπηρία, ατύχημα, γήρας, θάνατο, ασθένεια, μητρότητα, εκτός της ανεργίας και στηριζόταν στις εισφορές των ασφαλισμένων και των εργοδοτών.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η Ελλάδα δεν απέκτησε ποτέ ένα ανάλογο σε μέγεθος φασιστικό κόμμα όπως αυτά που δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη με τόση πλατιά βάση. Στην περίοδο του Μεσοπολέμου, στην χώρα μας παρατηρείται μια φαινομενική αναντιστοιχία ανάμεσα στις κοινωνικές δομές και στην πολιτική τους εκπροσώπηση, επισήμανση που απεικονίζεται στο γεγονός ότι αν και ήταν αγροτική δεν απέκτησε επίσης ένα μαζικό αγροτικό κόμμα σ' αντίθεση με τα Βαλκανικά κράτη. Το αγροτικό στοιχείο ως ένα βαθμό

ενσωματώθηκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα που από το 1924 και μετά προκάλεσε μεγάλους κραδασμούς στο πολιτικό στερέωμα.

3.6 Οι πολιτικές και οι κοινωνικές συνθήκες στην κατοχή, 1941-1944, στον εμφύλιο, 1946-1949, ως τη δικτατορία των Συνταγματαρχών το 1967.

Αμέσως μετά την κατάληψη της χώρας από τους Γερμανούς η χώρα διαιρέθηκε σε τρεις ζώνες κατοχής, ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ και η κυβέρνηση κατέφυγαν στην Αίγυπτο και στην Αθήνα με πρωθυπουργό τον στρατηγό Τσολάκογλου δημιουργήθηκε η πρώτη, κατοχική και δωσίλογη κυβέρνηση.

Στις αρχές του φθινοπώρου του 1941 ιδρύθηκαν οι πρώτες και οι σημαντικότερες αντιστασιακές οργανώσεις η δράση των οποίων διήρκησε ως το 1944. συγκεκριμένα, ο Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος, (ΕΔΕΣ), με βασικό στόχο την αποκατάσταση του Βενιζελικού και αντιμοναρχικού στρατοπέδου και τη δημιουργία μιας μεταπολεμικής δημοκρατικής και σοσιαλιστικής Ελλάδος με την εκδίωξη του βασιλιά Γεωργίου Β΄.

Το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο, (ΕΑΜ), την ιδρυτική πράξη του οποίου συνυπέγραψαν οι εκπρόσωποι του Αγροτικού Κόμματος Ελλάδος, της Ένωσης Λαϊκής Δημοκρατίας, του Σοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδος, το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα, η Σοσιαλιστική Δημοκρατική Ένωση. Οι μεταγενέστερες οργανώσεις του ΕΑΜ ήταν ο Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός, (ΕΛΑΣ) και η Ενιαία Πανελλήνια Οργάνωση Νέων, (ΕΠΟΝ). Με βάση το καταστατικό στόχος ήταν η απελευθέρωση και η πλήρης ανεξαρτησία του κράτους, ο σχηματισμός μιας προσωρινής κυβέρνησης για την προκήρυξη εκλογών Συντακτικής Συνέλευσης. Στις 10 Μαρτίου 1944 σχηματίστηκε από το ΕΑΜ στην Ευρυτανία, η Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης, (ΠΕΕΑ), γνωστή στην ιστορία ως "Κυβέρνηση των Βουνών" και στις εκλογές που προκήρυξε σ' όλη την Ελλάδα εκλέχθηκαν 250 αντιπρόσωποι που αποτέλεσαν το Εθνικό Συμβούλιο.

Η Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωση, (ΕΚΚΑ), υπήρξε επίσης αξιόλογη όπως και άλλες μικρότερες αντιστασιακές οργανώσεις που η δράση τους ήταν στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην Κρήτη.

Η σύσκεψη που έγινε στο Λίβανο τον Μάιο του 1944 και η συμφωνία της Καζέρτας τον Σεπτέμβριο του 1944 στην οποία έλαβαν μέρος εκπρόσωποι της κυβέρνησης της Μέσης Ανατολής, της ΠΕΕΑ και των πολιτικών κομμάτων ορίστηκε η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας που με πρωθυπουργό το Γεώργιο Παπανδρέου εγκαταστάθηκε στην Αθήνα τον Οκτώβριο του 1944. Τα σοβαρότερα προβλήματα ήταν η συγκρότηση ενός ενιαίου εθνικού

στρατού, οι προμήθειες σε τρόφιμα, η κάλυψη των βασικών αναγκών στους άστεγους και στους πρόσφυγες, η βελτίωση της οικονομίας. Ωστόσο, οι όροι για τον αποπλισμό ήταν μόνο για τις αντάρτικες στρατιωτικές δυνάμεις με αποτέλεσμα την παραίτηση των υπουργών του ΕΑΜ, τις ένοπλες συγκρούσεις και την αιματοχυσία που ακολούθησε ανάμεσα στον ΕΛΑΣ και στις στρατιωτικές μονάδες της κυβέρνησης και των Άγγλων που κατέληξαν στις 12 Φεβρουαρίου 1945 στη Συμφωνία της Βάρκιζας και στην έναρξη του εμφυλίου πολέμου από το 1946-1949.

Με τη λήξη του πολέμου συστήθηκαν πολλά ιδρύματα ανοιχτής και κλειστής περίθαλψης, η μεγαλύτερη λειτούργησε λίγο πριν, από το 1947 ως ερανική επιτροπή με την ονομασία "Ερανος Βορείων Επαρχιών της Ελλάδος", με σκοπό την ανοικοδόμηση και την ανασυγκρότηση των αντίστοιχων περιοχών, το 1955 μετονομάστηκε σε "Βασιλική Πρόνοια", επειδή η Βασίλισσα Φρειδερίκη πρωτοστάτησε για μεγάλο χρονικό διάστημα στην οργάνωση ενός εκτεταμένου δικτύου προνοιακών υπηρεσιών με δραστηριότητες και προγράμματα που εφαρμόστηκαν στις Παιδοπόλεις και στα Κοινοτικά Σπίτια Παιδιού, ώσπου το 1970 πήρε την τελική του ονομασία, Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, (ΕΟΠ).

Η συμβολή και τα προγράμματα της Βασιλικής Πρόνοιας μέσα στο έντονο πολιτικό και ιδεολογικό κλίμα της περιόδου του εμφυλίου και της μετεμφυλιακής εποχής επικρίθηκαν, αμφισβητήθηκαν και χαρακτηρίστηκαν ως προπαγανδιστικά μέσα που εξυπηρέτησαν τα συμφέροντα του παλατιού γεγονός που υφίσταται ως τις μέρες μας και αποτελεί αντικείμενο έρευνας και μελέτης. Από τη μια πλευρά αρκεί ν' αναλογιστούμε ότι περίπου 30.000-35.000 φιλοξενήθηκαν υποχρεωτικά στις Παιδοπόλεις και στα Κοινοτικά Σπίτια Παιδιού με την πλειοψηφία να έχει γονείς κομμουνιστές και από την άλλη προκειμένου να μην υποφέρουν από την πείνα, τη φτώχεια και τη δυστυχία οι ίδιοι οι γονείς προτίμησαν να τα παραδώσουν.

Με τη λήξη του εμφυλίου πολέμου, από το Σεπτέμβριο του 1950 συγκροτήθηκε τριμερής κυβέρνηση από το Κόμμα των Φιλελευθέρων, το Λαϊκό Κόμμα και το Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα με πρωθυπουργό το Βενιζέλο και αντιπροέδρους τους Τσαλδάρη και Παπανδρέου.

Στις επόμενες εκλογές του 1951 και του 1952 συμμετείχαν το Κόμμα των Φιλελευθέρων, του Σοφοκλή Βενιζέλου, το Λαϊκό Κόμμα, του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, το Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, του Γεωργίου Παπανδρέου, το Σοσιαλιστικό Κόμμα-Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας, με πρόεδρο τον Αλέξανδρο Σβώλο, ο Ελληνικός Συναγεραμός με αρχηγό τον στρατηγό Αλέξανδρο Παπάγου, η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου, (ΕΠΕΚ), με αρχηγό το Νικόλαο Πλαστήρα και το ΚΚΕ που συναίνεσε στη συγκρότηση του

Δημοκρατικού Συναγερμού που ύστερα από διαπραγματεύσεις δημιουργήθηκε η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά, (ΕΔΑ.)

Οι εκλογικές νίκες του Ελληνικού Συναγερμού και η επικράτηση του συνιστούσε μια επιλογή συνολικής πολιτικής κατεύθυνσης με μακροχρόνια προοπτική γεγονός που επιβεβαιώθηκε από τη συνεχόμενη διακυβέρνηση του για 11 χρόνια όπως συνέβη και με το διάδοχο σχήμα του, την Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση, (ΕΡΕ), με πρόεδρο τον Κωνσταντίνο Καραμανλή.

Στον αντίποδα μετά τις συνεχείς ήττες του Κόμματος των Φιλελευθέρων άρχισε η σταδιακή αποσύνθεση του ενώ ήδη είχε προηγηθεί η συγχώνευση του με το Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό Κόμμα με πρωτοβουλία του Σοφοκλή Βενιζέλου που πρότεινε στο Γεώργιο Παπανδρέου ν' αναλάβει την αρχηγία όπως και την αποδέχθηκε ως τις 19 Σεπτεμβρίου 1961 οπότε και ιδρύθηκε η Ένωση Κέντρου, (ΕΚ) που έθεσε ως σκοπό την απομάκρυνση της ΕΡΕ από την εξουσία. Στις εκλογές του 1963 και 1964 ο σκοπός επιτεύχθηκε αφού η Ένωση Κέντρου, (ΕΚ) νίκησε στις εκλογές και έπρεπε να διευθετήσει τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής, της οικονομίας της μαζικής μετανάστευσης. Ωστόσο τα γεγονότα της "Αποστασίας" και τα "Ιουλιανά" το καλοκαίρι του 1965 είχαν ως αποτέλεσμα την πολιτική αστάθεια της κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου και του ευρύτερου πολιτικού κόσμου με συνέπεια την κατάλυση της δημοκρατίας από το πραξικόπημα των Συνταγματαρχών στις 21 Απριλίου 1967.

3.6.1 Η κατάσταση της φτώχειας.

Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών οι συνέπειες της κατοχής και του εμφυλίου θα διατηρηθούν σε μεγάλο βαθμό και η απόλυτη εξαθλίωση που σημειώθηκε όπου μόνο από την πείνα υπολογίζεται ότι πέθαναν 260.000 άνθρωποι θα επιδεινωθεί με τον εμφύλιο πόλεμο. Οι αιτίες που συντελούν σ' αυτή την κατάσταση είναι η καταστροφή της παραγωγής και της υπαίθρου, οι αναγκαστικές μετακινήσεις των ορεινών πληθυσμών περίπου 1.000.000 άτομα, οι οικονομικές κρίσεις του 1951-'52 και 1961-'62.

Ιδιαίτερα η συρροή εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων στην Αθήνα και σε μικρότερο βαθμό στα υπόλοιπα αστικά κέντρα έχει ως αποτέλεσμα να διευρυνθεί και άλλο η κοινωνική κατηγορία της επονομαζόμενης «φτωχολογιάς». Οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης και η ανυπαρξία οποιασδήποτε υποδομής του κράτους πρόνοιας είναι τα χαρακτηριστικά της περιόδου. Η πραγματικότητα αυτή αντανακλάται στο ρεαλισμό του Ελληνικού

κινηματογράφου και στο λαϊκό τραγούδι της δεκαετίας του '50-'60 αφού αποτέλεσε πηγή έμπνευσης και έκφρασης.

Γεγονός είναι ότι ολοκληρωμένες μελέτες για τη φτώχεια στη μετεμφυλιακή Ελλάδα δεν υπάρχουν ωστόσο οι υπάρχουσες έρευνες για τη διανομή του εισοδήματος ως το 1974 καταλήγουν σ' ένα συμπέρασμα ότι οι ανισότητες οξύνθηκαν.

Ο αριθμός των επίσημα καταγεγραμμένων απόρων κυμαινόταν από 2.000.000 ως 3.700.000 άτομα δηλαδή το 25% - 40% του πληθυσμού. Την περίοδο 1955-'58, το κατά κεφαλήν μηνιαίο εισόδημα ήταν 180-320 δραχμές και μπορούσε να ικανοποιήσει μόνο το 30% - 50% των αναγκών του εργατικού προϋπολογισμού. (Μπαμπανάσης, 1981.) Το 1974, το 36% του συνόλου των νοικοκυριών βρίσκεται σε συνθήκες φτώχειας και είναι το υψηλότερο μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΟΚ. (Καραντινός, 1985.)

Αναλυτικότερα, στην ύπαιθρο περισσότερα από τα μισά νοικοκυριά που διαμένουν σε χωριά με λιγότερους από 1.000 κατοίκους είναι φτωχά ενώ στην περιφέρεια της πρωτεύουσας αντιστοιχούν στο 17% του συνόλου των νοικοκυριών και της Θεσσαλονίκης στο 24%,. Ανάλογα με την επαγγελματική κατηγορία, φτωχοί είναι το 49% των αγροτών και των κτηνοτρόφων, το 18% των εργατών και το 47% εκτός εργασίας, συνταξιούχοι και άνεργοι.

3.6.2 Η ανεργία, οι συνθήκες εργασίας και οι μισθοί.

Μόνιμο χαρακτηριστικό της Ελληνικής κοινωνίας μετά τον εμφύλιο είναι η τεράστια ανεργία και η υποαπασχόληση. Το 1960, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρώπη και πολλαπλάσιο της ΕΟΚ κατά 2,5 φορές και του ΟΟΣΑ κατά 1,8. Το 1961, επίσημα οι άνεργοι είναι 215.000 και οι υποαπασχολούμενοι 624.700, σχεδόν το 1/4 του ικανού για εργασία πληθυσμού είναι άνεργοι στα βιομηχανικά και στα αστικά κέντρα ή απασχολούμενοι στην ύπαιθρο. (Φράγκος, 1980).

Έτσι λοιπόν, η ανεργία και η υποαπασχόληση συνιστούν τους βασικούς λόγους που θα οδηγήσουν μεγάλο τμήμα του πληθυσμού στη φυγή. Το 1962, η ΕΣΥΕ σε μια έρευνα της σχετικά με τα κίνητρα της μετανάστευσης του αγροτικού πληθυσμού το 83,5% δηλώνει ως αιτία την έλλειψη απασχόλησης.

Η συμπίεση των μισθών παρά τις όποιες αυξήσεις οφείλεται στη συντριβή της εργατικής τάξης και στη διάλυση των συνδικαλιστικών και των πολιτικών της οργανώσεων. Το μέσο πραγματικό εργατικό ημερομίσθιο είναι μέχρι το 1956 μικρότερο από το προπολεμικό του 1938, ακόμη και στις αρχές της δεκαετίας του '60 η αύξηση αγγίζει μόνο το 1/3 του προπολεμικού ημερομισθίου έστω και αν οι απασχολούμενοι στο βιομηχανικό τομέα

εργάζονταν πάνω από 50 ώρες την εβδομάδα ενώ ο χρόνος εργασίας στην εβδομάδα των 6 εργάσιμων ημερών ήταν επίσημα 8 ώρες.

3.6.3 Η υπανάπτυξη του κράτους πρόνοιας.

Το κράτος πρόνοιας έχει υποβαθμιστεί όχι μόνο στην προδικτατορική περίοδο αλλά μέχρι και τη δεκαετία του '80 δεδομένου ότι η κοινωνική ειρήνη και η συσσώρευση κεφαλαίων δεν πραγματοποιήθηκαν μ' ένα κοινωνικό συμβόλαιο αλλά με την καταστολή, την ωμή και τη φυσική βία στο πλαίσιο εγκαθίδρυσης ενός αντικομμουνιστικού κράτους.

Οι κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ παραμένει χαμηλό σε όλη τη μετεμφυλιακή περίοδο και μόνο προς το τέλος της δεκαετίας του '70 παρατηρείται μια σταδιακή αύξηση. Αν εξαιρεθούν η Ισπανία και η Πορτογαλία οι οποίες για τους ίδιους ιστορικούς λόγους δηλαδή τα δικτατορικά καθεστώτα που είχαν τον έλεγχο της εξουσίας οι κοινωνικές τους δαπάνες είναι επίσης χαμηλές, η Ελλάδα στην περίοδο αυτή κατέχει την τελευταία θέση στην ΕΟΚ.

Η πολιτεία μέχρι το 1960 απόφυγε το νόμιμο καθήκον του να συνεισφέρει στη χρηματοδότηση του ΙΚΑ και τελικά το διέγραψε οριστικά μ' ένα νομοθετικό διάταγμα, την ίδια στιγμή που ο μέσος όρος της σύνταξης ήταν 700 δραχμές και οι παροχές της ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης ελάχιστες. Επομένως είναι κοινά αποδεκτό ότι το κράτος πρόνοιας δεν είναι μια παραχώρηση και μάλιστα συνειδητή των κυρίαρχων κοινωνικών τάξεων αλλά μια κατάκτηση των ασθενέστερων γι' αυτό άλλωστε και η έκβαση του κοινωνικού ανταγωνισμού στην Ελλάδα θα επιβάλλει την καθιέρωση των κοινωνικών δαπανών.

3.6.4 Οι συνθήκες κατοικίας.

Οι συνθήκες κατοικίας ήταν κυριολεκτικά άθλιες στην ύπαιθρο και στα αστικά κέντρα, το 1951 μόνο το 26,7% των κατοικιών είχε ηλεκτρικό ρεύμα και το 1961, το 53,2% δηλαδή οι μισές κατοικίες δεν διέθεταν ηλεκτρισμό. Η μέση πυκνότητα κατοίκησης ήταν 4,07 άτομα ανά οικία και 1,45 άτομα ανά δωμάτιο συγκριτικά με τις χώρες της ΕΟΚ ήταν μια από τις δυσμενέστερες, στοιχείο που σημαίνει ότι οι περισσότερες οικογένειες ζούσαν μαζί μέσα στο ίδιο δωμάτιο.

Από στατιστικά στοιχεία της Βουλής, το 1962, περίπου το 50% των αγροτικών νοικοκυριών είχαν έσοδα μικρότερα από τα έξοδα καλλιέργειας και μόλις το 35% είχαν

εισοδήματα ίσα με τις δαπάνες συντήρησής τους. Το 1964, σύμφωνα με την έρευνα των οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ, το 80,3% των αγροτικών νοικοκυριών χρησιμοποιούσε ως μέσο μαγειρικής τα καυσόξυλα και το 19,7% είχαν ηλεκτρικό φως. Την περίοδο 1960-1965 υπολογίζεται ότι περίπου 10.000 μικρά αγροτικά νοικοκυριά διαλύονταν κάθε χρόνο και οι κάτοχοι τους μετανάστευαν σε χώρες του εξωτερικού ή στα αστικά κέντρα.

Η εκμετάλλευση, η δυστυχία, και η φτώχεια είχαν τόσο μεγάλη έκταση σε ορισμένες ζώνες της Ελληνικής υπαίθρου που χαρακτηρίστηκε σαν μια κατάσταση μόνιμης μάστιγας. Η έκρηξη σοβαρών κοινωνικών αγώνων στη μεταπολίτευση δηλαδή στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 και με σημείο αναφοράς σε ορισμένες περιοχές της Αθήνας, όπως Κερατσίνι, Πέραμα, επικεντρώνονται στην αυθαίρετη δόμηση και άρα στον τρόπο με τον οποίο οι λαϊκές μάζες έλυσαν μόνες τους το πρόβλημα της κατοικίας τους μπροστά στην αδιαφορία της πολιτείας.

Το 1961, το επίπεδο του αναλφαριθμισμού ανέρχεται στο 42,3% και το 1971, στο 32% το οποίο κρίνεται υψηλό.

Η μοναδική ενέργεια σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση στο ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής είναι η δημιουργία του Οργανισμού Αγροτικών Ασφαλίσεων, (ΟΓΑ) την ίδια χρονιά.

Ο Ελληνικός καπιταλισμός στη δεκαετία του '60 αναπτύσσεται ραγδαία χωρίς όμως άμεσα να συνεπάγεται την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και την εξάλειψη των φαινομένων εξαθλίωσης γιατί δεν υπήρξε και αύξηση των εισοδημάτων. Στην περίοδο, 1950-1970, η καθαρή μετανάστευση υπολογίζεται περίπου στα 650.000 άτομα τα οποία κατά κύριο λόγο ήταν αγρότες και εργάτες.

Αξιοσημείωτο είναι το γκάλοπ της προδικτατορικής περιόδου που διενεργήθηκε στην περιοχή της Αθήνας, παραμονές εκλογών του 1967, όπου τα αιτήματα των ψηφοφόρων ήταν βελτίωση της οικονομικής τους θέσης, η σταθεροποίηση των τιμών και οι καλύτερες συνθήκες για την εργασία και την πρόνοια.

Η δομή του στρατού, η εσωτερική του ιεραρχία, ο ρόλος του μέσα στο κράτος, η σχέση του με την κοινοβουλευτική νομιμότητα αποτέλεσαν το υπόβαθρο του πραξικοπήματος και τη μορφή συγκρότησης της μεταπολεμικής εξουσίας.

Μετά τα ιστορικά γεγονότα της λαϊκής εξέγερσης του Πολυτεχνείου στις 17 Νοεμβρίου 1973 που σηματοδεύτηκε από το θάνατο δεκάδων άοπλων φοιτητών όταν τα τανκς παραβίασαν την κεντρική πύλη του Πολυτεχνείου και την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο τον Ιούλιο και τον Αύγουστο 1974 ύστερα από το πραξικόπημα που είχε οργανώσει η χούντα για

την ανατροπή του Εθνάρχη Μακάριου ακολούθησε η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας με την επιστροφή του Κωνσταντίνου Καραμανλή από το Παρίσι όπου ζούσε αυτοεξόριστος.

Η περίοδος της δικτατορίας 1967-1974 είχε αρνητικές συνέπειες για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας αφού δεν λήφθηκαν νέα προνοιακά μέτρα ούτε έγινε μεταρρύθμιση του χαώδους ασφαλιστικού συστήματος της χώρας ενώ είχε αναγνωριστεί η επιτακτική ανάγκη αναδιοργάνωσης του. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί το Νομοθετικό Διάταγμα, (ΝΔ 162/73) που θέτει το πλαίσιο των αρχών για την ιδρυματική και εξωιδρυματική κοινωνική προστασία των υπερηλίκων το οποίο ήταν ο γνώμονας για τη μεταγενέστερη οργάνωση των Κέντρων Ανοιχτής Περιθαλψης Ηλικιωμένων, (ΚΑΠΗ).

3.7 Η αρχή του κράτους πρόνοιας στη Μεταπολιτευτική Ελλάδα, 1974-2004.

Η μεταβατική διαχείριση της εξουσίας έδινε στον Κωνσταντίνο Καραμανλή το πλεονέκτημα της πρωτοβουλίας όλων των κινήσεων εν όψει των επικείμενων εκλογών ως εγγυητή της χώρας για την πορεία της προς το εκδημοκρατισμό. Έτσι λοιπόν, ένα μήνα πριν ιδρύει το νέο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, (ΝΔ) ενώ ήδη υπήρχε η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση με αρχηγό τον Γεώργιο Μαύρο.

Νωρίτερα, τον Σεπτέμβριο του 1974 ο Ανδρέας Παπανδρέου είχε αποφασίσει την επιλογή για την ίδρυση του νέου επίσης κόμματος, του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος, (ΠΑΣΟΚ), καθώς απέρριψε την ιδέα να συνεχίσει την Ένωση Κέντρου.

Άλλα πολιτικά κόμματα που συμμετείχαν ήταν η Εθνική Δημοκρατική Ένωση, (ΕΔΕ), εκπροσωπώντας μια μορφή συνέχειας με το αυταρχικό καθεστώς και της Αριστεράς που είχε μια τριπλή συμμαχία, το ΚΚΕ, το ΚΚΕ Εσωτερικού και η ΕΔΑ.

Οι εξελίξεις μετά τις νίκες της Νέας Δημοκρατίας στις εκλογές τόσο του Νοεμβρίου 1974 όσο και του 1977 ήταν άρρηκτα συνδεδεμένες με την πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση. Οι δίκες για το πραξικόπημα του 1967, για τα βασανιστήρια, τις φυλακίσεις και τις εξορίες των πολιτικών κρατούμενων, για την αιματηρή καταστολή του Πολυτεχνείου, η διενέργεια του δημοψηφίσματος στις 8 Δεκεμβρίου 1974 εγκαθιδρύεται το πολίτευμα της προεδρευόμενης δημοκρατίας, η σύνταξη και η ψήφιση του νέου συντάγματος του 1975, η νομομοποίηση του ΚΚΕ ύστερα από το 1947, η καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας το 1976, η υπογραφή της συμφωνίας για την ένταξη της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, (ΕΟΚ) το 1979 και η ολοκλήρωση της προσχώρησης της το 1981, η αποχώρηση της χώρας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ ήταν αποφάσεις που στιγμάτισαν τη διακυβέρνηση της χώρας από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή.

Αξιοσημείωτη κατά την περίοδο 1975-1979 είναι η αύξηση των κατώτατων αποδοχών με ρυθμούς πολύ υψηλότερους από τον πληθωρισμό και η ρήξη της κυβέρνησης με τους τεράστιους επιχειρηματικούς ομίλους του Ανδρεάδη με την κρατικοποίηση της Εμπορικής Τράπεζας και του Νιάρχου ο οποίος κατείχε τα διυλιστήρια Ασπροπύργου με τη μεταβίβαση του μεριδίου του στο κράτος.

Οι εκλογές του Οκτωβρίου 1981 και του 1985 ήταν αφετηρία για το σύνθημα του ΠΑΣΟΚ, την "αλλαγή", με την υλοποίηση του προγράμματος για την εθνική ανεξαρτησία, την λαϊκή κυριαρχία, την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική δικαιοσύνη, την πολιτιστική ανανέωση, την εξυγίανση της δημόσιας διοίκησης, την αναγέννηση των αγροτικών περιοχών.

Με το Νόμο 1397/83, δημιουργείται το Εθνικό Σύστημα Υγείας, (ΕΣΥ), ενισχύονται τα χαμηλότερα εισοδήματα και λαμβάνονται μέτρα για τη μείωση της ανισοκατανομής του πλούτου, εισάγεται το σύστημα αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής για τη σύνδεση των μισθών και των συντάξεων με τον πληθωρισμό, κρατικοποιήθηκαν η τσιμεντοβιομηχανία ΑΓΕΤ-Ηρακλής και τα ναυπηγεία του Σκαραμαγκά. Αναφορικά με το δίκαιο, καταργείται η θανατική ποινή, προωθείται η ισότητα των δύο φύλων, νομιμοποιείται ο πολιτικός γάμος, αναγνωρίζονται τα τέκνα εκτός γάμου, θεσπίζεται το συναινετικό διαζύγιο και η ισότητα των γονέων στην κηδεμονία των τέκνων.

Το 1985 εμφανίζεται ένα καινούριο κόμμα, της Δημοκρατικής Ανανέωσης, (ΔΗΑΝΑ) με αρχηγό τον Κωνσταντίνο Στεφανόπουλο και το 1987 το ΚΚΕ-Εσωτερικού μετεξελίσσεται σε Ελληνική Αριστερά, (ΕΑΡ), με Γενικό Γραμματέα, τον Λεωνίδα Κύρκο και το 1989 σε συνεργασία με τον Χαρίλαο Φλωράκη, επίσης Γενικό Γραμματέα του ΚΚΕ, συμφώνησαν στη συγκρότηση του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου, (ΣΥΝ.)

Μέχρι την τελική επικράτηση της Νέας Δημοκρατίας με αρχηγό τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, χρειάστηκαν τρεις εκλογικές αναμετρήσεις, τον Ιούνιο του 1989, τον Νοέμβριο του 1989 και τον Απρίλιο του 1990 για να ξεκινήσει η χώρα σε νέα τροχιά με σύνθημα αυτή τη φορά την "κάθαρση". Τα γεγονότα της πολύκροτης δίκης του αιώνα με την παραπομπή του Γεώργιου Κοσκωτά, των πολιτικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ και του Ανδρέα Παπανδρέου στο ειδικό δικαστήριο, το εθνικό θέμα με την ονομασία των Σκοπίων και το άνοιγμα των συνόρων με την Αλβανία, τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα, η μεταρρύθμιση στην παιδεία, περιθωριοποίησαν κάθε πολιτική απόφαση σχετικά με το κράτος πρόνοιας.

Απεναντίας, ο υψηλός πληθωρισμός, η δομική ανεργία, η εισοδηματική πολιτική των μηδενικών αυξήσεων στους μισθούς και στις συντάξεις, η πρόθεση για την ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ και της ΕΑΣ, το κλείσιμο των μεγάλων εργοστασιακών μονάδων όπως της Πειραιϊκής-Πατραϊκής προκάλεσαν έντονη κοινωνική δυσαρέσκεια και άρση της κοινωνικής

συναίνεσης καθώς και τριβές στο εσωτερικό της Νέας Δημοκρατίας. Τελικά, η αποχώρηση βουλευτών από την κυβέρνηση με κυριότερη αυτή του Αντώνη Σαμαρά και τη δημιουργία του δικού του κόμματος, της Πολιτικής Άνοιξης, (ΠΟΛΑΝ), είχαν ως αποτέλεσμα τις πρόωρες εκλογές που χαρακτηρίστηκαν και από τη διάσπαση του Συνασπισμού και την αυτονόμηση του ΚΚΕ.

Από το 1993 ως το 2004 εκδηλώνονται σημαντικές εξωγενείς και ενδογενείς που μορφοποιούν το πολιτικό σύστημα σ' Ευρωπαϊκό και σε διεθνές επίπεδο με την κατάρρευση πλέον των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού και την επιτάχυνση των διαδικασιών της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, (ΟΝΕ).

Το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τις εκλογές του 1993, 1996, 2000 και με σύνθημα τον "εκσυγχρονισμό" έδωσε μεγαλύτερη βαρύτητα στο ρόλο του κράτους για τον σχεδιασμό της οικονομίας.

Με τη «διακήρυξη για την Αναγέννηση της Ελλάδας και του Ελληνισμού», αρχικά με πρόεδρο τον Ανδρέα Παπανδρέου και έπειτα με τον Κωνσταντίνο Σημίτη, από τον Σεπτέμβριο του 1993 φαίνεται ότι αποφεύγει ν' αναφερθεί στα κοινωνικά ιδανικά που διατύπωνε το κοινωνικό του συμβόλαιο με το λαό και σταδιακά αναιρεί τον αριστερόστροφο χαρακτήρα του γεγονός που μετουσιώνεται και στην κοινωνική πολιτική που ακολούθησε τα χρόνια που πέρασαν.

Η κακή πορεία του χρηματιστηρίου, οι αρνητικές προβλέψεις για το δημόσιο χρέος, οι λίγοι διαθέσιμοι πόροι, η πολιτική βούληση για το νέο ασφαλιστικό νομοσχέδιο με την περικοπή των συντάξεων, την αύξηση των ορίων ηλικίας, τη συγχώνευση των ταμείων, η αδυναμία υποδοχής προσφύγων και μεταναστών, τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας, το αυξημένο ποσοστό ανεργίας ήταν οι παράγοντες που επιβεβαίωσαν τις αρχικές του οριοθετήσεις και τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας.

3.7.1 Η Συνταγματική θεμελίωση του κοινωνικού κράτους.

Το Ελληνικό Σύνταγμα προϊόν των πολιτικών και των κοινωνικών δυνάμεων κατά τη μεταπολίτευση του 1974 δεν καθιερώνει με ρητό και ειδικό ορισμό την αρχή του κοινωνικού κράτους περιέχει όμως πολυάριθμες διατάξεις με κοινωνικό περιεχόμενο που αναγνωρίζουν αντίστοιχα κοινωνικά δικαιώματα και συνθέτουν την πρώτη βασική δέσμη για τη συνταγματική του θεμελίωση. Ακόμη υπάρχουν και άλλες διατάξεις που περιλαμβάνουν καινοτόμους κοινωνικούς ορισμούς και πολυσήμαντες κοινωνικές ρήτρες που συνιστούν τη δεύτερη συναφή δέσμη.

Συνοπτικά αναφέρουμε τα σημαντικότερα άρθρα που θεσπίζουν τα κοινωνικά δικαιώματα με βάση τη σειρά ένταξης τους στο Σύνταγμα:

- Το άρθρο 12, παρ. 5, προστατεύει του γεωργικούς και τους αστικούς συνεταιρισμούς.
- Το άρθρο 16, παρ. 2,3,4, καθιερώνει τη δωρεάν βασική εκπαίδευση.
- Το άρθρο 21, παρ. 1, προστατεύονται η οικογένεια, ο γάμος, η μητρότητα, η παιδική ηλικία.
- Το άρθρο 21, παρ. 2, προβλέπεται η αρωγή της πολιτείας σε κατηγορίες πολιτών με ειδικές ανάγκες.
- Το άρθρο 22, παρ.3, προνοεί την υγεία, την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και την περίθαλψη των απόρων.
- Το άρθρο 22, παρ.4 κατοχυρώνει τη στέγαση των πολιτών και την υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων.
- Το άρθρο 22, παρ.1, διασφαλίζεται το δικαίωμα εργασίας.

Από τους κυριότερους κοινωνικούς ορισμούς και τις σπουδαιότερες κοινωνικές ρήτρες του Συντάγματος διακρίνουμε τις ακόλουθες:

- Το άρθρο 17, παρ.1, ορίζει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.
- Το άρθρο 17, παρ. 2,7 εξειδικεύουν την αναγκαστική απαλλοτρίωση για δημόσια ωφέλεια.
- Το άρθρο 18, παρ. 1,2,4,7, που ρυθμίζουν την αξιοποίηση διάφορων πλουτοπαραγωγικών πηγών.
- Το άρθρο 18, παρ. 3, που επιτρέπει την επίταξη.
- Το άρθρο 106, παρ.1 ως 6 που προσδιορίζουν την οικονομική δραστηριότητα της χώρας με σταθερό άξονα την εξυπηρέτηση του κοινωνικού συμφέροντος.
- Το άρθρο 24, που προστατεύει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, την χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας, την πολεοδομική εξυγίανση και την οικιστική ανάπτυξη της.
- Το άρθρο 25, ενσωματώνουν αν και όχι πάντοτε μ' ευδιάκριτη κανονιστική λειτουργία κοινωνικές ρήτρες για τον προσδιορισμό του συστήματος προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων αλλά και του κάθε επιμέρους δικαιώματος.

Οι δύο παραπάνω δέσμες διατάξεων με τη συστηματική ιδιαιτερότητα τους εμφανίζονται ως ανεξάρτητες και αυτοτελείς, ωστόσο με μια πιο διεισδυτική προσέγγιση του κανονιστικού τους περιεχομένου και της λειτουργίας τους διαπιστώνουμε ότι είναι

συγκλίνουσες και αλληλοσυμπληρωματικές επειδή αντλούμε στοιχεία επαρκή για τη συνταγματική θεμελίωση της αρχής του κοινωνικού κράτους.

Τα κοινωνικά δικαιώματα και οι κοινωνικές ρήτρες δηλαδή οι δυο βασικές κανονιστικές πηγές της αρχής του κοινωνικού κράτους βρίσκονται σε στενή και διαλεκτική σχέση μεταξύ τους και συνιστούν μια επιλογή του νομοθέτη η οποία όμως δεν επενδύεται σε ειδικό, περιεκτικό και σαφή ορισμό του Συντάγματος. Έτσι λοιπόν, η Ελλάδα ανήκει στις Ευρωπαϊκές χώρες που ενστερνίζονται όχι άμεσα αλλά έμμεσα τις νεότερες αντιλήψεις, την αρχή του κοινωνικού κράτους ως θεμελιώδη αρχή της συνταγματικής τάξης.

3.7.2 Το κοινωνικό κράτος στην πράξη.

Η διαχρονική θεώρηση της αρχής του κοινωνικού κράτους στην πράξη από το 1974 ως το τέλος του 1991 διέπεται από τις ακόλουθες υποθέσεις που θα ήταν πιθανό ν' αποτελέσουν τους βασικούς άξονες για τον σχεδιασμό ενός μακρόπνοου ερευνητικού προγράμματος:

α) Η πρώτη περίοδος είναι από το 1974-1981 όπου η Ελληνική κοινωνία σταδιακά άρχισε ν' αναπτύσσεται δίνοντας έμφαση στην εδραίωση της αρχής του κράτους δικαίου με ταυτόχρονα βήματα για τη δημιουργία της αρχής του κοινωνικού κράτους. Σ' αυτή την κατεύθυνση μεγάλη ώθηση έδωσαν οι πολυσήμαντες κοινωνικές διατάξεις του Συντάγματος που συγκροτούν ερείσματα για τη θεμελίωση της αρχής.

β) Από το 1981-1989 το βάρος μετατοπίζεται προς το κοινωνικό κράτος με πρόκληση μάλιστα σε τριβές και εντάσεις με το κράτος δικαίου. Η φθορά που φαίνεται να έχει υποστεί η αρχή του κράτους δικαίου δεν είναι ευδιάκριτη έστω και αν ενισχύθηκε τόσο στο επίπεδο των νομοθετικών ρυθμίσεων όσο και στο επίπεδο της πρακτικής εφαρμογής τους. Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά την δετή διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ η αρχή του κοινωνικού κράτους δεν δομήθηκε σε στέρεες βάσεις και δεν ρίζωσε στον κοινωνικό σχηματισμό ώστε να μπορέσει ν' αντέξει επιτυχώς τις πιέσεις από τις συνθήκες οικονομικής ύφεσης.

γ) Με την ανάληψη της εξουσίας από τη Νέα Δημοκρατία το 1990 διαγράφεται η μετατόπιση των κέντρων βάρους μεταξύ της αρχής του κράτους δικαίου και της αρχής του κοινωνικού κράτους με την τελευταία να θεωρείται υποδεέστερη. Συχνά, με την υπογράμμιση της ανάγκης ενίσχυσης της αρχής του κράτους δικαίου και με τη συμπίεση των κεκτημένων από την ανάπτυξη της αρχής του κοινωνικού κράτους δεν επικράτησε η απαραίτητη ισορροπία που θα επέτρεπε χωρίς κόστος την αναδιάταξη τους. Απεναντίας, σε διάφορα

χρονικά διαστήματα εμφανίζεται σταθερά η τάση αποδυνάμωσης και αποδόμησης βασικών παραμέτρων και των δύο αρχών.

Συμπερασματικά, η παράλληλη ανάπτυξη της αρχής του κράτους δικαίου και της αρχής του κοινωνικού κράτους στο κοινωνικό γίγνεσθαι δεν είναι ευθύγραμμη και δεδομένη αλλά ενδέχεται να εξελίσσεται συναγωνιστικά με απρόσκοπτο τρόπο. Αυτό φυσικά δεν αποκλείει την πιθανότητα να είναι και ανταγωνιστική οπότε και να προκαλεί συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις που αποβαίνουν ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης του κοινωνικού μετασχηματισμού και το συσχετισμό των κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων.

Το πρόβλημα της αναζήτησης και ανεύρεσης της ισορροπίας παραμένει ανοιχτό με καθοριστικό γνώμονα για την αντιμετώπιση του την πραγμάτωση και των δύο αρχών στο μέτρο του δυνατού υπέρ όλων των πολιτών με στόχο την ελευθερία και την ισότητα που οφείλει να έχει κάθε δημοκρατική κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

4.1. Εισαγωγή.

Η συζήτηση για τη φύση και τον ρόλο του κράτους πρόνοιας στη σημερινή εποχή με αφορμή βέβαια την κρίση η οποία ταλανίζει την Ελλάδα τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, και εκφράσεις τις οποίες γίνονται έντονα αντιληπτές από τις προσπάθειες μεταρρύθμισης της κοινωνικής ασφάλειας σε έννοια βιώσιμη στο χρόνο, συχνά επικεντρώνεται στα εκρηκτικά αδιέξοδα που παρατηρούνται στο ισχύον σύστημα. Αδιέξοδα κυρίως οικονομικά, που υπογραμμίζουν ωστόσο την ανάγκη εξεύρεσης βιώσιμων λύσεων στο πρόβλημα. Κύριο ερώτημα που αναδεικνύεται είναι η εξεύρεση της αναγκαίας πολιτικής η οποία θα οδηγήσει σε τέτοιες λύσεις και κυρίως ποιοι και με ποιο τρόπο θα συνεισφέρουν τους απαραίτητους πόρους. Με άλλα λόγια ποιος θα είναι ο χαρακτήρας του συστήματος, κρατικός, όπως ισχύει σήμερα ή ιδιωτικός ή μήπως υπάρχει μια ενδιάμεση λύση.

Με την κινητοποίηση γύρω από τα θέματα του κράτους πρόνοιας και με βασική αιτία τα μέτρα τα οποία εφαρμόζονται ή θα εφαρμοστούν από την εκάστοτε κυβέρνηση προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι δυσμενείς εκφάνσεις της κρίσης στην Ελλάδα, ήρθε στη επικαιρότητα ένα ακόμη πρόβλημα το οποίο εδώ και δεκαετίες απασχολεί όχι μόνο τις πολιτικές ηγεσίες αλλά και όλους τους σκεπτόμενους πολίτες. Αυτό είναι το πρόβλημα των ορίων του κράτους πρόνοιας στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες. Το πρόβλημα έγκειται στο ότι το κοινωνικό κράτος, με τον τρόπο που λειτουργεί σήμερα, αδυνατεί να παράσχει στους πολίτες τις υπηρεσίες που οι τελευταίοι απαιτούν από αυτό. Η ζήτηση, δηλαδή, για ποιοτικού χαρακτήρα κοινωνικές υπηρεσίες ξεπερνά κατά πολύ την προσφορά αυτών με το κράτος πρόνοιας να αδυνατεί να ανταποκριθεί στην γεωμετρικά αύξουσα ζήτηση. Παίρνοντας την υγεία ως παράδειγμα, στις ανεπτυγμένες χώρες, η ραγδαία γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με την ανάπτυξη πολυδάπανων ιατρικών τεχνολογιών κάνει κυριολεκτικά αδύνατη τη διαίονιση ενός συστήματος που έχει σκοπό την παροχή δωρεάν υπηρεσιών υγείας προς όλους τους πολίτες.

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μια λεπτομερής καταγραφή των γενικών τάσεων στις βασικές λειτουργίες του κράτους πρόνοιας (κοινωνική ασφάλιση, υγεία, εργασιακές σχέσεις - ανεργία, μετανάστευση, πολιτισμός) και το πώς αυτές αντιμετωπίζονται, τόσο σε κοινωνικό επίπεδο, μέσω των κοινωνικών φορέων (συνδικάτα, οργανώσεις κ.α.) όσο και σε επίπεδο πολιτικής ασκούμενης ή μη, δεδομένου ότι η οικονομική κρίση της Ελλάδας επηρεάζει και

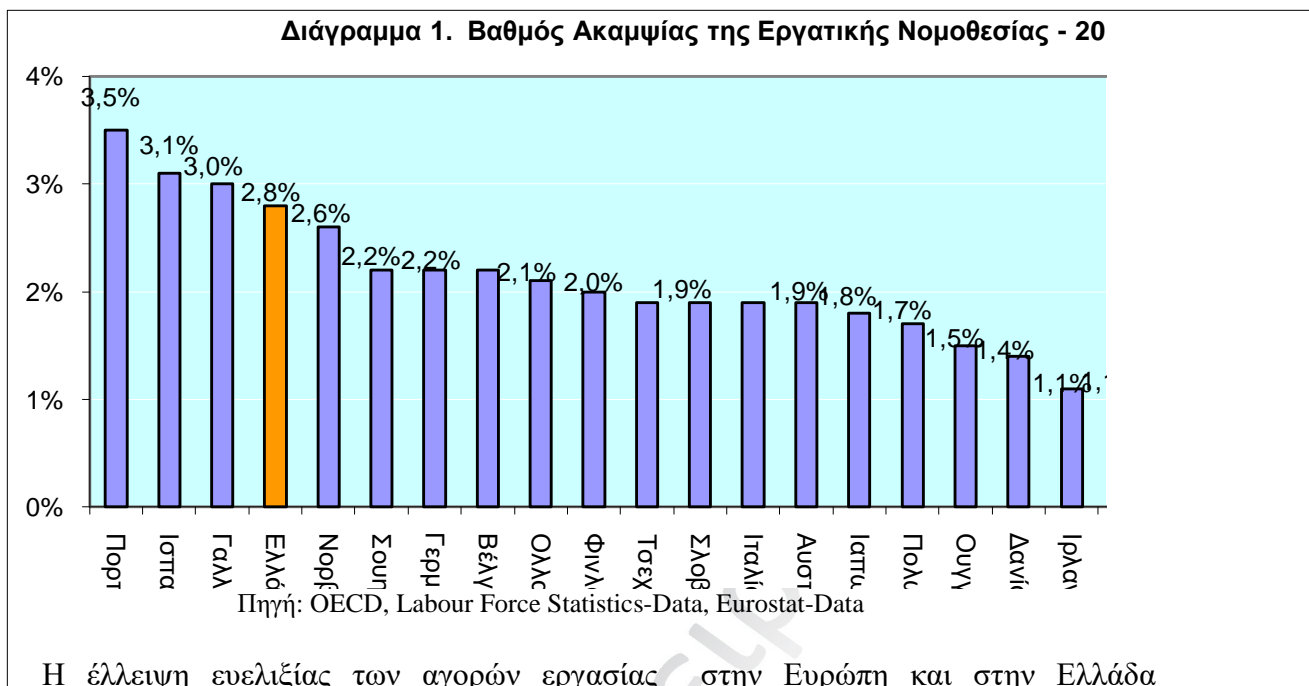
απασχολεί στο σύνολό την Ευρωζώνη και έχει άμεσα και ορατά αποτελέσματα στην μελλοντική διαμόρφωση του κράτους πρόνοιας.

4.2. Ανεργία, Εργασιακές Σχέσεις

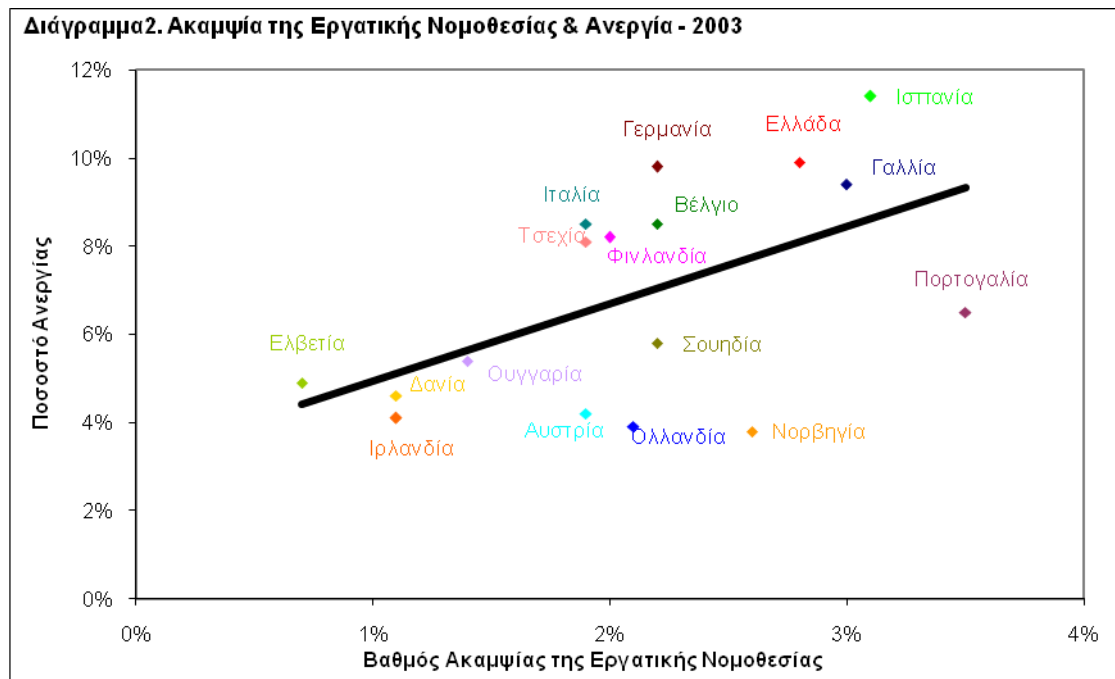
4.2.1 Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης

4.2.1.1. Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια η ουσιαστική αδυναμία των μεγάλων Ευρωπαϊκών χωρών να εξέλθουν από την κατάσταση στασιμότητας των οικονομιών τους ενισχύεται από τον εντεινόμενο ανταγωνισμό από χώρες χαμηλού κόστους, δηλαδή από τις 10-νέες χώρες μέλη της ΕΕ-15 όσο και από τις μεγάλες χώρες, όπως η Κίνα, η Ινδία κ.ά., στο πλαίσιο της «παγκοσμιοποίησης». Η νέα αυτή πραγματικότητα έχει οδηγήσει σε επίμονες ανισορροπίες στις αγορές εργασίας των Ευρωπαϊκών χωρών και σε υψηλή ανεργία και μετανάστευση επιχειρήσεων, που με τη σειρά τους αποτελούν αναπόφευκτη τροχοπέδη στην ανάπτυξη (eurosclerosis). Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε αποφάσεις για την εφαρμογή της «Στρατηγικής της Λισσαβόνας», για την ανταγωνιστικότητα και την κοινωνία της γνώσης. Οδήγησε επίσης στην ενίσχυση των πιέσεων στις Ευρωπαϊκές χώρες για εντατικοποίηση της διαδικασίας των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και για αλλαγή των βασικών αρχών των εργασιακών σχέσεων και πολιτικών που τις χαρακτηρίζουν. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές προωθούνται σε συνδυασμό με τις πολιτικές για αντιμετώπιση των δημοσιονομικών ανισορροπιών με αναμόρφωση των φορολογικών και των ασφαλιστικών συστημάτων των Ευρωπαϊκών χωρών, καθώς και των συστημάτων κοινωνικής πολιτικής. Η έλλειψη ευελιξίας των αγορών εργασίας οφείλεται στην αυστηρή προστατευτική-παρεμβατική εργατική νομοθεσία που εφαρμόζεται στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, σε αντίθεση με την ελάχιστη προστατευτική νομοθεσία που εφαρμόζεται από πολλά χρόνια στις ΗΠΑ και από τη 10ετία του 1980 στο Ην. Βασίλειο και σε πολλές ραγδαία αναπτυσσόμενες οικονομίες (Διάγραμμα 1).

αντανακλάται στα υψηλά ποσοστά ανεργίας (Διάγραμμα 2), ιδιαίτερα της μακροχρόνιας και της ανεργίας των νέων, και συμβάλλει στην ουσιαστική αδυναμία ανάκαμψης των Ευρωπαϊκών οικονομιών. Ειδικότερα, στην Ελλάδα συμβάλλει στην καθήλωση της παραγωγικότητας της οικονομίας και των μέσων μισθών σε χαμηλά επίπεδα, στη σταδιακή χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας, ιδιαίτερα μετά την ένταξη στη Ζώνη του Ευρώ, και στην αδυναμία προσέλκυσης ξένων επενδύσεων. Τελευταία δε, συμβάλλει στη μετανάστευση επιχειρήσεων στις γειτονικές χώρες χαμηλού κόστους πράγμα που ενισχύει περαιτέρω το πρόβλημα της ανεργίας, ιδιαίτερα στην Ελληνική περιφέρεια. Αντίθετα, η μεγάλη ευελιξία της αγοράς εργασίας θεωρείται σήμερα ως ένα από τα ισχυρότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα των ΗΠΑ, του Ην. Βασιλείου και άλλων οικονομιών και συμβάλλει στην επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης σε αυτές τις χώρες, στην προσέλκυση μεγάλου όγκου ξένων επενδύσεων και σε εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά ανεργίας που με τη σειρά τους ενισχύουν την καταναλωτική εμπιστοσύνη και το ρυθμό αύξησης των καταναλωτικών δαπανών και του ΑΕΠ.

Πηγή: OECD, Labour Force Statistics-Data, Eurostat-Data

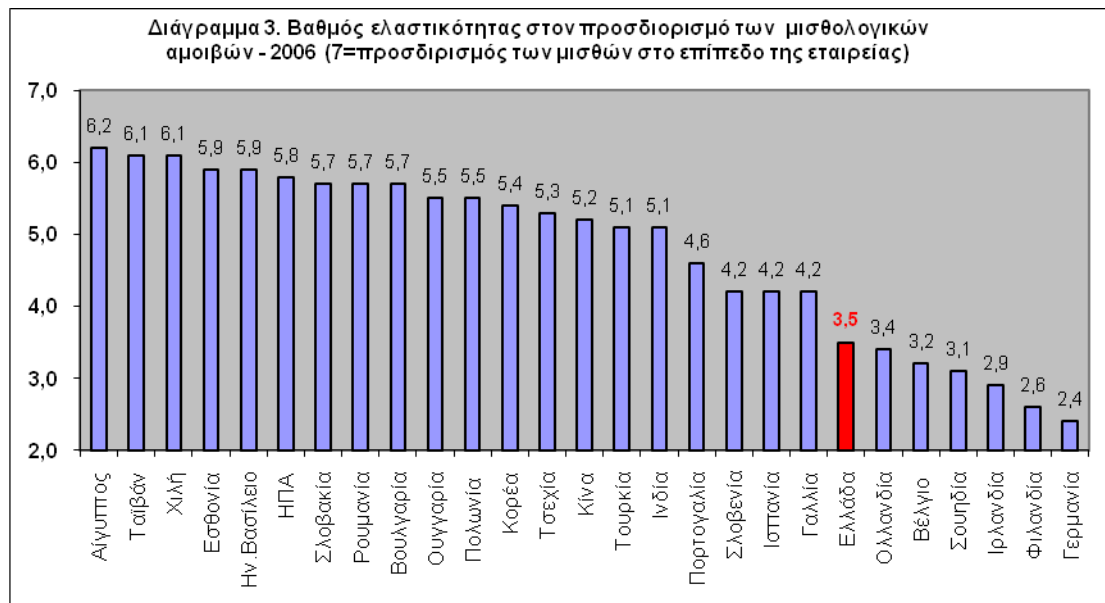
Προβλήματα έντονου ανταγωνισμού από χώρες χαμηλού κόστους σε πολλούς κλάδους παραγωγής, αντιμετωπίζουν οι περισσότερες χώρες της ΕΕ-15 και ιδιαίτερα η Ελλάδα. Οι κλάδοι που επηρεάζονται είναι η κλωστοϋφαντουργία, ο τουρισμός, τα αγροτικά προϊόντα (με την αποδυνάμωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής), τα αυτοκίνητα, τα προϊόντα πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, ακόμα και οι κλάδοι των υπηρεσιών (που απελευθερώνονται με την υπό έκδοση Οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής). Οι αρνητικές επιπτώσεις από αυτές τις εξελίξεις είναι μεγαλύτερες στις χώρες, όπως η Ελλάδα, με τη χαμηλότερη ελαστικότητα στην αγορά εργασίας τους. Έτσι, η αναμόρφωση της αγοράς εργασίας καθίσταται όσο ποτέ άλλοτε αναγκαία, δεδομένων των ευεργετικών συνεπειών της στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, στην αύξηση της παραγωγικής απασχόλησης, στην αποτροπή της μετανάστευσης των επιχειρήσεων από τη χώρα και στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Η ευελιξία αποτελεί βασικό συντελεστή της αποτελεσματικής λειτουργίας της αγοράς εργασίας. Με τον όρο «ευελιξία», εννοούμε την ύπαρξη μηχανισμών στην αγορά εργασίας οι οποίοι σε περίπτωση απότομων αυξομειώσεων στη ζήτηση εργασίας, λειτουργούν με τρόπο που οδηγούν στις κατάλληλες και επιθυμητές προσαρμογές χωρίς την εμφάνιση φαινομένων μη παραγωγικής απασχόλησης, μακροχρόνιας ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού. Ευελιξία στην αγορά εργασίας σημαίνει νομοθεσία που να επιτρέπει την πρόσληψη και απόλυση εργαζομένων χωρίς απαγορευτικό κόστος για την επιχείρηση, τη διευθέτηση του χρόνου εργασίας σύμφωνα με τις παραγωγικές ανάγκες της επιχείρησης, τον προσδιορισμό

των μισθολογικών αμοιβών σύμφωνα με την παραγωγικότητα και την παροχή αποτελεσματικών κινήτρων για παραγωγική εργασία. Επίσης, προϋποθέτει κατάλληλες ρυθμίσεις στο ασφαλιστικό σύστημα και στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης, καθώς και διαδικασίες δια βίου εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, που να ενισχύουν και να προσαρμόζουν συνεχώς τις δυνατότητες απασχόλησης των εργαζομένων και, ιδιαίτερα, τις δυνατότητες μετακίνησής τους σε περιοχές και επιχειρήσεις που βρίσκονται σε αναπτυξιακή πορεία. Η ευελιξία στην αγορά εργασίας συνεπάγεται υψηλή παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα, υψηλούς μέσους μισθούς, με αυξημένη συσχέτιση των μισθολογικών αμοιβών με την παραγωγικότητα τόσο στο επίπεδο της επιχείρησης όσο και στο επίπεδο της οικονομίας ως σύνολο.

4.2.1.2. Παράγοντες της χαμηλής ευελιξίας της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα

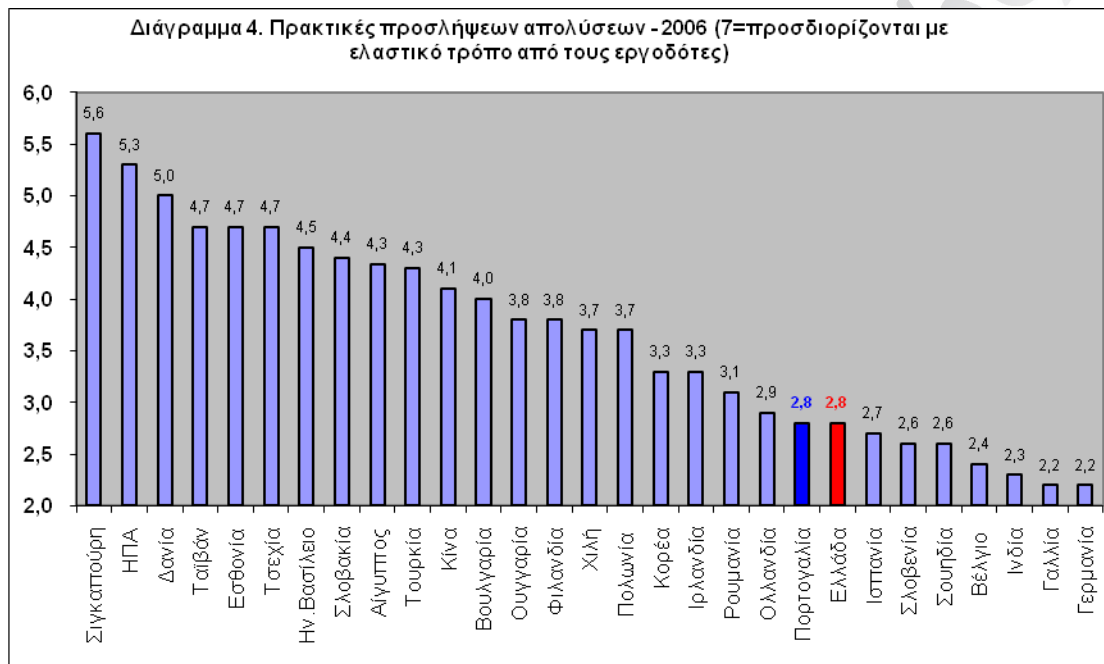
Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΟΟΣΑ, την περίοδο 1994-2004, η Ελλάδα κατέλαβε μια από τις χαμηλότερες θέσεις στην κατάταξη των χωρών – μελών του όσον αφορά την προώθηση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας και το ασφαλιστικό σύστημα. Ορισμένες μεταρρυθμίσεις πράγματι υιοθετήθηκαν και συνέβαλαν στη βελτίωση σε κάποιο βαθμό της ευελιξίας της αγοράς, αλλά ήταν προφανώς ανεπαρκείς. Ειδικότερα, οι νομοθετικές ρυθμίσεις του 2000-2001 συμπεριελάμβαναν μέτρα για την καθιέρωση της μερικής απασχόλησης, τη διευθέτηση του χρόνου εργασίας και τη μείωση του μη μισθολογικού κόστους για τις επιχειρήσεις, αλλά και μέτρα σημαντικής αύξησης το κόστους των υπερωριών για τις επιχειρήσεις. Στόχος ήταν η μείωση του κόστους εργασίας, αλλά το κρίσιμο μέτρο συνεπαγόταν αύξηση του κόστους των υπερωριών και μείωση της ευελιξίας. Η επιδιωκόμενη αύξηση της απασχόλησης δεν επιτεύχθηκε, παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, αφού οι ρυθμίσεις δεν έθιγαν τους βασικούς θεσμούς που περιορίζουν την ευελιξία της αγοράς εργασίας. Επίσης, τα μέτρα που ελήφθησαν το 2004, για την ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών με παιδιά, των άνεργων νέων και των άνω των 55 ετών, καθώς και για τη ενίσχυση των δυνατοτήτων μερικής απασχόλησης στο δημόσιο τομέα και την κινητικότητα της εργασίας, είναι μέτρα που προσπαθούν να περιορίσουν ορισμένες από τις αρνητικές συνέπειες της ανελαστικότητας της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα, αλλά δεν θίγουν τις βασικές αιτίες αυτής της ανελαστικότητας, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια.

Γενικότερα, η Ελληνική αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό ευελιξίας για τους ακόλουθους λόγους:

α) Ο συνδυασμός του υψηλού κατώτατου μισθού, που προσδιορίζεται σε κεντρικό επίπεδο, με το πολύ υψηλό μη μισθολογικό κόστος εργασίας καθιστά την απασχόληση των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας σχεδόν απαγορευτική. Αυτό αφορά ιδιαίτερα τους νέους-ανειδίκευτους εργαζομένους που για να αρχίσουν να αποδίδουν στην επιχείρηση χρειάζονται και ένα σημαντικό χρονικό διάστημα μαθητείας. Άνω του 40% του συνόλου των ανέργων στην Ελλάδα είναι εργαζόμενοι που ζητούν εργασία για πρώτη φορά, έναντι μόνο 19% στην ΕΕ-15. Αυτό αποτελεί ένδειξη της μη αποτελεσματικής λειτουργίας του συστήματος προσδιορισμού των μισθολογικών αμοιβών (από το Δημόσιο και μέσω κεντρικών συλλογικών διαπραγματεύσεων), με τον προσδιορισμό του σχετικά υψηλού κατώτατου μισθού, άνω του 60% του μέσου μισθού των υπαλλήλων της μεταποιητικής βιομηχανίας (Διάγραμμα 3). Αυτό συνδυάζεται με το επίσης πολύ υψηλό μη-μισθολογικό κόστος εργασίας, ιδιαίτερα για τους νεοπροσλαμβανόμενους. Η χαμηλή θέση της Γερμανίας και της Γαλλίας και άλλων Ευρωπαϊκών χωρών στο Διάγραμμα 3 απεικονίζει τον προσδιορισμό των μισθών σε κεντρικό επίπεδο και στις χώρες αυτές. Όμως, στη Γερμανία οι απαιτήσεις των εργατικών ενώσεων προσαρμόζονται παραδοσιακά στην οικονομική φάση που διανύει η οικονομία, ενώ το τελευταίο διάστημα παρατηρείται συχνά το φαινόμενο συμφωνίας εργατικών και εργοδοτικών ενώσεων για μείωση μισθών και άλλων παροχών σε επίπεδο επιχείρησης, υπό την απειλή της μετανάστευσης της επιχείρησης σε άλλη χώρα. Επίσης, σε πολλές Σκανδιναβικές χώρες, ο προσδιορισμός των μισθών σε κεντρικό επίπεδο χρησιμοποιείται ως μηχανισμός συγκράτησης των αυξήσεων των μισθολογικών αμοιβών, με

περιορισμένη την επίδραση του πολιτικού κύκλου σε αυτή τη διαδικασία. Αντίθετα, η επίδραση του πολιτικού κύκλου στον προσδιορισμό των μισθολογικών αμοιβών στην Ελλάδα είναι παραδοσιακά πολύ έντονη. Οι εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών στην κοινωνική ασφάλιση διαμορφώνονται στο 34% του συνολικού κόστους εργασίας στην Ελλάδα, έναντι 31% στην ΕΕ-25, ενώ πολύ υψηλές και ραγδαία αυξανόμενες είναι και οι επιχορηγήσεις του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης από τον Προϋπολογισμό.

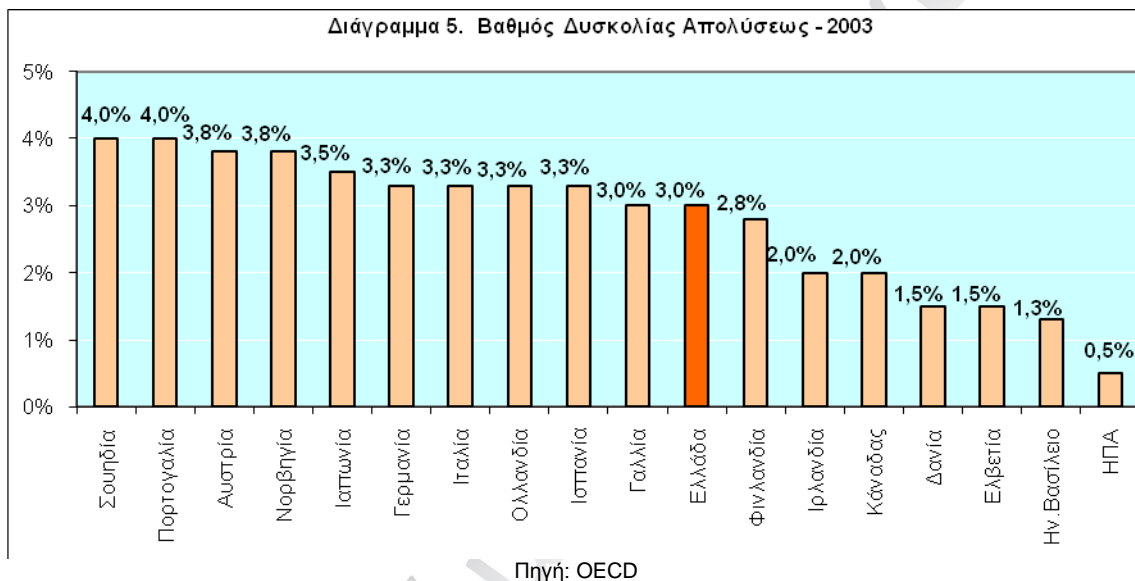

Πηγή: World Economic Forum

β) Η μονιμότητα των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα και το υψηλό κόστος των απολύσεων στην Ελλάδα συμβάλλει στον περιορισμό των προσλήψεων και των προσφερόμενων θέσεων μακροχρόνιας απασχόλησης. Άνω του 30% του συνόλου των εργαζομένων της χώρας απασχολείται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και απολαμβάνει μονιμότητα στην απασχόληση. Οι αρνητικές επιπτώσεις από αυτή τη ρύθμιση εντείνονται από το ότι η μετακίνηση εργαζομένων μέσα στο δημόσιο τομέα από υπηρεσίες στις οποίες υπάρχει πλεονάζον προσωπικό σε υπηρεσίες στις οποίες αντιμετωπίζονται μεγάλες ελλείψεις προσωπικού είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Αυτό οδηγεί πολλές φορές σε προβληματική λειτουργία σημαντικών υπηρεσιών του Δημόσιου Τομέα με μεγάλο κόστος για την οικονομία. Όσον αφορά το κόστος της μονιμότητας για τις ΔΕΚΟ, τα Ασφαλιστικά Ταμεία και την οικονομία ως σύνολο, χαρακτηριστικό είναι το πρόσφατο παράδειγμα της εθελουσίας εξόδου 5,5 χιλ. υπαλλήλων του ΟΤΕ. Η εθελούσια έξοδος 5.500 υπαλλήλων του ΟΤΕ επιβάρυνε τον ΟΤΕ και την οικονομία κατά 1,5 δις.περίπου, δηλαδή άνω των 270.000 ανά εργαζόμενο, που

αντιστοιχεί σε μισθούς 5,5 ετών. Το αντίστοιχο κόστος της εθελούσιας εξόδου 33.000 υπαλλήλων της Deutsche Telecom δεν ξεπερνάει τα 110.000.

Για το υπόλοιπο εργατικό δυναμικό οι ρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας προστασίας της απασχόλησης, σε συνδυασμό με το εξαιρετικά υψηλό μη-μισθολογικό κόστος συνεπάγονται υψηλό κόστος της πρόσληψης και της απόλυσης εργαζομένων. Αυτό προκύπτει από τη σχετική Έρευνα του World Economic Forum και από τις μετρήσεις του ΟΟΣΑ (Διάγραμμα 4).

Στον τομέα των απολύσεων, με το ν. 2874/2000 α) μειώθηκε σε 4 (από 5) ο αριθμός των εργαζομένων που μπορούν να απολύσουν κάθε μήνα οι επιχειρήσεις με 20-50 εργαζόμενους, β) επεκτάθηκε η δυνατότητα απόλυσης μέχρι 4 εργαζομένων το μήνα και για τις επιχειρήσεις που απασχολούν από 50-199 εργαζόμενους, και γ) διατηρήθηκε ο «κανόνας του 2%» για τις ομαδικές απολύσεις (ν. 1387/1983) για τις επιχειρήσεις που απασχολούν άνω των 200 εργαζομένων. Από την άλλη μεριά, το κόστος των απολύσεων για τους μισθωτούς ανέρχεται μέχρι και τους 24 μισθούς για απασχόληση άνω των 28 ετών με τον ίδιο εργοδότη, ενώ για τους εργάτες με ημερομίσθιο η αποζημίωση δεν ξεπερνά τα 150 ημερομίσθια (6 μισθούς) όταν ο εργαζόμενος έχει 30 χρόνια εργασίας με τον ίδιο εργοδότη. Πολύ μεγαλύτερο, βέβαια, είναι το κόστος των απολύσεων σε Τράπεζες και σε ΔΕΚΟ, όπως προαναφέρθηκε.

4.2.1.3. Οι δυσκαμψίες στην αγορά εργασίας

Τα ανωτέρω καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη την προσαρμογή των επιχειρήσεων, των δημόσιων υπηρεσιών και των ΔΕΚΟ στις αυξομειώσεις της ζήτησης, στις αλλαγές της

τεχνολογίας και στη χρήση νέων μηχανολογικών και μηχανογραφικών εφαρμογών, καθώς και στην ανάγκη αντικατάστασης μη παραγωγικών εργαζομένων με άλλους που να ανταποκρίνονται καλύτερα στα νέα ανταγωνιστικά δεδομένα. Οι επιχειρήσεις προσπαθούν να αντιμετωπίσουν αυτό το αυστηρό και δαπανηρό προστατευτικό πλαίσιο, ιδιαίτερα για τους μισθωτούς, προσαρμόζοντας ανάλογα την πολιτική τους προσλήψεων και απολύσεων. Το αποτέλεσμα είναι ιδιαίτερα αρνητικό τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για τις επιχειρήσεις. Οι προσλήψεις είναι ελάχιστες, ενώ οι συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα περιορίζονται. Αντίθετα, η προσωρινή απασχόληση και οι απολύσεις εργαζομένων πριν θεμελιώσουν εργασιακά δικαιώματα υψηλού κόστους για την επιχείρηση, αποτελούν συνήθη πρακτική, ιδιαίτερα σε επιχειρήσεις των οποίων η δραστηριότητα χαρακτηρίζεται από μεγάλη εποχικότητα. Τέλος, η αδυναμία μείωσης του προσωπικού και προσαρμογής του μισθού των εργαζομένων στα επίπεδα που προσδιορίζονται από την ένταση του ανταγωνισμού σε κάθε κλάδο, οδηγεί πολλές επιχειρήσεις σε οριστικό κλείσιμο ή σε μεταφορά σε χώρες χαμηλού κόστους με απώλεια του συνόλου των θέσεων εργασίας.

γ) Η κινητικότητα της εργασίας από κλάδο σε κλάδο, από επιχείρηση σε επιχείρηση και από περιοχή σε περιοχή είναι σημαντικά περιορισμένη. Όσον αφορά τη μετακίνηση των εργαζομένων από περιοχή σε περιοχή είναι πολύ περιορισμένη στην Ελλάδα, όπως φαίνεται από τις μεγάλες αποκλίσεις στα ποσοστά ανεργίας που παρατηρούνται στις διάφορες περιοχές της χώρας (το 2004, 5,9% στην Κρήτη, έναντι 18,4% στη Δυτική Μακεδονία). Η περιορισμένη γεωγραφική κινητικότητα οφείλεται (ΟΟΣΑ Σεπτ.'2005), κυρίως, 1) στο υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης στην Ελλάδα (άνω του 80%), 2) στο σχετικά υψηλό κόστος μεταφορών που δεν επιτρέπει την καθημερινή μετακίνηση των εργαζομένων, και 3) σε παράγοντες που σχετίζονται με την ιδιοσυγκρασία του Έλληνα και τους αναπτυγμένους οικογενειακούς δεσμούς που στηρίζουν τους άνεργους και μειώνουν τα κίνητρα για μετακίνηση σε άλλες περιοχές. Η μετακίνηση για απασχόληση σε διαφορετικό κλάδο περιορίζεται από τον κατακερματισμό του Συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων και από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζονται στη μεταφορά των ασφαλιστικών δικαιωμάτων από Ταμείο σε Ταμείο, παρά το ότι με την ψήφιση του νόμου για τη διαδοχική ασφάλιση πολλά από αυτά τα προβλήματα αναμένεται να επιλυθούν. Επίσης, η διαδικασία ενοποίησης των διαφόρων Ασφαλιστικών Ταμείων θα συμβάλλει στον περιορισμό των εμποδίων για τη μετακίνηση των εργαζομένων.

δ) Ο βαθμός ευελιξίας του ωραρίου εργασίας είναι ελάχιστος και η δυνατότητα διευθέτησης του χρόνου εργασίας είναι μέχρι σήμερα ουσιαστικά ανύπαρκτη στην Ελλάδα¹. Η Ελληνική οικονομία χαρακτηρίζεται από την εξειδίκευσή της σε κλάδους παραγωγής με μεγάλη

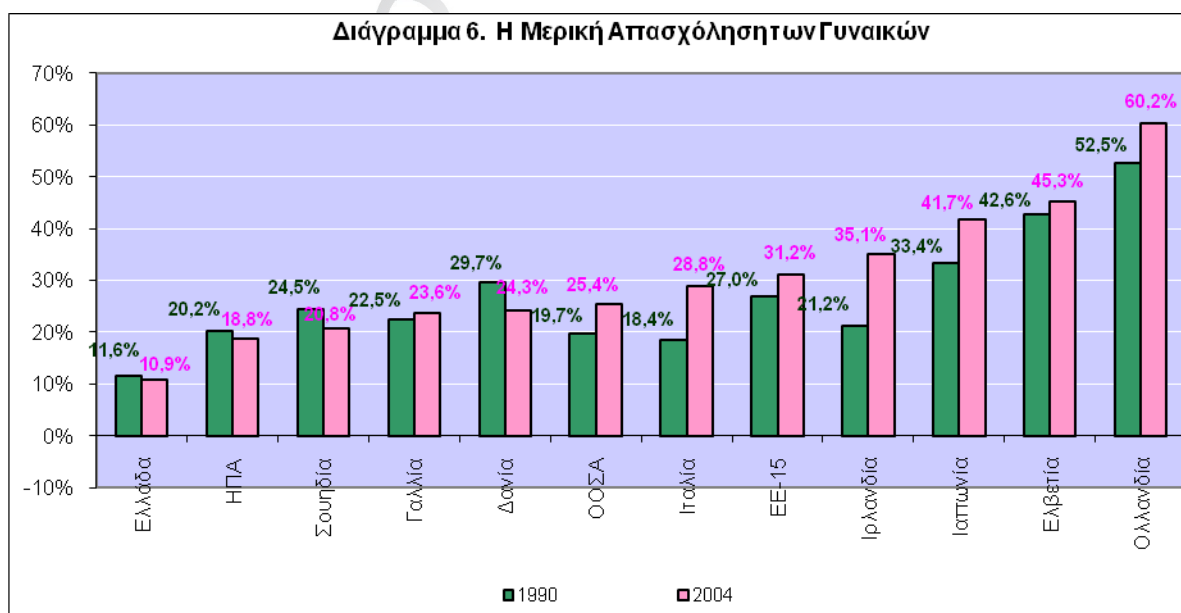
εποχικότητα, όπως, π.χ., ο τουρισμός, τα αγροτικά προϊόντα, και πολλοί βιομηχανικοί κλάδοι και υπηρεσίες. Επίσης, πολλές επιχειρήσεις, λόγω του μικρού μεγέθους τους, αντιμετωπίζουν συνήθως ασυνεχή ροή μεγάλων παραγγελιών για τα προϊόντα τους. Σε ορισμένες περιόδους έχουν μεγάλες παραγγελίες που απαιτούν εντατικοποίηση εργασιών, ενώ σε άλλες περιόδους δεν έχουν καθόλου παραγγελίες. Η αδυναμία διευθέτησης το χρόνου εργασίας στις περιπτώσεις αυτές οδηγεί σε μεγάλη επιβάρυνση του κόστους εργασίας λόγω της πληρωμής δυσανάλογων ποσών για υπερωρίες, ενώ για μεγάλα χρονικά διαστήματα το προσωπικό μπορεί να υποαπασχολείται. Οδηγεί, επίσης, στη διακοπή της λειτουργίας πολλών επιχειρήσεων σε περιόδους εκτός εποχής και σε αδυναμία απασχόλησης σε μακροχρόνια βάση, όπως για παράδειγμα στα περισσότερα ξενοδοχεία που κλείνουν στο τέλος Σεπτεμβρίου.

Νομοθετικές ρυθμίσεις για τη διευθέτηση του χρόνου εργασίας (όπου η περίοδος αναφοράς για το συμβατικό ωράριο προσδιορίζεται χρονικό διάστημα μεγαλύτερο της εβδομάδος, π.χ. το 3μηνο ή το έτος) θεσμοθετήθηκαν στη χώρα μας με το Ν. 2874/2000 (διευθέτηση των ωρών εργασίας σε ετήσια βάση). Για την εφαρμογή του νόμου, όμως, θα έπρεπε να μειωθεί ο ετήσιος εργάσιμος χρόνος κατά 90 ημέρες και να εξασφαλιστεί συμφωνία των εργατικών συνδικάτων σε επίπεδο επιχείρησης ή κλάδου, πράγμα που καθιστούσε τη ρύθμιση ουσιαστικά ανεφάρμοστη, όπως αποδείχθηκε στην πράξη. Έτσι, με το Ν. 3385/2005 οι διαδικασίες που απαιτούνται για τη συμφωνία εφαρμογής της διευθέτησης του χρόνου εργασίας προσαρμόστηκαν στα πραγματικά δεδομένα των επιχειρήσεων στην Ελλάδα και, επιπλέον, καταργήθηκε η ρύθμιση για μείωση του εργασίμου χρόνου κατά 90 ημέρες. Με αυτές τις ρυθμίσεις αναμένεται να αναπτυχθεί ο θεσμός αυτός και στη χώρα μας. Όσον αφορά τις υπερωρίες, στην Ελλάδα το υψηλό κόστος των προσλήψεων – απολύσεων συμβάλλει στην αυξημένη προτίμηση από τις επιχειρήσεις της υπερωριακής απασχόλησης καθώς και της προσωρινής απασχόλησης με στόχο την υποκατάσταση θέσεων εργασίας μακροχρόνιας απασχόλησης.

Με τον πρόσφατο Ν. 3385/2005 οι ώρες υπερεργασίας καθορίστηκαν σε 5 εβδομαδιαίως με προσαύξηση 25%. Οι υπερωρίες μετά τις 45 ώρες εργασίας εβδομαδιαίως και μέχρι 120 ώρες ετησίως έχουν προσαύξηση 50%. Οι νόμιμες υπερωρίες πέραν του επιπέδου αυτού έχουν προσαύξηση 75%. Οι «κατ' εξαίρεση υπερωρίες» (πέραν των νομίμων) έχουν προσαύξηση 100%. Στην ουσία ο Ν. 3385/2005 δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να χρησιμοποιούν την υπερωριακή απασχόληση των εργαζομένων ως εργαλείο ενίσχυσης της ευελιξίας της αγοράς εργασίας.

ε) Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χαμηλό, ενώ το γενικότερο θεσμικό πλαίσιο δεν ευνοεί την ανάπτυξή της. Η μερική απασχόληση δεν ξεπερνάει το 6,0% της συνολικής απασχόλησης το 2004 (10,4% για τις γυναίκες), έναντι 17,4% στην ΕΕ-15 και 14,8% στις χώρες του ΟΟΣΑ. Το χαμηλό επίπεδο της μερικής απασχόλησης συμβάλλει στη διαμόρφωση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών (Διάγραμμα 6) στα χαμηλότερα επίπεδα της ΕΕ-15 (45,4% το 2004), ενώ δεν βοηθάει στην άνοδο του ορίου συνταξιοδότησης σε επίπεδα περισσότερο συμβατά με τη βιωσιμότητα του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης. Αποτελεί δε το βασικό παράγοντα που προσδιορίζει το υψηλό ποσοστό της ανεργίας των νέων και των γυναικών στην Ελλάδα.

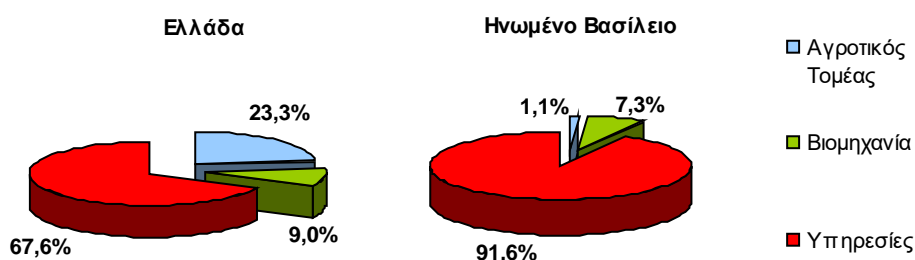
Ο Ν. 2874/2000 θεσμοθέτησε χρηματοοικονομικά κίνητρα για την προώθηση της μερικής απασχόλησης. Όμως η μερική απασχόληση δεν έχει τύχει αποδοχής από την ελληνική κοινωνία. Για παράδειγμα, τυχόν εθελουσία μετατροπή μίας σύμβασης εργασίας από πλήρους απασχόλησης σε μερικής απασχόλησης καθώς πλησιάζει το όριο συνταξιοδότησης, προσκρούει στο γεγονός ότι το ποσοστό αναπλήρωσης της σύνταξης υπολογίζεται πάνω στο μέσο μισθό των τελευταίων 5 ετών εργασίας. Περαιτέρω, ο Ν. 3250/2004 επεξέτεινε τη δυνατότητα εφαρμογής της μερικής απασχόλησης και στον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα και στους ΟΤΑ. Όμως, αυτό αφορά μόνο ειδικές κατηγορίες εργαζομένων, όπως άνεργες γυναίκες και μακροχρόνια άνεργους, άτομα με περισσότερα από τρία παιδιά, και άτομα που πλησιάζουν την συνταξιοδότηση. Επιπλέον, οι θέσεις εργασίας που προσφέρονται είναι περιορισμένες, κυρίως «κοινωνική εργασία».

Πηγή: OECD

Διάγραμμα 7

Διάρθρωση της μερικής απασχόλησης

4.2.2 Οι προτάσεις και οι θέσεις της κυβέρνησης του Π.Α.Σ.Ο.Κ.

Σε κυβερνητικό επίπεδο, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ επικεντρώνει τη δέσμη των μέτρων για την αντιμετώπιση της ανεργίας στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου το κράτος πρόνοιας μεριμνά αρχικά για τις δυσμενείς συνέπειες της ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα προεκλογική δέσμευση του κυβερνόντος κόμματος υπήρξε η σταδιακή αύξηση του επιδόματος ανεργίας σε ποσοστό ίσο με το 70% του βασικού μισθού, τη στιγμή που η ΓΣΕΕ ζητά περαιτέρω αύξηση στο 80% του βασικού μισθού

Παράλληλα συντονισμένες κινήσεις δύναται να πραγματοποιηθούν για την ριζική αναμόρφωση του ΟΑΕΔ προκειμένου να μετατραπεί σε ένα διαφανές πολιτικό εργαλείο αντιμετώπισης της κρίσης, με αναμόρφωση των υπηρεσιών του, όσο και των προγραμμάτων που οργανώνει, ως προς την απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, ενώ τίθεται επί τάπητος το νομοθετικό πλαίσιο που ενθαρρύνει και ενισχύει τις ελαστικές πολιτικές απασχόλησης, με άλλα λόγια τα προγράμματα «stage» τα οποία αποτελούν σοβαρή αλλοτρίωση των εργασιακών σχέσεων και κατακτήσεων.

Είναι γεγονός ότι η εφαρμογή στη πράξη κάθε μορφής ελαστικότητας στις εργασιακές σχέσεις και η εκτεταμένη καταστρατήγηση της εργατικής νομοθεσίας σε συνδυασμό με την αδήλωτη εργασία και την εισφοροδιαφυγή, στοιχεία των σημερινών μορφών απασχόλησης, οδηγούν σε διατάραξη των κοινωνικών ισορροπιών. Συνεπώς, σκοπός του κράτους πρόνοιας στην περίπτωση αυτή είναι η προστασία του εργαζόμενου και η δημιουργία αντίστοιχου νομοθετικού πλαισίου. Προς αυτήν την κατεύθυνση κινείται και το προσχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας, « Εγγυήσεις κατά της εργασιακής ασφάλειας και άλλες διατάξεις» το οποίο κινείται προς μια θετική κατεύθυνση ως προς την προστασία του εργαζομένου και την

διασφάλιση των κεκτημένων, γεγονός, όμως, είναι ότι οι πολίτες αναζητούν από την κυβέρνηση πιο δραστικά μέτρα άμεσης εφαρμογής.

Με το προσχέδιο νόμου καθιερώνεται τεκμήριο ύπαρξης μισθωτής εργασίας στην περίπτωση δήθεν απασχόλησης – σύμβασης έργου (δελτίο παροχής υπηρεσιών), εφόσον η εργασία παρέχεται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο από τον ίδιο εργοδότη για τρεις συνεχείς μήνες. Η νέα αυτή ρύθμιση είναι σε θετική κατεύθυνση, παρά ταύτα δε, προϋποθέτει δικαστική διένεξη, καθιερώνοντας δικαστικό τεκμήριο υπέρ της ύπαρξης εξαρτημένης εργασίας. Με άλλα λόγια δεν είναι σε θέση να λύσει το πρόβλημα της καταστρατήγησης της εργατικής νομοθεσίας.

Σύμφωνα με την ΓΣΕΕ η παρούσα ρύθμιση παρέχει, συνακόλουθα όμως, την δυνατότητα καταχρήσεων από τον εργοδότη ο οποίος δύναται, μεθοδεύοντας την καταγγελία της σύμβασης πριν την πρόοδο του τριμήνου, να ματαιώσει ή να δυσχεράνει την παρεχόμενη προστασία. Με τη μέθοδο κινήτρων και αντικινήτρων, το κράτος θα μπορέσει να κάνει ασύμφορη την μεταμπίηση της μισθωτής εργασίας σε δήθεν ανεξάρτητη, λαμβανομένων υπόψη και των περιορισμών του δικαστικού συστήματος της Ελλάδας και της νομολογίας όσον αφορά στον χαρακτηρισμό της σχέσης εργασίας. Οι ευέλικτες μορφές εργασίας δεν προϋποθέτουν απαραίτητα την καταστρατήγηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων ούτε αναιρείται, βέβαια, η χρησιμότητα τους σε πολλούς κλάδους επαγγελμάτων. Παρά ταύτα δε το κράτος πρόνοιας οφείλει μέσα από μια δεσμίδα εγγυήσεων ικανών, να προστατεύσει τον εργαζόμενο.

Όσον αφορά την μερική απασχόληση, σύμφωνα με τις προτάσεις της ΓΣΕΕ προς τον Υπουργό Εργασίας, πρέπει να θεσπιστεί απαραίτητα κατώτατο όριο ωρών εργασίας. Η πρόταση αυτή κινείται στα πλαίσια των είκοσι ωρών απασχόλησης ανά εβδομάδα και στις τέσσερις ώρες ανά ημέρα στη βάση της αυθαιρεσίας όσον αφορά το ωράριο των μερικώς απασχολούμενων. Συνακόλουθα με τα προηγούμενα αναγκαία είναι και η απαγόρευση αξίωσης από τον μερικώς απασχολούμενο πρόσθετης εργασίας πέραν του ορίου του συμφωνημένου ωραρίου, όταν αυτή η εργοδοτική αξίωση λαμβάνει πάγιο χαρακτήρα. Πρόταση, επίσης, γίνεται για προσαύξηση των αποδοχών των μερικώς απασχολούμενων κατά επτάμισυ τοις εκατό (7,5%), να ανέλθει, δηλαδή, στο είκοσι τοις εκατό (20%) της καταβαλλόμενης αμοιβής και να μην αφορά μόνο όσους εργάζονται με μερική απασχόληση διάρκειας μικρότερης των τεσσάρων ωρών, αλλά, με βάση την αρχή της μη διάκρισης και της ίσης μεταχείρισης των εργαζομένων, να ισχύει για όλους τους μερικά απασχολούμενους. Σε όλα τα παραπάνω, βέβαια, σημαντικό είναι να θεσπιστεί ρητά ότι ο χρόνος της μερικής απασχόλησης λαμβάνεται υπόψη ως χρόνος πραγματικής υπηρεσίας τόσο στον ίδιο εργοδότη

όσο και στο επάγγελμα, ρύθμιση η οποία αναβαθμίζει την λειτουργία του θεσμού της μερικής απασχόλησης.

Οι δεσμεύσεις του κυβερνώντος κόμματος πριν από τις εκλογές της 4 Οκτωβρίου 2009 κινούνταν στο πλαίσιο της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας εκμεταλλεόμενοι την πράσινη ανάπτυξη, βασική προεκλογική καμπάνια του ΠΑΣΟΚ η οποία αποτέλεσε και τη βάση για την δημιουργία του πολιτικού του προγράμματος, όπως επίσης και την αναμόρφωση των ήδη υπαρχόντων μηχανισμών. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το πολιτικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ η πράσινη ανάπτυξη εκτιμάται ότι μπορεί να αποφέρει τουλάχιστον 250.000 νέες θέσεις εργασίας στην Ελλάδα την επόμενη δεκαετία, με την προϋπόθεση εφαρμογής των επιβαλλόμενων επενδύσεων σε βασικούς τομείς όπως είναι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ο κτιριακός και κατασκευαστικός τομέας, η διαχείριση των απορριμμάτων, η γεωργία και ο τουρισμός. Για την μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα της στροφής στην πράσινη ανάπτυξη, προωθείται (α) ο μεγαλύτερος δυνατός συντονισμός μεταξύ των πολιτικών ενίσχυσης των επενδύσεων, προώθησης της απασχόλησης και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, και (β) η έγκαιρη αναγνώριση των αναγκών σε επαγγέλματα, γνώσεις και προσόντα και ο συντονισμός των επιμέρους συστημάτων εκπαίδευσης σε περιφερειακό επίπεδο.

Βασικός στόχος είναι η ενίσχυση της προστασίας και των δικαιωμάτων των εργαζομένων και των ανέργων, σημαίνουν μια νέα δημοκρατική ρύθμιση των εργασιακών σχέσεων στο πλαίσιο μιας νέας εθνικής κοινωνικής συμφωνίας με βασικές προτεραιότητες:

1^ο) Την επανασύσταση και τον εκσυγχρονισμό των μηχανισμών εποπτείας της λειτουργίας της αγοράς εργασίας, και ιδιαίτερα του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας.

2^ο) Την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, με την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, αλλά και την αναθεώρηση της μεταναστευτικής πολιτικής, ώστε να μην εγκλωβίζονται οι μετανάστες στην αδήλωτη απασχόληση.

3^ο) Την ριζική αναθεώρηση της νομοθεσίας για την ενοικίαση εργαζομένων.

4^ο) Την κατάργηση των νόμων της ΝΔ που καταστρατηγούν και περιορίζουν τη συλλογική αυτονομία, τα εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα. Ενίσχυση των συλλογικών διαπραγματεύσεων σε όλα τα επίπεδα.

5^ο) Την ενίσχυση του συστήματος προστασίας των εργαζομένων από τις ομαδικές απολύσεις.

6^ο) Την επέκταση των θεμελιωδών εγγυήσεων της εργατικής νομοθεσίας για κάθε μορφή απασχόλησης, ιδιαίτερα της οικονομικά εξαρτημένης αυτοαπασχόλησης, τα περίφημα «μπλοκάκια».

7^{ον}) Την σταδιακή αύξηση του επιδόματος ανεργίας στο 70% του βασικού μισθού και την ουσιαστική σύνδεση με πολιτικές ένταξης στην αγορά εργασίας.

Το πολιτικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ σχεδιάζει την παροχή κινήτρων για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας μέσα από την αναμόρφωση και ουσιαστική αποκέντρωση του ΟΑΕΔ, των υπηρεσιών και των προγραμμάτων απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης, καθώς και την εφαρμογή του Προγράμματος Κοινωνικής Εργασίας σε τομείς της πράσινης οικονομίας, του περιβάλλοντος, των κοινωνικών υπηρεσιών και του πολιτισμού με άμεσο στόχο την άμβλυνση των επιπτώσεων της κρίσης σε ευάλωτες ομάδες. Μια φιλόδοξη αλλά εξαιρετικά ουτοπική για τα σημερινά οικονομικά δεδομένα προεκλογική δέσμευση υπήρξε η παροχή κινήτρων πρόσληψης νέων με 4ετή επιδότηση των ασφαλιστικών εισφορών τους, δέσμευση η οποία είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί τη στιγμή που το Ελληνικό Κράτος αδυνατεί να καλύψει ακόμα και βασικές οικονομικές απαιτήσεις του. Σε θετική κατεύθυνση κινείται ο προσανατολισμός των προγραμμάτων «STAGE» ο οποίος επικεντρώνεται αποκλειστικά στον ιδιωτικό τομέα όπου μπορεί πραγματικά να προσφέρει χρήσιμη πρακτική εκπαίδευση για το μέλλον των νέων και δημόσια πιστοποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που αποκτούν.

Σφοδρή, ωστόσο, είναι η κριτική που δέχεται το κυβερνών κόμμα από τα κόμματα τις αντιπολίτευσης. Πιο συγκεκριμένα το κόμμα της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης μέσω του Προέδρου της Αντώνη Σαμαρά, κατηγορεί την κυβέρνηση για «ακυβερνησία», δεδομένου ότι τα μέτρα τα οποία έχουν παρθεί για την τόνωση της οικονομίας και την έξοδο από την κρίση έχουν σαφώς το αντίθετο αποτέλεσμα από το επιδιωκόμενο. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του προέδρου της Νέας Δημοκρατίας Αντώνη Σαμαρά, η αύξηση των έμμεσων και άμεσων φόρων παρέχει αντικίνητρα για επενδύσεις και ανάπτυξη γεγονός που θα οδηγήσει σε εκτίναξη του δείκτη της ανεργίας. Βασική φιλοσοφία των προτάσεων του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης είναι ότι μέσα από την οικονομική ανάκαμψη θα βελτιωθούν και όλοι οι δείκτες της οικονομίας.

Μεταξύ άλλων, λοιπόν, προτείνεται να αρχίσει η διαδικασία συμπράξεων μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, να εξαντληθούν όλα τα περιθώρια δανεισμού από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για την χρηματοδοτική στήριξη της ελληνικής οικονομίας και να προωθηθεί η ιδέα της αναβάθμισης των περιφερειακών αεροδρομίων της Ελλάδας με συμβάσεις παραχώρησης. Ακόμα, ζητά να εξεταστούν νέοι τρόποι για την εξόφληση των υποχρεώσεων του κράτους προς τον ιδιωτικό τομέα και να προωθηθεί το σχέδιο νόμου για τα επιχειρηματικά πάρκα, παράλληλα με την εφαρμογή του νόμου για την ταχεία προώθηση μεγάλων επενδύσεων. Τέλος, η ΝΔ ζητά να απλοποιηθεί η αδειοδότηση των επιχειρήσεων με

"σπάσιμο" της γραφειοκρατίας και να καταργηθούν τα εμπόδια που στρεβλώνουν τη λειτουργία του ανταγωνισμού. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον πρόεδρο της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης η φιλοσοφία των μέτρων, υπηρετεί την πραγματική οικονομία, και αποτελεί μια αρχή για να βγει η οικονομία από την ύφεση και να δημιουργηθούν ξανά οι προϋποθέσεις για ανάκαμψη, ανάπτυξη και σταδιακή μείωση της ανεργίας.

4.3 Κοινωνική Ασφάλιση

4.3.1. Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης

4.3.1.1. Κύρια χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΣΚΑ)

Η σημερινή Κυβέρνηση επιδιώκει την έναρξη εθνικού διαλόγου για τον ακριβή προσδιορισμό των παραμέτρων του προβλήματος του Ελληνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΣΚΑ), με σκοπό την έγκαιρη λήψη των αναγκαίων μέτρων που θα εξασφαλίζουν την οικονομική σταθερότητα του συστήματος και την ασφάλεια των μελλοντικών συντάξεων και άλλων παροχών, με τελικό ζητούμενο την εξασφάλιση της σταθερής αναπτυξιακής πορείας της Ελληνικής οικονομίας. Ανάλογες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του προβλήματος είχαν προταθεί και από τις προηγούμενες κυβερνήσεις, που όμως δεν έγινε δυνατό να θεσπιστούν λόγω εκτεταμένων αντιδράσεων. Ας σημειωθεί ότι το μεγάλο χρηματοοικονομικό πρόβλημα του ΕΣΚΑ αποτελεί τον κύριο παράγοντα που συμπιέζει το βαθμό της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας μας στο χαμηλότερο επίπεδο από όλες της άλλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ.

Κύρια χαρακτηριστικά του ΕΣΚΑ που οδηγούν στην ανισορροπία του συστήματος είναι:

1^ο) Η σχεδόν καθολική λειτουργία του υπό τον κρατικό έλεγχο και η στήριξη της βιωσιμότητάς του σε μεγάλο βαθμό στη χρηματοδότησή του από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Αυτοχρηματοδοτούμενα επαγγελματικά ή άλλα συνταξιοδοτικά ταμεία, με αυτόνομη διαχείριση των πόρων τους και απολαβές των συνταξιούχων σύμφωνα με τα οικονομικά δεδομένα των Ταμείων, ουσιαστικά δεν υπάρχουν (με εξαίρεση τα 3 επαγγελματικά ταμεία που δημιουργήθηκαν με βάση το ν. 3029/2002). Δεδομένου ότι τα αποθεματικά του συστήματος ως συνόλου είναι ελάχιστα και παρά το γεγονός ότι ορισμένα ταμεία μπορεί να διαθέτουν υψηλότερα αποθεματικά από άλλα ταμεία, η τελική υποχρέωση για την κάλυψη των ελλειμμάτων των 173 ασφαλιστικών ταμείων της χώρας, είτε αυτά είναι ταμεία κύριας ασφάλισης είτε ταμεία επικουρικής ασφάλισης, μεταφέρεται τελικά στο

Δημόσιο, δηλαδή στους μελλοντικούς φορολογούμενους. Έτσι, το πρόβλημα του ΕΣΚΑ είναι ουσιαστικά πρόβλημα μακροοικονομικής ισορροπίας της οικονομίας ως σύνολο και σε δευτερεύοντα βαθμό πρόβλημα αναλογιστικής φύσεως του κάθε επιμέρους ταμείου χωριστά.

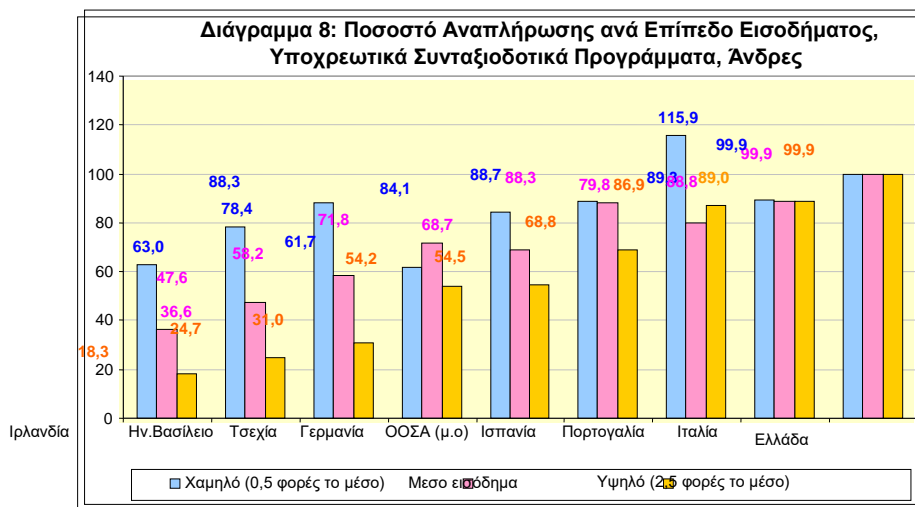
2^{ον}) Η λειτουργία του στο σύνολό του ως σύστημα στο οποίο οι εργαζόμενοι της τρέχουσας περιόδου πληρώνουν τις συντάξεις των συνταξιούχων της τρέχουσας περιόδου (pay as you go), με εξαιρετικά χαμηλή διασύνδεση των συνταξιοδοτικών απολαβών με τις εισφορές και τα χρόνια ασφάλισης του κάθε ασφαλισμένου. Ειδικότερα, συντάξεις σε μεγάλες κατηγορίες του πληθυσμού δίδονται χωρίς να έχουν πληρωθεί αντίστοιχες εισφορές (ΟΓΑ, ΕΚΑΣ, συντάξεις των προσφύγων, εφάπαξ των δικαστικών, κ.ά). Σε μεγάλο βαθμό ακόμα και οι επικουρικές συντάξεις στην Ελλάδα πληρώνονται με το σύστημα των πληρωμών από τις τρέχουσες εισπράξεις, με αποτέλεσμα τα διαθέσιμα των Ταμείων να μην επαρκούν για να καλύψουν τις μελλοντικές υποχρεώσεις από αυτές τις συντάξεις. Ακόμη και οι επιπλέον εισφορές που πληρώνουν οι σημερινοί εργαζόμενοι για να λάβουν υψηλότερες συντάξεις στο μέλλον δεν αποταμιεύονται αλλά δαπανώνται συνήθως για να πληρωθούν υψηλότερες συντάξεις στους συνταξιούχους της τρέχουσας περιόδου. Έτσι, στα περισσότερα Ταμεία τα αποθεματικά που υπάρχουν είναι ανεπαρκή σε σχέση με τις δεδομένες μελλοντικές υποχρεώσεις τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ετήσιες αυξήσεις των συντάξεων δεν αποφασίζονται από τα ίδια τα Ταμεία (σύμφωνα με τις οικονομικές τους δυνατότητες) αλλά από την Κυβέρνηση στα πλαίσια της εισοδηματικής πολιτικής. Έτσι, οι μελλοντικοί φορολογούμενοι υποχρεούνται να πληρώσουν και τις μεγαλύτερες συντάξεις εκείνων των οποίων τις πρόσθετες εισφορές εισπράττουν ως συντάξεις οι σημερινοί συνταξιούχοι. Για το λόγο αυτό υπάρχει μεγάλη ανάγκη οι ασφαλισμένοι να αποκτήσουν σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον τον έλεγχο των αποταμιεύσεών τους.

3^{ον}) Η μέση πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης διαμορφωνόταν κάτω από τα 60 έτη μέχρι πρόσφατα, ενώ και η συνταξιοδότηση στα 65 χρόνια πολλές φορές πραγματοποιείται με ελάχιστα συντάξιμα χρόνια. Όσον αφορά τη θεσμοθετημένη ηλικία συνταξιοδότησης, για το ΙΚΑ και πολλά άλλα Ταμεία διαμορφώνεται στα 60 έτη για τις γυναίκες και τα 65 έτη για τους άνδρες για όσους εισήλθαν στην αγορά εργασίας πριν από την 31/12/2002, και στα 65 έτη για άνδρες και γυναίκες για όσους εισήλθαν στην αγορά εργασίας μετά την 1/1/2003. Ο αριθμός των πρόωγων συνταξιοδοτήσεων (αναπηρίας, ανήλικων τέκνων, ναυτικών, βαρρέων και ανθυγιεινών, κ.ά.) είναι γενικά πολύ υψηλότερος στην Ελλάδα από ότι σε άλλες χώρες. Πάντως, σύμφωνα με στοιχεία του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, τα τελευταία χρόνια η μέση πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης στο ΙΚΑ τείνει να αυξηθεί (προς τα 63 έτη). Αυτό δεν φαίνεται να ισχύει για τους συνταξιούχους του Δημοσίου και των άλλων ευγενών ταμείων, όπου το κύμα

των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων φαίνεται να έχει αυξηθεί λόγω και των προγραμμάτων εθελούσιας εξόδου του προσωπικού που σε μεγάλο βαθμό οφείλονται στην εκτεταμένη ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας στους τομείς αυτούς. Τα ανωτέρω, σε συνδυασμό με τις τάσεις γήρανσης του πληθυσμού, οδηγούν στη ραγδαία μείωση της αναλογίας των εργαζομένων προς συνταξιούχους (Ε/Σ), στο 2,1 το 2000, 2,0 το 2010, 1,7 το 2020 και κάτω από το 1,25 το 2040. Ειδικότερα, με τις σημερινές παραμέτρους του ΕΣΚΑ, ο αριθμός των συνταξιούχων αναμένεται να αυξηθεί κατά 50% περίπου μέχρι το 2040 (από 2,5 εκατ. το 2000 σε 3,8 εκατ. το 2040), ενώ ο αριθμός των εργαζομένων (των ατόμων που βρίσκονται σε εργάσιμη ηλικία) στην ίδια περίοδο προβλέπεται να μειωθεί κατά 13% περίπου (από 5,3 εκατ. το 2000 σε 4,6 εκατ. το 2040). Εάν το μέσο πραγματικό όριο ηλικίας συνταξιοδότησης ανερχόταν στα 63 έτη για τους άνδρες και τις γυναίκες από το 2001 στο σύνολο του ΕΣΚΑ, τότε η αναλογία Ε/Σ θα ανερχόταν στο 3,0 το 2001, στο 2,8 το 2010, στο 2,6 το 2015, στο 2,1 το 2030 και στο 1,7 το 2040. Θα βελτιωνόταν δηλαδή σημαντικά σε σχέση με το ισχύον σενάριο και το 2030 θα βρισκόταν ακόμη στα επίπεδα των αρχών της 10ετίας του 2000.

4^{ον}) Τα ποσοστά αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα (το ύψος της σύνταξης ως ποσοστό του εισοδήματος επί του οποίου επιβάλλονταν οι εισφορές) είναι από τα υψηλότερα στον Κόσμο και (το σπουδαιότερο) διαμορφώνεται στο ίδιο υψηλό επίπεδο για όλους τους συνταξιούχους ανεξαρτήτως του ύψους του εισοδήματος πριν τη συνταξιοδότηση. Αυτό βρίσκεται σε αντίθεση με τις περισσότερες άλλες χώρες του ΟΟΣΑ (Διάγραμμα 8), όπου για τα υψηλά εισοδήματα το ποσοστό αναπλήρωσης είναι πολύ χαμηλό. Ειδικότερα, το μέσο καθαρό ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων του συνόλου των χωρών του ΟΟΣΑ διαμορφώνεται για τα εισοδήματα που δεν υπερβαίνουν το 50% του μέσου εισοδήματος της χώρας στο 84,1%, για εισοδήματα που ισούνται με το μέσο εισόδημα της χώρας στο 68,7% και για εισοδήματα που είναι κατά 2,5 φορές υψηλότερα από το μέσο εισόδημα στο 54,5%. Γενικά, για τα ταμεία κύριας ασφάλισης, το ακαθάριστο ποσοστό αναπλήρωσης (χωρίς την αφαίρεση των φόρων) ανέρχεται στην Ελλάδα στο 60%-80%, ενώ για τα υποχρεωτικά ταμεία επικουρικής ασφάλισης το ποσοστό διαμορφώνεται στο 20%. Το συνολικό μέσο ακαθάριστο ποσοστό αναπλήρωσης για το ΕΣΚΑ ανέρχεται, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, στο 84%, ενώ το συνολικό μέσο καθαρό (μετά τους φόρους) ποσοστό αναπλήρωσης, ανεξαρτήτως εισοδήματος, ανέρχεται στην Ελλάδα στο 99,9%¹. Είναι χαρακτηριστικό ότι και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαρακτηρίζει το σύστημα αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα ως ιδιαίτερα «γενναιόδωρο». Στη μελέτη της «The impact of ageing on Public Expenditure» Ιανουάριος 2006, εκτιμά ότι το καθαρό ποσοστό αναπλήρωσης για την Ελλάδα είναι 115% (Γαλλία: 80%, Ιρλανδία: 78%, Ιταλία: 88%, Γερμανία: 63%). Σημειώνεται ότι τα

ανωτέρω πολύ υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα καταβάλλονται από το τρέχον εισόδημα και δεν υποστηρίζονται από ικανά συσσωρευμένα αποθεματικά.

Πηγή: OECD, Pensions at a Glance, 2005

5^{ον}) Το εισόδημα επί του οποίου υπολογίζεται το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα είναι αυτό των τελευταίων 5-ετών και όχι το μέσο εισόδημα του εργαζομένου κατά την περίοδο ασφάλισής του επί του οποίου υπολογίζονταν οι εισφορές. Έτσι, πρόβλημα προκύπτει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η μισθολογική εξέλιξη του ασφαλισμένου κατά τη διάρκεια της εργαζόμενης ζωής του (ιδιαίτερα στον ευρύτερο δημόσιο τομέα) είναι ραγδαία λόγω προαγωγών ή μεταπήδησης σε θέσεις με σημαντικά αυξημένες αποδοχές. Στην περίπτωση αυτή το ποσοστό αναπλήρωσης του μέσου μισθού επί του οποίου υπολογίστηκαν οι εισφορές είναι μεγαλύτερο της μονάδος, όταν η σύνταξη υπολογίζεται επί του μέσου μισθού των τελευταίων 5 ετών. Το πρόβλημα αυτό γίνεται μεγαλύτερο στις κατηγορίες εργαζομένων που ενσωματώνουν μεγάλα επιδόματα (επί των οποίων δεν επιβάλλονταν ασφαλιστικές εισφορές) στο βασικό μισθό κατά τα τελευταία έτη της εργάσιμης ζωής τους και στη συνέχεια απαιτούν υψηλό ποσοστό αναπλήρωσης επί του αυξημένου βασικού μισθού.

6^{ον}) Η ανισορροπία που προκαλείται από τα υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης και από τη σχετικά πρόωρη συνταξιοδότηση επιδεινώνεται από την πολιτική αύξησης των συντάξεων (για όλα τα επίπεδα εισοδήματος) με ρυθμούς υψηλότερους από αυτούς των μισθών, που συνήθως υπερβαίνει και την αύξηση του ΑΕΠ. Η πολιτική αυτή οδηγεί σε περαιτέρω αύξηση των ποσοστών αναπλήρωσης σε σχέση με τα ήδη υψηλά επίπεδα που ίσχυαν κατά την πρώτη καταβολή των συντάξεων. Σε συνδυασμό δε με την τάση για μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων σε σχέση με την αύξηση του αριθμού των εργαζομένων, η πολιτική αυτή συμβάλλει στην περαιτέρω αποσταθεροποίηση του συστήματος.

7^{ov}) Ο κατακερματισμός του ΕΣΚΑ σε ένα πλήθος συνταξιοδοτικών Ταμείων, που ουσιαστικά ανατρέπει τον αναδιανεμητικό χαρακτήρα του Ασφαλιστικού Συστήματος. Η εμπειρία έχει δείξει ότι εκτός των άλλων προβλημάτων του, το ΕΣΚΑ ευνοεί μέχρι σήμερα τους εργαζόμενους των ευγενών ταμείων, οι οποίοι με την ισχυρή διαπραγματευτική τους δύναμη όχι μόνο δεν συμβάλλουν στην αναδιανομή των συνταξιοδοτικών εισοδημάτων υπέρ των χαμηλόμισθων αλλά εξασφαλίζουν συντάξεις (στηριζόμενες στην χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό) κατά πολύ υψηλότερες από τις συντάξεις αντίστοιχων εργαζόμενων στον ιδιωτικό τομέα με ανάλογες ή/και μεγαλύτερες εισφορές. Οι συντάξεις αυτές (λόγω των υψηλών ποσοστών αναπλήρωσης) είναι υψηλότερες και από τις αντίστοιχες συντάξεις στις χώρες του ΟΟΣΑ (που στηρίζονται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό στις εισφορές των ίδιων των εργαζομένων). Κύριο πρόβλημα για το σύστημα είναι ότι μεγάλες κατηγορίες σχετικά υψηλόμισθων εργαζομένων βγαίνουν στη σύνταξη από το 58 έτος της ηλικίας τους ή/και νωρίτερα (ή με λιγότερα των 35 ετών υπηρεσίας), με πολύ υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης.

4.3.1.2. Επιπτώσεις στη βιωσιμότητα του Ελληνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΣΚΑ)

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω χαρακτηριστικά του ΕΣΚΑ, διάφορες μελέτες έχουν εκπονηθεί στο παρελθόν για την εκτίμηση της εξέλιξης στο μέλλον των δαπανών για συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕΠ και της συνεπαγόμενης επιβάρυνσης του κρατικού προϋπολογισμού και του Δημοσίου Χρέους από αυτή την εξέλιξη. Η βασική μελέτη είναι αυτή του GAD UK (2001), που επικαιροποιείται από τις μελέτες του EPC (Οκτ.2001), του ΟΟΣΑ (2005), του IMF (2006) και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2006).

Η αρχική μελέτη της GAD UK βασίστηκε στις ακόλουθες υποθέσεις σχετικά με την εξέλιξη των μακροοικονομικών μεγεθών στην Ελλάδα μέχρι το 2050: Μέσος πληθωρισμός: 2,5% ετησίως. Μέση αύξηση πραγματικών μισθών: 1,75% ετησίως. Μέση αύξηση των πραγματικών συντάξεων: 1% ετησίως. Μέση αύξηση του ΑΕΠ: 2% ετησίως. Στις επόμενες μελέτες οι υποθέσεις αυτές διαφοροποιούνται ελαφρά, λαμβάνοντας υπόψη και την εμπειρία του 2000-2005, χωρίς, όμως, να αλλάξει ουσιαστικά η φύση των αποτελεσμάτων.

Σημειώνεται ότι στην περίοδο 2000-2006 η αύξηση του ΑΕΠ ήταν υπέρ-διπλάσια από τις υποθέσεις αυτές ενώ και ο ρυθμός αύξησης των εισφορών στα Ασφαλιστικά Ταμεία ήταν εξαιρετικά υψηλός, κυρίως λόγω της ένταξης στο σύστημα άνω των 600.000 μεταναστών. Οι εξελίξεις αυτές θα έπρεπε να είχαν συμβάλει σε βελτίωση των οικονομικών του ΕΣΚΑ στην περίοδο αυτή. Όμως αυτό δεν συνέβη γιατί στην ίδια περίοδο η αύξηση των συντάξεων υπερέβαινε το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ και, επιπλέον, η εφαρμογή συστημάτων εθελουσίας

εξόδου από πολλές επιχειρήσεις (που, όπως ήδη τονίστηκε, είναι συνέπεια της ανελαστικότητας της αγοράς εργασίας) συνέβαλε στη μεγάλη αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων.

Το ύψος των πληρωμών για συντάξεις στην Ελλάδα ανερχόταν στο 12,6% του ΑΕΠ το 2000 (Πίνακας 1), ενώ εκτιμάται (ΔΝΤ) ότι έχει ήδη αυξηθεί στο 13,1% το 2005. Στα επίπεδα αυτά, το ποσοστό του ΑΕΠ που διατίθεται για συντάξεις είναι αδικαιολόγητα υψηλότερο από τις περισσότερες άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, εάν ληφθεί υπόψη ότι: α) ένα μεγάλο μέρος των σημερινών συντάξεων πληρώνεται, όπως προαναφέρθηκε, χωρίς οι δικαιούχοι να έχουν καταβάλει εισφορές στο παρελθόν, β) ένα άλλο μεγάλο μέρος των συντάξεων έχουν παραχωρηθεί σε εργαζόμενους που ήταν πολύ νέοι όταν βγήκαν στη σύνταξη ή είχαν πολύ λίγα χρόνια εργασίμου ζωής και, γενικότερα, γ) η πληρωμή των συντάξεων στην Ελλάδα πραγματοποιείται από το τρέχον εισόδημα και όχι από την απόδοση συσσωρευμένων συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων από το παρελθόν.

Όσον αφορά την εξέλιξη των δαπανών για συντάξεις στο μέλλον (που προσδιορίζονται από τις σημερινές παραμέτρους του ΕΣΚΑ και τις υποθέσεις για τις δημογραφικές και μακροοικονομικές εξελίξεις), εκτιμάται (Πίνακας 1) ότι θα διατηρηθούν στο 12,6%-13% του ΑΕΠ μέχρι το 2010, για να αυξηθούν στο 15,4% του ΑΕΠ το 2020, στο 19,6% του ΑΕΠ το 2030 και στο 24,8% του ΑΕΠ το 2050. Είναι προφανές ότι η πληρωμή από το τρέχον ΑΕΠ τόσο μεγάλων ποσοστών για συντάξεις δεν είναι δυνατή.

Πίνακας 1. Συνταξιοδοτικές Δαπάνες ως % του ΑΕΠ							Αύξηση 2000-2050
	2000	2010	2020	2030	2040	2050	
Βέλγιο	10,0	9,9	11,4	13,5	13,7	13,3	3,7
Δανία	10,5	12,5	13,8	14,5	14,0	13,3	4,1
Γερμανία	11,8	11,2	12,6	15,5	16,6	16,9	5,0
Ελλάδα	12,6	12,6	15,4	19,6	23,8	24,8	12,2
Ισπανία	9,4	8,9	9,9	12,6	16,0	17,3	7,9
Γαλλία	12,1	13,1	15,0	16,0	15,8		4,0
Ιρλανδία	4,6	5,0	6,7	7,6	8,3	9,0	4,4
Ιταλία	13,8	13,9	14,8	15,7	15,7	14,1	2,1
Ολλανδία	7,9	9,1	11,1	13,1	14,1	13,6	6,2
Αυστρία	14,5	14,9	16,0	18,1	18,3	17,0	4,2
Πορτογαλία	9,8	11,8	13,1	13,6	13,8	13,2	4,1
Φιλανδία	11,3	11,6	12,9	14,9	16,0	15,9	4,7
Σουηδία	9,0	9,6	10,7	11,4	11,4	10,7	2,6
Ην. Βασίλειο	5,5	5,1	4,9	5,2	5,0	4,4	-1,1
EU-15	10,4	10,4	11,5	13,0	13,6	13,3	3,2

Πηγή: EPC working group on ageing populations. EPC/ECOFIN/655/01-EN final

Σημείωση: Για την Ελλάδα ο ρυθμός αύξησης των συντάξεων έχει προσδιοριστεί στο 1% σε πραγματικές τιμές ετησίως. Εάν, όπως στις άλλες χώρες, η υπόθεση ήταν για διατήρηση των πραγματικών συντάξεων σταθερών στα επίπεδα του 2000, τότε η αύξηση του ποσοστού τω

Η επιβάρυνση του Προϋπολογισμού από το ΕΣΚΑ ήταν στο 4,8% του ΑΕΠ το 2000 και παρέμεινε στο 5,0% του ΑΕΠ μέχρι το 2005, παρά την πολύ υψηλή μέση αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ στην περίοδο 2000-2005, που ξεπέρασε το 8,0%, και τη μέση ετήσια αύξηση των εισφορών των εργαζομένων και των εργοδοτών στην ίδια περίοδο κατά 9,2%.

Έτσι, οι επιχορηγήσεις για το ΕΣΚΑ (που το 2006 θα είναι κατά _ 4,8 δις. υψηλότερες από ότι το 1999) ήδη επιβαρύνουν σημαντικά τον Προϋπολογισμό (μέσω της μεγάλης αύξησης των πρωτογενών δαπανών) και μάλιστα σε μια περίοδο υψηλής ανάπτυξης και έντονης πίεσης για δημοσιονομική προσαρμογή.

Πίνακας 2. Δαπάνες του Προϋπολογισμού για Συντάξεις και Επιχορηγήσεις Ασφαλιστικών Ταμείων					
	Συντάξεις Δημοσίου	Επιχορηγήσεις Ασφαλιστικών Ταμείων	Σύνολο	ΑΕΠ	Σύνολο ως % ΑΕΠ
1999	2.718	2.760	5.478	112.686	4,9%
2000	2.910	3.038	5.948	121.791	4,9%
2001	3.110	3.702	6.812	131.769	5,2%
2002	3.332	3.927	7.259	142.369	5,1%
2003	3.523	5.070	8.593	154.153	5,6%
2004	4.065	6.306	10.371	167.169	6,2%
2005	4.185	6.948	11.133	179.500	6,2%
2006	4.415	7.588	12.003	192.424	6,2%
Μ.ετ.%.μετ.	7,18%	15,54%	11,86%	7,94%	
Πηγή: Εισηγητικές Εκθέσεις του Προϋπολογισμού					

Χωρίς δε τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση της οικονομικής βάσης του συστήματος, το έλλειμμα του ΕΣΚΑ από 5% του ΑΕΠ το 2005 μπορεί να φτάσει το 6,9% του ΑΕΠ το 2020, το 11,1% το 2030 και το 16,8% το 2050. Τα συνολικά έσοδα του ΕΣΚΑ από εισφορές και επενδύσεις διαθέσιμων που καλύπτουν σήμερα το 62,7% των συνολικών συνταξιοδοτικών δαπανών, εκτιμάται ότι θα καλύπτουν το 69,6% το 2010, το 58,3% το 2020, το 46,1% το 2030 και μόνο το 38,7% το 2040.

Η ανωτέρω εκρηκτική αύξηση των πληρωμών για συντάξεις λαμβάνει χώρα παρά το ότι το μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης των πληρωμών αυτών μειώνεται σημαντικά μετά το 2025, λόγω του ότι στην περίοδο αυτή θα αρχίσουν να βγαίνουν στην σύνταξη οι εργαζόμενοι που εισήλθαν στην αγορά εργασίας μετά το 1993, οι οποίοι θα συνταξιοδοτηθούν σε μεγαλύτερη ηλικία κατά μέσο όρο ενώ το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων τους θα είναι μειωμένο στο 60%-70% για την κύρια σύνταξη έναντι του 80% που ισχύει για όσους εισήλθαν στην αγορά εργασίας πριν από το 1993. Έτσι, οι πληρωμές για συντάξεις θα αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,5% στην περίοδο 2006-2005, 4,0% στην 5ετία 2026-2030, κάτω από το 3,0% στη 10ετία του 2030 και κάτω του 2,0% στη 10ετία του 2040. Οι σημαντικές ρυθμίσεις του 1990-1992 περιορίζουν το ρυθμό αύξησης των δαπανών για συντάξεις μετά το 2025, αλλά δεν είναι αρκετές για να δώσουν βιώσιμη λύση στο σύστημα.

Σημειώνεται, ότι οι ανωτέρω εξελίξεις στηρίζονται στην υπόθεση ότι το ΕΣΚΑ θα διατηρήσει τις προαναφερθείσες παραμέτρους του μέχρι το 2050, και παράλληλα ότι οι

συντάξεις θα αυξάνονται σε πραγματικούς όρους κατά 1% ετησίως. Ως αποτέλεσμα αυτών των βασικών διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του ΕΣΚΑ, το ποσοστό της μέσης σύνταξης στο ΑΕΠ ανά απασχολούμενο στην Ελλάδα το 2000 ήταν κατά πολύ το υψηλότερο από όλες τις χώρες της ΕΕ-15 (Πίνακας 3.). Επιπλέον, η υπόθεση της μη προσαρμογής των χαρακτηριστικών για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του συστήματος στο μέλλον και η υπόθεση της πραγματικής αύξησης των συντάξεων κατά 1% ετησίως, συμβάλλουν ώστε το ποσοστό των συνταξιοδοτικών απολαβών στην Ελλάδα να αυξάνει περαιτέρω στα επόμενα χρόνια και να διαμορφώνεται στο 32% το 2050, έναντι 15% στην ΕΕ-15. Η υπέρμετρη αυτή απόκλιση οφείλεται στο γεγονός ότι στα περισσότερα άλλα Ευρωπαϊκά Συστήματα έχουν ήδη ληφθεί μέτρα προσαρμογής και εξασφάλισης της βιωσιμότητάς τους, όχι όμως και στην Ελλάδα.

Πίνακας 3. Ποσοστό συνταξιοδοτικών απολαβών: Μέση σύνταξη ως % του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο			
	2000	2050	% μεταβολή
Βέλγιο	16,0	14,0	-16,0
Δανία	23,0	21,0	-12,0
Γερμανία	19,0	15,0	-20,0
Ελλάδα	25,0	32,0	29,0
Ισπανία	17,0	16,0	-5,0
Γαλλία	24,0	16,0	-34,0
Ιρλανδία	20,0	19,0	-4,0
Ιταλία	16,0	12,0	-27,0
Ολλανδία	17,0	18,0	3,0
Αυστρία	22,0	19,0	-16,0
Πορτογαλία	17,0	18,0	7,0
Φιλανδία	22,0	22,0	-1,0
Σουηδία	24,0	19,0	-21,0
Ην. Βασίλειο	14,0	7,0	-49,0
ΕΕ-15	19,0	15,0	-21,0
Πηγή: EPC working group on ageing populations. EPC/ECOFIN/655/01-EN final			

Με βάση τα ανωτέρω, το ΕΣΚΑ δεν είναι βιώσιμο πέραν του 2015 αν διατηρηθούν οι σημερινές παράμετροι λειτουργίας του. Επίσης, κατά τη διάρκεια της επόμενης 10ετίας θα γίνονται ακόμα πιο εμφανείς οι πιέσεις για αύξηση των πρωτογενών δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού από την άνοδο των επιχορηγήσεων στο ΕΣΚΑ.

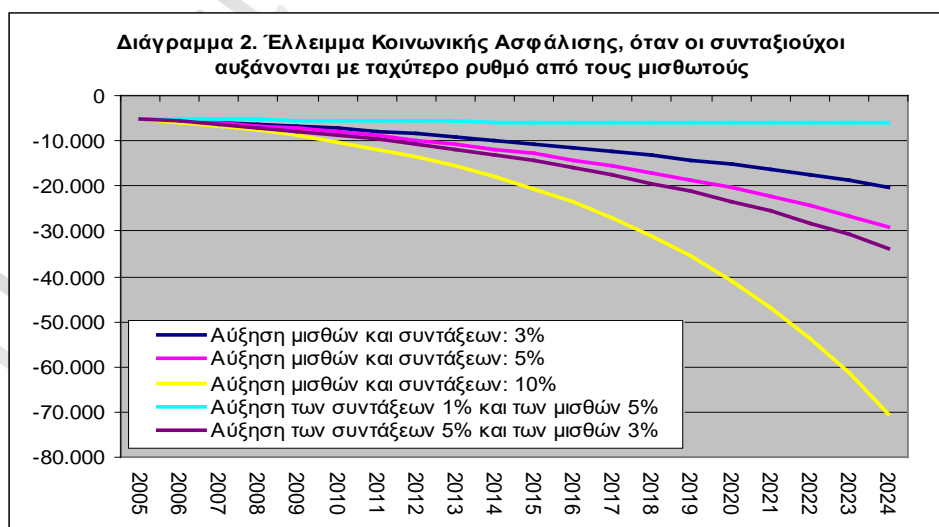
Η διατήρηση των σημερινών παραμέτρων και πολιτικών συνεπάγεται ότι ο μέσος εργαζόμενος μετά το 2040 θα πρέπει να διαθέτει το 72% του μισθού του $[(1/1,25)*0,9]$ για να πληρώνεται η κύρια και η επικουρική σύνταξη των συνταξιούχων της περιόδου εκείνης, έναντι του 47% του μισθού του $(1/2,1)*1,0$ που διαθέτει σήμερα και του 50% του μισθού του που θα πρέπει να διαθέτει το 2010. Είναι προφανές ότι, εάν το βάρος των εισφορών που επιβάλλεται στους σημερινούς εργαζόμενους είναι ήδη δυσβάστακτο (αφού τόσο οι

φορολογικοί συντελεστές, όσο και οι συντελεστές των εισφορών στο ΕΣΚΑ είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη), τότε η επιβάρυνση στους εργαζόμενους και τις επιχειρήσεις από το 2015 και μετά λαμβάνει ανεξέλεγκτες διαστάσεις.

Αυτή η πραγματικότητα θα γίνει σταδιακά κατανοητή από τους εργαζόμενους, ιδιαίτερα δε εκείνους που εισήλθαν στην αγορά εργασίας μετά το 1993, που κατά κύριο λόγο καλούνται να πληρώνουν τις υψηλές συντάξεις αυτών που θα βγουν στη σύνταξη μέχρι το 2015. Για να συνεχίσουν να πληρώνουν θα πρέπει να τους εξασφαλιστεί ότι θα εισπράξουν με βεβαιότητα έστω και την προς τα κάτω αναπροσαρμοσμένη σύνταξη που προσδιορίστηκε γι' αυτούς με τις νομοθετικές ρυθμίσεις 1990-1992. Αυτό θα είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί αν δεν υπάρξει έγκαιρα ουσιαστική αλλαγή των παραμέτρων του συστήματος και της εισοδηματικής πολιτικής για όλους τους εργαζόμενους.

4.3.1.3. Το επίπεδο των συντάξεων και το συνταξιοδοτικό πρόβλημα

Σε ορισμένες μελέτες το αναλογιστικό έλλειμμα του ΕΣΚΑ προσδιορίζεται ξεκινώντας από την υπόθεση ότι το ύψος των συντάξεων θα πρέπει να ικανοποιεί ορισμένα κοινωνικά κριτήρια έτσι ώστε οι σημερινές συντάξεις να ικανοποιούν ένα αποδεκτό επίπεδο κοινωνικής προστασίας και να είναι σε ικανοποιητικό βαθμό υψηλότερες από τα εκάστοτε προσδιοριζόμενα (π.χ. από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) όρια της φτώχειας. Αυτό θα πρέπει να συμβαίνει ανεξάρτητα από τα γνωστά οικονομικά κριτήρια, όπως το ύψος των εισφορών που έχουν καταβληθεί από τον κάθε εργαζόμενο, το σύνολο των ενσήμων του ή τα έτη ασφάλισής του, τις οικονομικές δυνατότητες του συστήματος όπως αυτές επηρεάζονται από τις παραμέτρους του, τις δημογραφικές εξελίξεις, κ.ά.

Σημείωση: Υποθέτουμε ένα σύστημα με 250 εργαζόμενους και 100 συνταξιούχους το 2005 με ετήσιο μισθό και σύνταξη €100. Οι συνταξιούχοι αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 3% και οι εργαζόμενοι με μέσο ετήσιο ρυθμό 1%.

Επιπλέον, σε πρόσφατες αναλογιστικές μελέτες γίνεται η υπόθεση ότι οι μισθοί και οι συντάξεις θα αυξάνουν στο μέλλον σύμφωνα με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ σε κάθε περίοδο, παρά το γεγονός ότι, σύμφωνα με τις εκτιμώμενες δημογραφικές εξελίξεις και τις σημερινές παραμέτρους του συστήματος, ο αριθμός των συνταξιούχων εκτιμάται ότι θα αυξάνεται με πολύ υψηλότερους ρυθμούς από ότι ο αριθμός των εργαζομένων². Στη συνέχεια ερευνάται ποιο μέρος της δαπάνης που προκύπτει για συντάξεις στην τρέχουσα και τις μελλοντικές περιόδους θα γίνει δυνατό να χρηματοδοτηθεί από τις εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών, σύμφωνα και πάλι με τις ισχύουσες παραμέτρους του συστήματος, ενώ το υπόλοιπο μέρος θεωρείται απαίτηση του συστήματος έναντι του Κρατικού Προϋπολογισμού, ανεξαρτήτως του μεγέθους του. Οι μελέτες αυτές (όπου οι συντάξεις προσδιορίζονται ουσιαστικά χωρίς εισοδηματικούς περιορισμούς) καταλήγουν αναπόφευκτα στα ακόλουθα αποτελέσματα:

Πρώτον, παρά την πολύ αυξημένη χρηματοδότηση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ από τον Προϋπολογισμό τα τελευταία χρόνια, το Ταμείο θα βρίσκεται σε αδυναμία να πληρώσει τις συντάξεις που υποχρεούται πολύ νωρίτερα από ότι είχε εκτιμηθεί αρχικά, π.χ., από το ν. 3029/2002, ίσως και πριν από το 2020. Για να εξασφαλιστεί δε η προβλεπόμενη από το νόμο αυτό πλεονασματικότητα του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ μέχρι το 2032 απαιτείται η αύξηση της πρόσθετης επιχορήγησης του Ταμείου αυτού από τον Προϋπολογισμό στο 2,4% του ΑΕΠ ετησίως (αντί 1% που προβλέπει ο νόμος 3029) και μάλιστα από το 2005.

Δεύτερο, οι υποθέσεις για την αύξηση των συντάξεων σύμφωνα με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, οδηγούν, σε συνδυασμό με τις γνωστές δημογραφικές εξελίξεις (αύξηση των συνταξιούχων με πολύ ταχύτερους ρυθμούς από τους εργαζόμενους), στις αναμενόμενες αποσταθεροποιητικές τάσεις και στη δυσανάλογη αύξηση των ελλειμμάτων του Συστήματος. Επιπλέον, συνεπάγονται ότι η τυχόν μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγικότητας και του ΑΕΠ στο μέλλον αντί να βελτιώνει την κατάσταση αυξάνει περαιτέρω τα ελλείμματα του Συστήματος και οδηγεί σε σμίκρυνση της περιόδου βιωσιμότητάς του. Η αποσταθεροποιητική αυτή τάση οφείλεται αποκλειστικά στην υπόθεση για αύξηση των συντάξεων με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ (Διάγραμμα 3), και όχι στην ανυπαρξία αποθεματικών ή στην ύπαρξη άλλων χαρακτηριστικών στο σύστημα.

Όσον αφορά την ανυπαρξία αποθεματικών στο ισχύον σύστημα θα πρέπει να αποδοθεί στην εφαρμογή στο παρελθόν της πολιτικής αύξησης των συντάξεων ανεξάρτητα από τα οικονομικά του Συστήματος. Μιας πολιτικής στην οποία οι συντάξεις και οι άλλες παροχές προσδιορίζονται στο θεωρούμενο «κοινωνικά αποδεκτό επίπεδο» και όχι στο επίπεδο που αντιστοιχεί στις πραγματικές οικονομικές δυνατότητες του ΕΣΚΑ

4.3.2. Οι προτάσεις και οι θέσεις της κυβέρνησης του Π.Α.ΣΟ.Κ.

Για το ΠΑΣΟΚ, σύμφωνα με το πολιτικό πρόγραμμα του κόμματος για τις εκλογές του 2009, οι λύσεις των προβλημάτων και του ασφαλιστικού προϋποθέτουν μια αλλαγή πορείας για την χώρα. Προϋποθέτουν ανάπτυξη που αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας μας και συνδέεται με την αύξηση της απασχόλησης. Προϋποθέτουν μια νέα αναδιανομή του πλούτου και ένα δίκαιο φορολογικό σύστημα με ενίσχυση της μικρής και μεσαίας επιχείρησης και διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας. Οι τρεις βασικοί στόχοι της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ στον τομέα της Κοινωνικής Ασφάλισης είναι:

- 1) Η ουσιαστική οικονομική στήριξη και εξυγίανση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, έτσι ώστε να είναι σε θέση να επιτελεί αποτελεσματικά την αποστολή του.
- 2) Η ενίσχυση των χαμηλοσυνταξιούχων με την καθιέρωση κατώτατης βασικής σύνταξης και τη δικαιότερη κατανομή των κονδυλίων που διατίθενται για την Κοινωνική Ασφάλιση.
- 3) Ο εκσυγχρονισμός και ουσιαστική βελτίωση των υπηρεσιών υγείας που παρέχουν οι Ασφαλιστικοί Φορείς.
- 4) Πρωτοβουλίες και επιλογές άμεσες προκειμένου να ανακοπεί η αδιέξοδη πορεία του ασφαλιστικού συστήματος.

Άμεσες προτεραιότητες , κινήσεις που θεωρούνται απολύτως αναγκαίες για την αποκατάσταση της πληγείσας βιωσιμότητας του Ασφαλιστικού Συστήματος, είναι:

- 1) Χρηματοδότηση των Ασφαλιστικών Ταμείων από το κράτος. Το ΠΑΣΟΚ δεσμεύτηκε προγραμματικά για την τριμερή χρηματοδότηση του ασφαλιστικού συστήματος με συνέπεια, όχι μόνο η βιωσιμότητα αλλά και η κοινωνική επάρκειά του αποτελούν μείζονα προτεραιότητα.
- 2) Η πλήρης καταγραφή και δημοσιοποίηση της οικονομικής κατάστασης των Ταμείων γιατί οι εργαζόμενοι, οι πολίτες έχουν δικαίωμα να γνωρίζουν. Να γνωρίζουν την εξέλιξη της περιουσίας τους, των εσόδων, των χρεών και των υποχρεώσεων κάθε πλευράς.
- 3) Ο επανασχεδιασμός των ενοποιήσεων των ασφαλιστικών ταμείων ώστε να μην ενισχύουν τη γραφειοκρατία, επιδεινώνουν τα οικονομικά των Ταμείων και εντείνουν τα λειτουργικά προβλήματα και την ταλαιπωρία των πολιτών. Στόχος είναι μέσα από μελέτες, σχέδιο και συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα να προκύψουν πραγματικές ενοποιήσεις με στερεή βάση και προοπτική για το σύστημά μας.
- 4) Η προώθηση κοινοπραξίας των 4 μεγαλύτερων Ταμείων (ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ΟΑΕΕ, ΟΓΑ, ΟΠΑΔ) και η συνεργασία τους σε 4 βασικούς τομείς. Αρχικά τον έλεγχο, τη βεβαίωση και είσπραξη των εισφορών, την από κοινού διαπραγμάτευση για την αγορά υπηρεσιών υγείας

και φαρμάκων, τον έλεγχο των δαπανών καθώς και την εγκατάσταση ολοκληρωμένου, ενιαίου, μηχανογραφικού προγράμματος καθώς και την αξιοποίηση της περιουσίας, κινητής και ακίνητης

5) Η ενοποίηση των υπηρεσιών και μηχανισμών ελέγχου, βεβαίωσης και είσπραξης των ασφαλιστικών εισφορών των Ταμείων.

6) Η εκπόνηση αναλογιστικής μελέτης από την οποία θα προκύπτουν τα ελλείμματα των συγχωνευθέντων Ταμείων στο ΙΚΑ- ΕΤΑΜ. Επαναδιαπραγμάτευση με τις Τράπεζες και τις μεγάλες επιχειρήσεις προκειμένου να αναλάβουν στο ακέραιο τις υποχρεώσεις τους

7) Η παροχή πλήρους εγγύησης από την πλευρά του Κράτους για τις καταθέσεις των Ταμείων.

8) Η κατάργηση των ασφαλιστικών ρυθμίσεων που προβλέπουν άμεση μείωση των συντάξεων ή δυσμενέστερους όρους ασφάλισης και συνταξιοδότησης που σημαίνει: Κατάργηση της διάταξης που προβλέπει τη μείωση των συντάξεων στην «πρόωρη» συνταξιοδότηση (από το 4,5% στο 6% το χρόνο). Είναι μια διάταξη που πλήττει σε μια δύσκολη περίοδο τους εργαζομένους κυρίως του ιδιωτικού τομέα. Επιπλέον, κατάργηση της διάταξης που προβλέπει την αύξηση του αριθμού των ενσήμων από τα 50 στα 100 για παροχή υγειονομικής περίθαλψης και παράταση της ισχύος της διάταξης που προβλέπει τη δυνατότητα συνταξιοδότησης με μειωμένη σύνταξη στους ανέργους για 3 τουλάχιστον έτη, μετά τη λήξη της που είναι 11/2/2009 (πρόκειται για διάταξη που είχαμε ψηφίσει το 2002).

Επιπλέον, στο πλαίσιο του προγράμματός του ΠΑΣΟΚ για την βελτίωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης δίδονται δεσμεύσεις για:

1) Διαχωρισμό των προνοιακών από τις ασφαλιστικές παροχές με θεσμοθέτηση της βασικής σύνταξης ως κοινής αφετηρίας για όλες τις συντάξεις και ενίσχυση της ανταποδοτικής σχέσης εισφορών- παροχών.

2) Βελτίωση της βασικής σύνταξης των αγροτών και των ανασφάλιστων υπερήλικων για να διαμορφωθεί στα 550 ευρώ για το μεμονωμένο συνταξιούχο και 950 ευρώ για το ζευγάρι.

3) Σταδιακή εξομοίωση των προϋποθέσεων συνταξιοδότησης των αγροτών με εκείνες που ισχύουν για τους ασφαλισμένους των άλλων Ταμείων (δυνατότητα, δηλαδή, συνταξιοδότησης στο 60ο έτος της ηλικίας, συνταξιοδότηση με 37 έτη ασφάλισης ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης κ.λ.π.) και ενίσχυση της κύριας σύνταξης των αγροτών.

4) Επέκταση του θεσμού του ΕΚΑΣ για να χορηγηθεί το επίδομα σε επιπλέον 300.000 χαμηλοσυνταξιούχους.

5) Βελτίωση του τρόπου υπολογισμού των συντάξεων για τους ασφαλισμένους με διαδοχική ασφάλιση.

6) Ασφαλιστικό «Σύμβουλο». Προτείνεται η σύσταση κεντρικής υπηρεσίας Ασφαλιστικού «Συμβούλου», η οποία θα εποπτεύεται από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, με σκοπό την σωστή και έγκυρη ενημέρωση των πολιτών για τα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα.

7) Δημιουργία του Εθνικού Κεφαλαίου Αλληλεγγύης για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του συστήματος και για τις επόμενες γενιές των εργαζομένων.

8) Ενίσχυση της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής η οποία θεσπίστηκε με το ν.3029/2002 και τα τελευταία πέντε χρόνια, παραμένει ουσιαστικά ανενεργή.

4.3.3. Ασφαλιστικά νομοσχέδια των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας.

4.3.3.1. Βασικοί νόμοι για το συνταξιοδοτικό-ασφαλιστικό. Νόμος Σιούφα, Νόμος Ρέππα. Α) Νόμοι 1902/90 και 2084/1992 (Νόμος Σιούφα)

Με τους νόμους αυτούς, αρχικά αυξήθηκαν τα όρια ηλικίας για όσους ήταν ασφαλισμένοι από το 1982 και έπειτα. Ειδικότερα, για τους ασφαλισμένους μετά το 1993, ορίστηκε να ισχύουν οι όροι συνταξιοδότησης του ΙΚΑ, γεγονός που οδήγησε στην αύξηση των ορίων ηλικίας, στη μείωση των εισφορών τόσο του εργαζόμενου όσο και του εργοδότη, αλλά και στη μείωση της σύνταξης η οποία υπολογίζεται ως ένα ποσοστό επί του τελευταίου μισθού. Ορισμένες μόνο από τις πολλές αλλαγές που ψηφίσθηκαν είναι οι ακόλουθες:

- Καταργήθηκε το δικαίωμα συνταξιοδότησης μετά από την συμπλήρωση 35 ετών εργασίας ανεξάρτητα από την ηλικία του συνταξιοδοτούμενου.
- Αυξήθηκε ο χρόνος για την κατοχύρωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος από τις 4.050 ημέρες ασφάλισης στις 4.500.
- Επιβλήθηκε αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης των εργαζομένων στο Δημόσιο, στις πρώην ΔΕΚΟ και στις τράπεζες. Η μεταβολή ήταν σταδιακή και αφορούσε στην διαδοχική πρόσθεση 6 μηνών ανά έτος, αρχής γενομένης το 1998. Το αποτέλεσμα εφαρμογής της προαναφερόμενης διάταξης ήταν το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης να φθάσει την 1.1.2007 αφενός για τους άνδρες στα 65 χρόνια και αφετέρου για τις έγγαμες γυναίκες στα 60 χρόνια.
- Αποσυνδέθηκε το κατώτερο όριο συντάξεων του ΙΚΑ από τα 20 ημερομίσθια του ανειδίκευτου εργάτη.

- Επιβλήθηκε σε όλους τους ασφαλισμένους η καταβολή του 25% της τιμής των φαρμάκων.
- Επιβλήθηκε στους εργαζόμενους του Δημόσιου τομέα εισφορά 6,67% για την κύρια σύνταξη και 2,55% για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.
- Καταργήθηκε ο συνυπολογισμός των δώρων εορτών στην διαμόρφωση των συντάξεων του ΙΚΑ.

B) Νόμος 3029/2002 (Νόμος Ρέππα)

Ορίστηκαν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- Ο υπολογισμός των συντάξεων δεν θα γίνεται με βάση τον τελευταίο μισθό, αλλά με βάση το μέσο όρο των μισθών της τελευταίας 5ετίας.
- Το ύψος των συντάξεων θα μειωθεί σταδιακά φθάνοντας από το 80% του τελευταίου μισθού, στο 70% του μέσου όρου των μισθών της τελευταίας πενταετίας. Η ρύθμιση του ποσοστού 70% αφορά στην περίοδο μετά το 2008, ενώ για το προ του 2008 διάστημα διατηρείται το ποσοστό 80%.
- Η τριμερής χρηματοδότηση του νόμου Σιούφα (το κράτος συμμετείχε κατά 1/3 στην ασφαλιστική κάλυψη των ασφαλισμένων από 1.1.1993 και μετά) αντικαταστάθηκε με ετήσια κρατική επιχορήγηση προς το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ύψους -κατά μέσο όρο- το 1% του ΑΕΠ. Όμως, καμιά χρονιά από το 2003 έως σήμερα η κρατική επιχορήγηση δεν έφτασε το 1% του ΑΕΠ. Κυμάνθηκε μεταξύ του 0,85% και 0,90%, δημιουργώντας σε μια πενταετία οφειλή προς το ΙΚΑ ύψους 1,5 δισ. ευρώ. Υποτίθεται ότι η διαφορά θα καλυφθεί το 2008.
- Ενοποίηση των ειδικών Ταμείων στο ΙΚΑ από 1.1.2008. Με τις ενοποιήσεις επιβάλλονται αυξημένα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης, μείωση συντάξεων και παροχών ιδιαίτερα για τους νέους και τις νέες, ενώ μεταφέρεται έλλειμμα ενός δισεκατομμυρίου ευρώ τον χρόνο στο ΙΚΑ.

4.3.3.2. Το ασφαλιστικό νομοσχέδιο της Υπουργού Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας της Νέας Δημοκρατίας Φάνης Πάλλης-Πετραλιά.

Το νομοσχέδιο θέτει μια μεταβατική περίοδο γενικά ως το 2013, προκειμένου να μειώσει τον αφηνδιασμό των ασφαλισμένων. Περιλαμβάνει τρεις βασικούς άξονες αλλαγών: α) Διοικητική αναδιάρθρωση, β) Στοχευμένες ασφαλιστικές παρεμβάσεις, γ) Θεσμικά μέτρα. Πιο αναλυτικά:

1) Διοικητική Αναδιάρθρωση. Οι υπαρκτοί σήμερα 155 ασφαλιστικοί φορείς μειώνονται, με τη μέθοδο των ενοποιήσεων, σε 13 φορείς, εκ των οποίων οι πέντε είναι κύριας ασφάλισης, οι έξι επικουρικής και οι δύο πρόνοιας. Οι 13 νέοι ασφαλιστικοί φορείς είναι: Το ΙΚΑ - ΕΤΑΜ , ο ΟΑΕΕ, ο ΟΓΑ, το Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (ΕΤΑΑ), το Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΕΤΑΠ-ΜΜΕ), το Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών (ΕΤΕΑΜ), το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού Τομέα (ΤΕΑΙΤ), το Ταμείο Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (ΤΑΥΤΕΚΩ), το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ), το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Πρόνοιας Απασχολούμενων στα Σώματα Ασφαλείας (ΤΕΑΠΑΣΑ), το Ταμείο Πρόνοιας Ιδιωτικού Τομέα (ΤΑΠΠΤ), το Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΠΔΥ) και το Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων (ΕΤΑΤ).

2) Στοχευμένες ασφαλιστικές παρεμβάσεις

2^α) Ασφαλιστικές Αλλαγές.

α) Για τους ασφαλισμένους του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ μέχρι την 31/12/92, που συνταξιοδοτούνται με 35ετία και ηλικία 58 χρονών, αυξάνει το όριο ηλικίας στο 60ό έτος με την προσθήκη ενός εξαμήνου ανά χρόνο από το 2013.

β) Για τους ασφαλισμένους των ειδικών ταμείων από την 1/1/1983, που συνταξιοδοτούνται με 35ετία και όριο ηλικίας το 58ό, αυτό αυξάνει στο 60ό με προσθήκη ενός εξαμήνου ανά χρόνο από το 2013.

γ) Για τους ασφαλισμένους στα Ταμεία Τύπου από την 1/1/1983, που συνταξιοδοτούνται με 35ετία, θεσμοθετείται ως όριο ηλικίας το 60ό με προσθήκη ενός εξαμήνου ανά χρόνο από το 2013.

δ) Για τις γυναίκες ασφαλισμένες στα Ταμεία Αυταπασχολούμενων, που συνταξιοδοτούνται με 35ετία στα 58ό έτος, αυτό αυξάνει στα 60 έτη με την προσθήκη ενός εξαμήνου ανά χρόνο από το 2013.

ε) Για τους ασφαλισμένους στο ΙΚΑ μέχρι την 31/12/92, που συνταξιοδοτούνται με 10.500 ένσημα, εκ των οποίων τα 7.500 στα ΒΑΕ, με όριο ηλικίας τα 55 έτη για πλήρη και τα 53 έτη για μειωμένη σύνταξη, αυτά αυξάνουν στα 57 έτη για πλήρη και στα 55 έτη για μειωμένη, με την προσθήκη ενός εξαμήνου ανά χρόνο από το 2013.

στ) Για τους ασφαλισμένους σε όλους τους φορείς, πλην του ΟΓΑ, που συνταξιοδοτούνται με 37ετία ή 11.100 ένημα ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας, τίθεται ως όριο το 58ό έτος από το 2013.

2^β) Κίνητρα – Αντικίνητρα

α) Θεσμοθετείται ως κίνητρο η προσαύξηση 3,3% (για κάθε χρόνο) στη σύνταξη για τους ασφαλισμένους του ΙΚΑ μέχρι την 31/12/92 για παραμονή στην εργασία επί τρία έτη μετά τη συμπλήρωση της 35ετίας και την ηλικία των 60 χρόνων.

β) Για τους ασφαλισμένους σε όλα τα ταμεία μετά την 1/1/93 θεσμοθετείται προσαύξηση 3,3% (για κάθε χρόνο) στη σύνταξη για παραμονή στην εργασία για τρία χρόνια μετά τη συμπλήρωση της 35ετίας και την ηλικία των 65 χρόνων.

γ) Από 1/1/2009 θεσμοθετείται ως αντικίνητρο μείωση της σύνταξης κατά 6,5% ετησίως για κάθε χρόνο πρόωρης συνταξιοδότησης.

2^γ) Επικουρικές Συντάξεις.

Το ποσοστό της πλήρους μηνιαίας σύνταξης που θα χορηγείται από τους φορείς Επικουρικής Ασφάλισης στους μέχρι 31/12/92 ασφαλισμένους για χρόνο ασφάλισης 35 ετών, δεν θα μπορεί πλέον να υπερβαίνει το 20% των συνολικών συντάξιμων αποδοχών. Μεγαλύτερη επικουρική σύνταξη θα μπορεί να παρέχεται μόνο εάν το επιτρέπει σχετική αναλογιστική μελέτη του συγκεκριμένου επικουρικού ταμείου. Μεγαλύτερα ποσά τα οποία δίνονται, θα αναπροσαρμοστούν εντός μιας οκταετίας, με αρχή την 1/1/2013, με ισόποση ετήσια μείωση.

2^δ) Ημερομίσθια για παροχές υγείας.

Αυξάνουν σταδιακά, ανά δέκα ημερομίσθια κατά έτος, τα ημερομίσθια που απαιτούνται για τη λήψη παροχών υγείας στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Για τις παροχές σε είδος αυξάνουν από 50 σε 100, ενώ για τους οικοδόμους από 40 σε 80. Για τις παροχές σε χρήμα αυξάνουν από 100 σε 120, ενώ για τους οικοδόμους από 80 σε 100. Το μέτρο θα αρχίζει να εφαρμόζεται από την 1/1/2009.

3) Θεσμικά μέτρα.

Από την 1/6/2009 θεσμοθετείται ο Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής ασφάλισης (ΑΜΚΑ), που θα είναι υποχρεωτικός για κάθε εργαζόμενο σε όλες τις δοσοληψίες που θα έχουν να κάνουν με απασχόληση και ασφάλιση. Θεσμοθετούνται επίσης μεικτά κλιμάκια ελέγχου προκειμένου να ελεγχθεί η εισφοροδιαφυγή. Το πιο σημαντικό μέτρο είναι η θεσμοθέτηση του Ασφαλιστικού Κεφαλαίου Αλληλεγγύης Γενεών (ΑΚΑΓΕ.) Το ΑΚΑΓΕ θα χρηματοδοτηθεί με πόρους που προκύπτουν από την κατακράτηση του 10% όλων των κοινωνικών πόρων, του 4% των ετησίων εσόδων από το ΦΠΑ και του 10% από τις αποκρατικοποιήσεις, οι οποίοι θα

παραμείνουν "κλειδωμένοι" μέχρι το 2019 με στόχο τη δημιουργία αποθεματικών για τη χρηματοδότηση των κλάδων σύνταξης των ταμείων που εποπτεύει το υπουργείο Απασχόλησης. Όσον αφορά το Ταμείο Τύπου, ενοποιούνται το ΤΣΠΕΑΘ, το ΤΑΙΣΥΤ, το ΤΑΤΑ και το ΤΣΕΥΠ, δηλαδή τα ταμεία των δημοσιογράφων και του προσωπικού εφημερίδων, περιοδικών και ηλεκτρονικών μέσων, των τεχνικών Τύπου και των εφημεριδοπωλών. Για την ίδρυση του Ταμείου αυτού, το νομοσχέδιο αφαιρεί το 10% του αγγελιοσήμου, που τα σωματεία του χώρου θεωρούν ως οιονεί εργοδοτική εισφορά, δεν θίγει τον ΕΔΟΕΑΠ και επίσης αφήνει τους τεχνικούς της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης στο ΙΚΑ.

4.3.3.3. Το ασφαλιστικό νομοσχέδιο του 2010

Επτά αλλαγές στο ασφαλιστικό καθεστώς ανδρών και γυναικών έρχονται το 2010. Οι αλλαγές που προβλέπουν αυξήσεις ορίων ηλικίας και ετών ασφάλισης για συνταξιοδότηση, σταδιακή κατάργηση των ευνοϊκών ορίων ηλικίας για τις μητέρες ανήλικων τέκνων, μείωση του ποσού των πρόωρων συντάξεων, αλλά και την αναμενόμενη σταδιακή εξομοίωση των ορίων ηλικίας ανδρών και γυναικών στο Δημόσιο, θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο τριών προηγούμενων ασφαλιστικών νόμων, που έχουν ψηφιστεί την τελευταία 18ετία. Των νόμων Σιούφα, Ρέππα και Πετραλιά, ενώ την υπογραφή του υπουργού Οικονομικών Γ. Παπακωνσταντίνου θα έχουν οι παρεμβάσεις στο συνταξιοδοτικό καθεστώς των γυναικών δημοσίων υπαλλήλων. Οι αλλαγές είναι ανεξάρτητες από τις όποιες παρεμβάσεις γίνουν στο ασφαλιστικό το τρέχον έτος, αφού θεωρείται ότι είναι επιβεβλημένη η ανάγκη για νέο άνοιγμα του ασφαλιστικού. Όπως βέβαια διαπιστώθηκε οι λεγόμενες και παραμετρικές αλλαγές –οι παρεμβάσεις, δηλαδή, στα όρια ηλικίας, στα έτη ασφάλισης και στον τρόπο υπολογισμού των συντάξεων– αν δεν περιλαμβάνουν πραγματικά «δραματικές» αλλαγές, έχουν από πολύ μικρή έως και μηδαμινή αποτελεσματικότητα στη βελτίωση των οικονομικών των ταμείων. Έτσι οι αλλαγές θα επικεντρωθούν στον εξορθολογισμό των δαπανών στις παροχές υγείας σε περιορισμό με τα ελλείμματα. Αναλυτικά οι αλλαγές είναι:

- 1) Αύξηση ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης: Κατά ένα εξάμηνο αυξάνεται το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης για όσους συμπληρώνουν τα απαιτούμενα για τη θεμελίωση έτη ασφάλισης το 2010. Πρόκειται για τα γνωστά εξάμηνα που προστίθενται σταδιακά τα τελευταία 17 χρόνια σε εφαρμογή του νόμου 2084 του 1992. Η συγκεκριμένη αλλαγή αφορά 5 ομάδες εργαζομένων από διάφορα ταμεία.

- 2) Αύξηση των ετών ασφάλισης για συνταξιοδότηση: Πρόκειται και στην περίπτωση αυτή για τα γνωστά εξάμηνα που προστίθενται κάθε χρόνο, σε εφαρμογή του νόμου 2084 του 1992, στα έτη ασφάλισης που απαιτούνται, προκειμένου να θεμελιωθεί το συνταξιοδοτικό δικαίωμα. Στον ΟΓΑ τα έτη ασφάλισης αυξάνονται κατά ένα έτος, με βάση το νόμο 2458 του 1997. Καμία αλλαγή δεν έχουμε στα έτη που απαιτούνται για συνταξιοδότηση από το ΙΚΑ, το ΤΕΒΕ, το Ταμείο Εμπόρων, το Δημόσιο όπως και καμία αύξηση δεν προβλέπεται για όσους έχουν θεμελιώσει ήδη συνταξιοδοτικό δικαίωμα με οποιεσδήποτε προϋποθέσεις.
- 3) Αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης για τις μητέρες ανήλικων τέκνων: Σύμφωνα με το νόμο Πετραλιά καταργείται από την 1η Ιανουαρίου 2010 για τις μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1992 ασφαλισμένες στο ΙΚΑ-Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών (ΙΚΑ-ΕΤΑΜ) μειωμένο όριο ηλικίας, με την προσθήκη ενός χρόνου κατά έτος και μέχρι το 55ο έτος της ηλικίας. Αυτό σημαίνει ότι για να συνταξιοδοτηθεί μια μητέρα ανήλικου τέκνου, ασφαλισμένη του ΙΚΑ μέσα στον επόμενο χρόνο, κάνοντας χρήση των ειδικών διατάξεων, θα πρέπει να έχει συμπληρώσει το 51ο έτος. Η ηγεσία του υπουργείου Εργασίας βάσει και των προεκλογικών της δεσμεύσεων έχει αφήσει ανοιχτό το ενδεχόμενο να παρέμβει και να βελτιώσει το καθεστώς για τις μητέρες. Ωστόσο, οι όποιες παρεμβάσεις θα εξαρτηθούν από την εικόνα των ασφαλιστικών ταμείων, η οποία χρόνο με το χρόνο γίνεται και δυσμενέστερη.
- 4) Μείωση κατά 2% του ποσοστού αναπλήρωσης για τις συντάξεις του Δημοσίου και των ασφαλισμένων σε ταμεία ΔΕΚΟ και τραπεζών με βάση το νόμο Ρέππα. Η μείωση αφορά τα χρόνια που έχει συμπληρώσει ένας εργαζόμενος μετά την 1-1-2008 και όχι τα χρόνια που έχει συμπληρώσει μέχρι την 31-12-2007. Τα χρόνια ασφάλισης που έχουν συμπληρωθεί μέχρι 31-12-2007 υπολογίζονται με βάση τον τελευταίο μισθό που θα έχει το 2010 ο εργαζόμενος και μόνο τα τρία χρόνια θα υπολογιστούν με βάση τις αποδοχές της τελευταίας διετίας.
- 5) Μείωση κατά 4% του ποσού της βασικής σύνταξης για τους αγρότες: Όσοι από τους ασφαλισμένους του ΟΓΑ συνταξιοδοτηθούν από τον κλάδο κύριας ασφάλισης του Οργανισμού το 2010 θα λάβουν 4% μικρότερη, βασική σύνταξη σε σχέση μ' αυτή που λαμβάνουν όσοι συνταξιοδοτήθηκαν το 2009. Η μείωση της βασικής σύνταξης άρχισε το 2003 με το νόμο 2458 του 1997 με πόστο 4% κάθε χρόνο. Όσοι, λοιπόν, συνταξιοδοτήθηκαν το 2009 είχαν μειωμένη βασική σύνταξη κατά 28%, ενώ όσοι συνταξιοδοτηθούν το 2010 θα έχουν μειωμένη βασική σύνταξη κατά 32%.

- 6) Αύξηση των ημερών ασφάλισης για υγειονομική περίθαλψη: Από το 2010 αυξάνεται και ο αριθμός ημερών ασφάλισης στο ΙΚΑ που απαιτούνται για την ασφαλιστική κάλυψη του εργαζομένου σε παροχές υγειονομικής περίθαλψης. Η αύξηση αυτή γίνεται σταδιακά κατά 10 ημέρες ασφάλισης ανά έτος, έτσι ώστε σε μια πενταετία να έχουν διαμορφωθεί οι απαιτούμενες ημέρες στις 100 από 50 που είναι σήμερα. Για τους εργαζομένους στα οικοδομοτεχνικά έργα η αύξηση αυτή θα γίνει μέχρι τις 80 ημέρες ασφάλισης.
- 7) Θεωρείται βέβαια η σταδιακή εξίσωση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης ανδρών και γυναικών στο Δημόσιο, συμπεριλαμβανομένων των Σωμάτων Ασφαλείας. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να φέρει επώδυνες αλλαγές για περίπου 140.000 γυναίκες που εργάζονται στο Δημόσιο και στα Σώματα Ασφαλείας, αφού το όριο ηλικίας θα αυξηθεί κατά 5-17 χρόνια. Τα μόνα περιθώρια που απομένουν πλέον στην Ελλάδα αφορούν μια πενταετή περίοδο σταδιακής προσαρμογής για κάποιες ειδικές κατηγορίες γυναικών που θίγονται περισσότερο από όλες.

4.3.4. Η στάση της ΓΣΕΕ

Η ΓΣΕΕ από την πλευρά της διεκδικεί την ενίσχυση της βιωσιμότητας και της κοινωνικής αποτελεσματικότητας του Ασφαλιστικού συστήματος, το οποίο δοκιμάζεται, λόγω των αναποτελεσματικών και αντικοινωνικών επιλογών που έγιναν στο παρελθόν. Η διεκδίκηση, για δημιουργία του κοινωνικού αποθεματικού (κυρίως για την νέα γενιά και για συντάξεις μετά το 2019) απαιτεί την αναζήτηση νέων πόρων από διαφορετικές πηγές εσόδων που δεν θα επιβαρύνουν το κοινωνικό σύνολο. Πέρα από την αναγκαία και απαραίτητη περιστολή της λεηλασίας των πόρων για φάρμακα και προσθετικά υλικά, των υπερτιμολογήσεων των διαγνωστικών κέντρων κλπ, απαιτείται η άμεση και πλήρη διευθέτηση των οφειλών όλων των μεγαλοφειλετών και του Κράτους, ώστε να εξασφαλιστεί η απρόσκοπτη καταβολή των συντάξεων και των παροχών στους ασφαλισμένους. Η αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των Ταμείων είναι μόνιμο διεκδικητικό αίτημα των Συνδικάτων, αυτό όμως δεν επιτρέπει σκέψεις ή προτάσεις για εκποίηση των ακινήτων που θα ανακούφιζαν πρόσκαιρα και ευκαιριακά τις οικονομικές ανάγκες των Ταμείων, ενώ θα οδηγούσαν στην απομείωση της αποθεματικής περιουσία τους.

Οι προτάσεις της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ για το Ασφαλιστικό έχουν πολύ μεγάλες ασάφειες και ελλείψεις, όπως για παράδειγμα για την χρηματοδότηση της βασικής σύνταξης και πως αυτό θα επιτευχθεί. Περιέχουν ζητήματα τα οποία για τα εργατικά συνδικάτα είναι

απαγορευτικά, όπως η αύξηση των ορίων ηλικίας. Υπάρχουν όμως και προβλέψεις όπως η κατάργηση των εθελουσίων εξόδων, για τις οποίες η ΓΣΕΕ έχει τοποθετηθεί θετικά. Επισημαίνεται, ωστόσο, ένα σοβαρό έλλειμμα στη χάραξη πολιτικής για το ασφαλιστικό σύστημα και δεν είναι άλλο από το θέμα της χρηματοδότησης του ασφαλιστικού συστήματος και των πρόσθετων πόρων ώστε να γίνει διαχρονικά και όχι ευκαιριακά βιώσιμο.

4.3.5. Οι θέσεις του Σ.Υ.Ρ.Ι.Ζ.Α. και του ΚΚΕ για το ασφαλιστικό.

4.3.5.1. Οι θέσεις του Σ.Υ.Ρ.Ι.Ζ.Α.

Τη συγκρότηση τριών ταμείων ασφάλισης (μισθωτών, αγροτών, αυτοαπασχολούμενων) μετά από αξιόπιστες αναλογιστικές μελέτες και με τη σύμφωνη γνώμη των εργαζομένων προτείνει ο ΣΥΡΙΖΑ. Για να προχωρήσουν οι ενοποιήσεις, ως απαραίτητη προϋπόθεση θεωρείται η διενέργεια αξιόπιστων αναλογιστικών μελετών (πριν από την όποια συγχώνευση), η κάλυψη των ελλειμμάτων (όπου υπάρχουν, πριν από την όποια συγχώνευση), η αναζήτηση του ανώτατου κοινού παρανομαστή στη διαδικασία ενοποίησης και ην εξασφάλιση της συναίνεσης των εργαζομένων σε όλη αυτή την πορεία. Ο ΣΥΡΙΖΑ υπογραμμίζει ακόμη πως θα πρέπει να διασφαλιστούν με συγκεκριμένες προτάσεις οι αναγκαίοι πόροι για τις λειτουργικές ανάγκες, αλλά και τη μεγέθυνση των αποθεματικών των ταμείων, καθώς και συγκεκριμένες προτάσεις για μια ολοκληρωμένη δημόσια και δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Ζητά ακόμη, την επαναφορά της 35ετίας ασχέτως ορίου ηλικίας για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, την παροχή κάλυψης σε οποιαδήποτε μορφή γυναικείας απασχόλησης, την αποσύνδεση της ασφάλισης των αγροτών από την ασφάλιση της αγροτικής παραγωγής, τη δραστική αύξηση των συντάξεων και κυρίως των κατώτερων και τέλος τη βελτίωση των διοικητικών και λειτουργικών διαδικασιών στους ασφαλιστικούς οργανισμούς.

4.3.5.2. Οι θέσεις του Κουμμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος

Το ΚΚΕ απορρίπτει τους κυβερνητικούς σχεδιασμούς για το ασφαλιστικό και ειδικότερα για τα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα και προτείνει μια δεσμίδα μέτρων η οποία επικεντρώνεται στα εξής:

- 1) Να μην αποχαρακτηριστούν τα βαρέα και ανθυγιεινά, εκτός αυτών που έχουν εκλείψει.

- 2) Να καταργηθούν οι ελαστικές μορφές απασχόλησης.
- 3) Εξάωρη απασχόληση και πενθήμερο για τα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα.
- 4) Μείωση του ορίου συνταξιοδότησης στα 55 για τους άνδρες και 50 για τις γυναίκες.
- 5) Λήψη όλων των μέτρων ανάλογα με τον επαγγελματικό κίνδυνο, ανάπτυξη των υποδομών και των διαδικασιών που απαιτούνται για πρόληψη του επαγγελματικού κινδύνου.
- 6) Δημιουργία κρατικού σώματος γιατρών εργασίας και τεχνικών ασφάλειας στα πλαίσια του δημοσίου συστήματος υγείας και κατάργηση κάθε επιχειρηματικής δράσης στο χώρο προστασίας της υγείας και ασφάλειας.
- 7) Τακτικές ιατρικές εξετάσεις και ιδιαίτερη φροντίδα για τις εγκύους και γενικότερα για τις εργαζόμενες γυναίκες.
- 8) Απαγόρευση της νυχτερινής εργασίας των γυναικών στη βιομηχανία, ενώ για άλλα επαγγέλματα, όπως στις νοσηλεύτριες να απαγορευτεί η εργασία κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης.
- 9) Υποχρεωτικός έλεγχος της ασφάλειας των υποδομών και της υγιεινής, όπως είναι ο εξαερισμός, ο κλιματισμός και το επίπεδο θορύβου στους χώρους εργασίας.
- 10) Κατοχύρωση της ασφαλιστικής κάλυψης του επαγγελματικού κινδύνου η οποία θα είναι ανεξάρτητη από το καθεστώς συνταξιοδότησης. Το επιπλέον ασφάλιστρο να βαρύνει μόνο τον εργοδότη.

4.4 Μετανάστευση

4.4.1 Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης

Σύμφωνα με την απογραφή του Μαρτίου 2001, σήμερα διαμένουν στην Ελλάδα περίπου 11 εκατομμύρια άνθρωποι (10.964.020) από τους οποίους 797.091 είναι αλλοδαποί. Σε αυτούς περιλαμβάνονται 47.000 πολίτες από τις (πριν την διεύρυνση) χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ξένος πληθυσμός εντάσσεται στην συντριπτική του πλειοψηφία (περίπου 80%) στο ηλικιακό φάσμα των 15-64 ετών, είναι δηλαδή δυνάμει οικονομικά ενεργός πληθυσμός. 90% των αλλοδαπών εργάζονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας και μόνο 6.5% αυτοαπασχολούνται. Περίπου 25% των μεταναστών απασχολείται στις οικοδομές, 20% σε οικιακές εργασίες, φροντίδα ηλικιωμένων και παιδιών, 17.5% στον αγροτικό τομέα και 15% σε τουριστικές και εμπορικές υπηρεσίες. Περισσότεροι από τους μισούς αλλοδαπούς (438.000, 57% του συνόλου) είναι Αλβανοί πολίτες. Οι περισσότεροι από εκείνους (240.000

ή 54%) δήλωσαν ότι ήρθαν στην Ελλάδα για να εργαστούν, περίπου 70.000 (15%) ήρθαν στη χώρα για οικογενειακή επανένωση και 10.000 περίπου (2.3%) ως παλιννοστούντες. Περίπου 1/3 των Αλβανών εργάζονται στις οικοδομές και 20% στον αγροτικό τομέα. Δεύτερη πολυπληθέστερη ομάδα (με πολύ μεγάλη διαφορά από την πρώτη), είναι οι Βούλγαροι με 35.000 καταγεγραμμένους και ακολουθούν κατά σειρά μεγέθους οι ακόλουθες εθνικότητες: Γεωργία, Ρουμανία (με περίπου 20.000 άτομα η καθεμία), Ρωσική Ομοσπονδία (17.500), Ουκρανία, Πακιστάν και Ινδία (με λίγο περισσότερους από 10.000 εγγεγραμμένους η καθεμία). Επίσης ζουν στην Ελλάδα 17.000 Κύπριοι και 13.000 Πολωνοί, που όμως σήμερα είναι πλέον πολίτες της Ε.Ε.

Σύμφωνα με υπολογισμούς, ο πραγματικός αριθμός των μεταναστών και παλιννοστούντων υπερβαίνει το ένα εκατομμύριο (850.000 νόμιμοι και περίπου 200.000 παράτυποι μετανάστες), αντιστοιχώντας στο 9% του συνολικού πληθυσμού και περισσότερο από 12% του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας.

Στόχος της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής των τελευταίων 15 ετών είναι ο περιορισμός της μετανάστευσης (νόμιμης και παράτυπης), η οποία θεωρήθηκε ‘επιβλαβής’ για την ελληνική κοινωνία, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά. Οι σχετικοί νόμοι και προεδρικά διατάγματα (που παρουσιάζουμε πιο κάτω) έδωσαν έμφαση κυρίως στον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο, και κατά δεύτερο λόγο στην νομιμοποίηση των παράτυπων μεταναστών. Συνολικά η κρατική πολιτική στην ουσία αντέδρασε (παρά έδρασε) σε καταστάσεις ήδη παγιωμένες στην ελληνική κοινωνία: παράνομη παραμονή και απασχόληση των μεταναστών, αυξανόμενη δυσφορία του γηγενούς πληθυσμού για μια κατάσταση που ο απλός πολίτης αντιλαμβανόταν ως ‘εκτός ελέγχου’, έξαρση του ρατσιστικού λόγου και των ξενοφοβικών αντιλήψεων.

Η μετανάστευση ως τομέας διαχείρισης και εφαρμογής της δημόσιας πολιτικής έχει ασταθή και αβέβαιο χαρακτήρα. Οι ενδιαφερόμενοι κοινωνικοί και πολιτικοί φορείς μεταβάλλονται συχνά και γρήγορα. Επίσης εξελίσσονται ραγδαία τα στοιχεία του φαινομένου (αριθμός μεταναστών, προέλευση, κατεύθυνση, στρατηγικές εισόδου στην αποδέκτρια χώρα) και αντίστοιχα αλλάζουν οι στόχοι της μεταναστευτικής πολιτικής.

4.4.2. Οι θέσεις της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ για την μετανάστευση

Το ΠΑΣΟΚ έχει σχέδιο που εξασφαλίζει ότι ο κάθε μετανάστης, ο πολιτικός θα συμβάλει δημιουργικά στην ανάπτυξη, την ευημερία, τον πολιτισμό και την παρουσία της

χώρας στο διεθνές γίνεσθαι. Το σχέδιο του κυβερνόντος κόμματος συνοψίζεται στα ακόλουθα σημεία:

- 1) Μηδενική ανοχή στην παράνομη μετανάστευση
- 2) Ενίσχυση της φύλαξης των συνόρων και συγκεκριμένα σκληρή διεκδίκηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση για περαιτέρω πόρους και στήριξη για την προστασία των κοινών συνόρων.
- 3) Εφαρμογή διεθνών και διμερών συμφωνιών και ειδικότερα της εφαρμογής του Πρωτοκόλλου Επανεισδοχής Λαθρομεταναστών που υπογράφηκε και εφαρμόστηκε παλαιότερα από κοινού με την Τουρκία
- 4) Διαμόρφωση μιας κοινής ανθρωπιστικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα εγγυάται την ισότιμη ανάληψη βαρών των πολιτικών προσφύγων από όλα τα κράτη-μέλη της Ευρώπης και όχι μόνο των χωρών εισόδου των προσφύγων ειδικότερα με την αναθεώρηση της Σύμβασης του Δουβλίνου II.
- 5) Αποσαφήνιση της Ελληνικής πολιτικής απέναντι στους πρόσφυγες, δηλαδή, γρήγορη εκτίμηση από τις ελληνικές αρχές για το ποιοι δικαιούνται πολιτικό άσυλο και προστασία από την πολιτεία αλλά και ποιοι είναι μη νόμιμοι μετανάστες που πρέπει να επαναπροωθηθούν.
- 6) Ένταξη των νομίμων μεταναστών στην κοινωνία με σοβαρές πολιτικές στο χώρο της εκπαίδευσης, της καταπολέμησης της μαύρης εργασίας, της απόδοσης του δικαιώματος της ιθαγένειας σε όσους πληρούν τις προϋποθέσεις και ιδιαίτερα στους νέους δεύτερης γενιάς.
- 7) Διαμόρφωση και εφαρμογή μιας σχεδιασμένης πολιτικής προσέλκυσης εργατικού δυναμικού στους τομείς όπου υπάρχουν μεγάλες εποχιακές ή μονιμότερες ανάγκες. Για το λόγο αυτό, η συνολική αντιμετώπιση της μεταναστευτικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ στην Ελλάδα θα γίνεται από ένα Υπουργείο με εξειδικευμένες υπηρεσίες.
- 8) Ειδικό πρόγραμμα για την ανασυγκρότηση των πόλεων, των γειτονιών, ειδικά για περιοχές της Αθήνας όπου γκετοποιούνται με παρεμβάσεις σχεδιασμένες και συνολικές. Σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση, με σοβαρές δημόσιες επενδύσεις, με συστηματική πολιτική στέγασης των μεταναστών, με την προστασία των νόμιμων δικαιωμάτων του και την εγγύηση της ειρηνικής συμβίωσης και κοινωνικής συνοχής.

4.4.3. Το νομοσχέδιο της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ για τους μετανάστες

Αναγνώριση ιθαγένειας για τη δεύτερη γενιά μεταναστών και δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι -με εξαίρεση τα αξιώματα του δημάρχου και του προέδρου του δημοτικού συμβουλίου- στις αυτοδιοικητικές εκλογές για μετανάστες που ζουν χρόνια στη χώρα Ελλάδα, προβλέπει το νομοσχέδιο του υπουργείου Εσωτερικών.

Ειδικότερα, το νομοσχέδιο προβλέπει ότι παιδιά αλλοδαπών που γεννιούνται στην Ελλάδα και ένας από τους γονείς τους κατοικεί μόνιμα και νόμιμα στη χώρα για πέντε συνεχή έτη αποκτούν από τη γέννησή τους την ελληνική ιθαγένεια, εφόσον οι γονείς τους υποβάλουν σχετική δήλωση και αίτηση εγγραφής στο δημοτολόγιο του δήμου μόνιμης κατοικίας τους. Εάν το παιδί γεννήθηκε πριν τη συμπλήρωση της πενταετίας νόμιμης διαμονής του γονέα στη χώρα, η σχετική δήλωση υποβάλλεται με την παρέλευση της πενταετίας συνεχούς νόμιμης και μόνιμης διαμονής του.

Επιπλέον, δικαίωμα απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας θα έχουν με την ενηλικίωσή τους όσα παιδιά αλλοδαπών έχουν παρακολουθήσει τις τρεις πρώτες τάξεις σε ελληνικό σχολείο της χώρας και κατοικούν μόνιμα στη χώρα, εφόσον υποβάλουν τη σχετική αίτηση εγγραφής στο δημοτολόγιο το αργότερο εντός τριετίας από τη συμπλήρωση του 18ου έτους ηλικίας τους. Με κοινή δήλωση των γονέων τους και εγγραφή στο δημοτολόγιο θα μπορούν να αποκτούν την ιθαγένεια και τα παιδιά που έχουν ολοκληρώσει έξι τάξεις ελληνικού σχολείου στην Ελλάδα.

Σε περίπτωση που η δήλωση και αίτηση στο δημοτολόγιο δεν υποβλήθηκε από κοινού με τους γονείς έως την ενηλικίωσή του, το παιδί μπορεί να αποκτήσει την ιθαγένεια με δήλωση και αίτηση εγγραφής στο δημοτολόγιο που το ίδιο μπορεί να υποβάλει μετά τη συμπλήρωση του 18ου έτους του.

Τέλος, σύμφωνα με το νομοσχέδιο, από τις δημοτικές εκλογές του Νοεμβρίου θα μπορούν να ψηφίσουν μετανάστες και ομογενείς εφόσον υποβάλουν αίτηση εγγραφής στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους των δήμων μέχρι το τέλος Ιουνίου 2010. Ως προϋποθέσεις προβλέπονται πενταετής νόμιμη διαμονή στη χώρα μας για ομογενείς, πρόσφυγες και ανιθαγενείς και κατοχή άδειας παραμονής δεκαετούς διάρκειας, αορίστου χρόνου ή επί μακρόν διαμένοντος για τους μετανάστες.

4.4.4. Οι προτάσεις και οι θέσεις των κομμάτων της Αντιπολίτευσης για την μετανάστευση.

4.4.4.1. Οι θέσεις της Νέας Δημοκρατίας

Η ΝΔ θα καταψηφίσει το νομοσχέδιο για τους μετανάστες (με εξαίρεση την ψήφο στους ομογενείς) εξηγεί ο πρόεδρος της ΝΔ Αντώνης Σαμαράς σε επιστολή του προς τον υπουργό Εσωτερικών. Ο πρόεδρος της ΝΔ τονίζει ότι το νομοσχέδιο εξυπηρετεί μόνο προφανείς μικροκομματικές σκοπιμότητες. Σύμφωνα με δηλώσεις του οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες δεν αντιμετωπίζουν τα κύματα παράνομης και ανεξέλεγκτης μετανάστευσης που αντιμετωπίζει η Ελλάδα. Παρόλα αυτά, υιοθετούν αυστηρές προϋποθέσεις για την πολιτογράφηση και την απόδοση ιθαγένειας. Παράλληλα υποστηρίζει την άποψη ότι το νομοσχέδιο διευκολύνει την είσοδο μεταναστών παράνομα, ώστε να κάνουν παιδιά στην Ελλάδα, στη συνέχεια να παίρνουν τα παιδιά αυτόματα ιθαγένεια και να νομιμοποιούνται έτσι αναγκαστικά και οι γονείς τους. Ο ίδιος ξεκαθαρίζει ότι η ΝΔ ως κυβέρνηση δεσμεύεται να καταργήσει το νόμο και να ενισχύσει τον εθνικό χαρακτήρα της Παιδείας. Σε ό,τι αφορά τις επί μέρους ρυθμίσεις, η ΝΔ δεσμεύεται να νομοθετήσει προϋποθέσεις για την πολιτογράφηση και απόκτηση ιθαγένειας, αυστηρά καθορισμένες, όπως προβλέπεται και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Για τα παιδιά των νομίμων μεταναστών που γεννιούνται στην Ελλάδα, θα παίρνουν με αίτησή τους ιθαγένεια, όταν ενηλικιώνονται και εφόσον έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον την 9χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση.

4.4.4.2. Οι θέσεις του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος

Το ΚΚΕ αντιμετωπίζει τους μετανάστες ως ένα σημαντικό τμήμα της εργατικής τάξης και προσπαθεί να δυναμώσει η ταξική ενότητα Ελλήνων και Αλλοδαπών εργαζομένων. Γιατί μέσα από την ενότητα και την κοινή πάλη θα ενισχυθεί ο αγώνας κατά του ιμπεριαλισμού, κατά των εκμεταλλευτών, κατά του κεφαλαίου και των κομμάτων του. Τα προβλήματα είναι πολλά. Η πολιτική της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ ευθύνεται για την άρνηση της νομιμότητας και την πολύχρονη ταλαιπωρία των μεταναστών, για να τους κρατούν ομήρους και να προσφέρουν φτηνότατη εργατική δύναμη στους επιχειρηματίες.

Η πολιτική της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ ευθύνεται για τα χαμηλά μεροκάματα, την ανασφάλιστη εργασία, την εντατικοποίηση της δουλειάς, τα εργατικά ατυχήματα-εγκλήματα που χτυπούν ιδιαίτερα του ξένους εργάτες. Η πολιτική της Ν.Δ και του ΠΑΣΟΚ εκδίδει εγκυκλίους με ρατσιστικό περιεχόμενο και αρνείται στους μετανάστες και στις οικογένειες

τους το δικαίωμα στην πρόληψη και την προστασία της Υγείας. (Εγκύκλιος 13/7/2000 με την οποία απαγορεύεται η νοσηλεία στα δημόσια νοσοκομεία των μεταναστών που δεν έχουν νόμιμα έγγραφα. Εγκύκλιος 2/2/2005 με το ίδιο περιεχόμενο). Αυτή η πολιτική στερεί από πολλά παιδιά των μεταναστών το δικαίωμα στη μόρφωση, δεν παίρνει μέτρα για την εκμάθηση της ελληνικής αλλά και της μητρικής γλώσσας, δεν σέβεται τις πολιτιστικές παραδόσεις, τα ήθη και έθιμα των ξένων εργατών και εργατριών. Αυτή η πολιτική χτυπάει τις μετανάστριες που βιώνουν καθημερινά την πιο βάρβαρη κοινωνική και φυλετική εκμετάλλευση-καταπίεση, δουλεύοντας, όταν έχουν μεροκάματο, σε άθλιες συνθήκες δουλειάς, χωρίς κοινωνικές παροχές, χωρίς ιατρική παρακολούθηση ακόμα και την περίοδο της κύησης. Το ΚΚΕ διεκδικεί:

- 1) Νομιμοποίηση των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα. Απλοποίηση των διαδικασιών χορήγησης και ανανέωσης των αδειών παραμονής και εργασίας, με κατάργηση κάθε οικονομικής επιβάρυνσης και γραφειοκρατίας. Επανένωση των οικογενειών.
- 2) Πλήρη-σταθερή εργασία, ίσα δικαιώματα ελλήνων και μεταναστών σύμφωνα με τις ανάγκες τους.
- 3) Κατάργηση των αντιδραστικών εγκυκλίων που βάζουν εμπόδια στη νοσηλεία μεταναστών στα νοσοκομεία.
- 4) Αποκλειστικά δημόσιες -δωρεάν υπηρεσίες Υγείας, πρόνοιας. Στελέχωση όλων των ιατρικών και κοινωνικών υπηρεσιών με διεργμηνείς.
- 5) Ειδικά μέτρα στήριξης των παιδιών, των γυναικών, των ηλικιωμένων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- 6) Ενιαίο ,αποκλειστικά δημόσιο -δωρεάν σχολείο για όλα τα παιδιά, με ειδική μέριμνα για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των παιδιών των μεταναστών και την ιστορία της πρώτης πατρίδας τους. Εξασφάλιση δωρεάν όλων των προϋποθέσεων για την ανεμπόδιστη φοίτησή τους, όπως σίτιση, παροχή βιβλίων και άλλων εκπαιδευτικών μέσων, χώρους διαβάσματος. Πολύγλωσσα δημόσια κέντρα στήριξης των μεταναστών που θα συμβάλλουν και στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.
- 7) Δημόσιους και δωρεάν βρεφικούς και παιδικούς σταθμούς.
- 8) Δημιουργία δημόσιων οργανωμένων-ανθρώπινων χώρων υποδοχής των μεταναστών, με υπηρεσίες προληπτικής ιατρικής και πλήρη υγειονομική και ψυχολογική στήριξη για την αντιμετώπιση των πρώτων αναγκών.
- 9) Κοινωνική Ασφάλιση για όλους, καταπολέμηση - κατάργηση της ανασφάλιστης εργασίας. Δικαίωμα μεταφοράς των ασφαλιστικών δικαιωμάτων στη χώρα

προέλευσης. Σύνταξη στα 55 χρόνια για τις γυναίκες και τα 60 για τους άνδρες, στα 50 και τα 55 χρόνια αντίστοιχα για τα Βαρέα-Ανθυγιεινά επαγγέλματα.

- 10) Ουσιαστικά μέτρα Υγιεινής και Ασφάλειας. Αποζημίωση των θυμάτων των εργατικών ατυχημάτων. Άμεση δωρεάν περίθαλψη και αποκατάστασή τους, στήριξη των οικογενειών τους.
- 11) Σεβασμό των πολιτιστικών παραδόσεων των μεταναστών.
- 12) Υπεράσπιση και διεύρυνση των δημοκρατικών δικαιωμάτων, κατάργηση του φακελώματος, των αντιδραστικών μέτρων και διώξεων σε βάρος των μεταναστών και των πολιτικών προσφύγων.
- 13) Μέτρα ενάντια στα κυκλώματα που εκμεταλλεύονται τους μετανάστες. Κρατική στήριξη των γυναικών θυμάτων της δουλεμπορίας και πορνείας (περίθαλψη, οικονομική και ψυχολογική στήριξη).

4.4.4.3. Οι θέσεις του Σ.Υ.Ρ.Ι.Ζ.Α

Για το Σ.Υ.Ρ.Ι.Ζ.Α. η πάλη για τα δικαιώματα, την ενότητα των πολιτικών, δημοκρατικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, για την καθολικότητα χωρίς εξαιρέσεις φύλου, φυλής, θρησκείας ή ιθαγένειας δεν είναι απλά ένα στοιχειώδες πολιτικό καθήκον αλλά ο πυρήνας της αντίληψής του κόμματος για το σοσιαλισμό και το θεμέλιο στο σχέδιο μετάβασης. Στη βάση αυτή, διεκδικεί:

- 1) Την παροχή πολιτικού άσυλου στους πρόσφυγες.
- 2) την κατάργηση όλων των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλής, εθνότητας, πεποιθήσεων, ερωτικού προσανατολισμού και ταυτόχρονα μέτρα κοινωνικής στήριξης των ευπαθών ομάδων, όπως οι Ρομά, οι μειονότητες, οι μετανάστες, οι φυλακισμένοι.

Σύμφωνα με το πολιτικό πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ η μετανάστευση δεν είναι μόνο συνέπεια της ιμπεριαλιστικής υπερεκμετάλλευσης, αποτελεί και σχέση εξουσίας και εκμετάλλευσης στο πλαίσιο του καπιταλιστικού συστήματος. Η συνέχεια της καπιταλιστικής παραγωγής με απόλυτο κριτήριο το κέρδος, δημιουργεί σε όλες τις μεγάλες οικονομίες (ΗΠΑ, Ε.Ε.) την ανάγκη μαζικής εισαγωγής εργατικού δυναμικού. Η αλληλεγγύη στους μετανάστες, οι κοινοί αγώνες ελλήνων και μεταναστών εργαζομένων, αποτελούν, πρέπει να αποτελούν, ένα κεντρικό μέτωπο τόσο για το εργατικό κίνημα, όσο και την αριστερά. Ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει τα πολιτικά, πολιτιστικά και θρησκευτικά δικαιώματα των μεταναστών με της εξής προτάσεις:

- 1) την πλήρη νομιμοποίηση των μεταναστών, την κατοχύρωση των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων τους (αποδέσμευση της νομιμοποίησης από ασφαλιστικές προϋποθέσεις, έκδοση πιστοποιητικού γέννησης στα παιδιά μεταναστών, δικαίωμα εκλέγειν-εκλέγεσθαι στις τοπικές εκλογές, ένταξη των μεταναστών στο οργανωμένο συνδικαλιστικό κίνημα).
- 2) την κατάργηση των συνοροφυλάκων, των ειδικών στρατοπέδων και των ναρκοπεδίων.

4.5. Πολιτισμός

Ο πολιτισμός αποτελεί αδιαμφισβήτητα ιδεολογική και πολιτική επιλογή. Για το λόγο αυτό αποτελεί και διακριτό τομέα του προγραμματισμού των πολιτικών κομμάτων, αυτόνομο τμήμα των πολιτικών τους διακηρύξεων, αλλά και αντικείμενο αντιπαραθέσεων που θεμελιώνονται στα διαφορετικά πολιτικά «πιστεύω» γεγονός που κάνει την συγκριτική αξιολόγηση των θέσεων των πολιτικών κομμάτων ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα.

4.5.1. Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΠΑΣΟΚ

Ακρογωνιαίος λίθος του αντίστοιχου προγράμματος του ΠΑΣΟΚ αποτελεί η εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στις πολιτιστικές δραστηριότητες, με τη μείωση των ανισοτήτων πρόσβασης, συμμετοχής και κατανομής πόρων μεταξύ κέντρου και περιφέρειας και των διαφόρων κοινωνικών ομάδων (ΑμεΑ, μετανάστες κ.α.) και την κάλυψη του ψηφιακού χάσματος.

Προτείνεται η ενίσχυση της εξαγωγής πολιτιστικών προϊόντων και δραστηριοτήτων, η ανάπτυξη συνεργασιών με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου καθώς επίσης η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος πράσινης οικοδομικής ανάπτυξης. Παράλληλα, το πρόγραμμα προωθεί τη συνεργασία κράτους και ιδιωτικής πρωτοβουλίας, την έρευνα, τη διασύνδεση με την τουριστική αγορά, την ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών και τάσσεται υπέρ της δικτύωσης και της καθολικής μετάβασης στην ψηφιακή εποχή.

Χαρακτηριστικά προτεινόμενα μέτρα θεωρούνται η συγκρότηση αρχαιολογικού κτηματολογίου, η αστική αναζωογόνηση μέσω του πολιτισμού, η περαιτέρω ανάπτυξη του προγράμματος ενοποίησης αρχαιολογικών χώρων σε περιφερειακό επίπεδο. Η αρχιτεκτονική

έρχεται στο προσκήνιο, με προγράμματα όπως «η Εικόνα της πόλης» και «η Μνήμη της πόλης» για τα αστικά κέντρα και «η Απόσυρση κτηρίων» για τα νησιά.

Αναφορικά με την πολιτιστική κληρονομιά, προωθείται η διεύρυνση του ωραρίου επίσκεψης των αρχαιολογικών χώρων και των μουσείων και ο εκσυγχρονισμός των ξεναγήσεων, καθώς επίσης η κατασκευή νέων μουσείων και η αναβάθμιση των υφιστάμενων, αλλά και η ίδρυση του Συνηγόρου του Μνημείου και του Δημόσιου χώρου.

Σε σχέση με την εκπαίδευση προτείνεται η αναβάθμιση της καλλιτεχνικής παιδείας, η ενίσχυση της επαφής με έργα τέχνης, η επαναλειτουργία του προγράμματος «Μελίνα – Εκπαίδευση και Πολιτισμός», η ψηφιοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η δημιουργία ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών και η ένταξη του τοπικού πολιτισμού στο εκπαιδευτικό σύστημα. Ταυτόχρονα, προβλέπονται προπτυχιακά και μεταπτυχιακά τμήματα στα γνωστικά αντικείμενα του Θεάτρου, της Κινηματογραφίας-Τηλεόρασης, της Μουσικής και του Χορού, η διάκριση αναγνωρίσιμων βαθμίδων εκπαίδευσης ανά τομέα τέχνης και η ενίσχυση των εδρών Νεοελληνικών σπουδών στα Πανεπιστήμια των εξωτερικού.

Όσον αφορά στην περιφερειακή ανάπτυξη, το πρόγραμμα προβλέπει την υλοποίηση προγραμμάτων σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τα Περιφερειακά ΑΕΙ, την αξιοκρατική στελέχωση των περιφερειακών πολιτιστικών θεσμών με αρχές, αξιοκρατικές διαδικασίες και κριτήρια ποιότητας, τη διεύρυνση των Περιφερειακών Δικτύων των Τεχνών και τη δημιουργία προϋποθέσεων δικτύωσης των περιφερειακών πολιτιστικών δομών και την ενεργοποίηση της ιδέας της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ελλάδας με δίχρονο ή τετράχρονο πρόγραμμα δραστηριοτήτων.

Προτείνεται επίσης η δημιουργία δημόσιου πολιτιστικού τηλεοπτικού καναλιού και ραδιοφωνικού σταθμού, καθώς επίσης δεσμευτικό πρόγραμμα πολιτισμού των ΜΜΕ. Συμβαδίζοντας με τις ανάγκες της εποχής, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον πολιτιστικό εθελοντισμό, τη δικτύωση των κατά τόπους πρωτοβουλιών και την εισαγωγή θεσμών αριστείας.

Τέλος, τίθεται ως στόχος η σύγκλιση των οικονομικών του πολιτισμού με το μέσο κοινοτικό όρο (2%) και κρίνονται σκόπιμες η συγκρότηση διακριτού επιχειρησιακού προγράμματος για τον πολιτισμό και η ενίσχυση του προϋπολογισμού του ΥΠΠΟ από τον ΟΠΑΠ. Ως διοικητικές μεταρρυθμίσεις προβλέπονται, η σταδιακή κάλυψη σε πενταετή βάση μέσω ΑΣΕΠ των οργανικών θέσεων, η ενοποίηση των υπηρεσιών πολιτισμού σε κάθε νομό, η ένταξη στο ΥΠΠΟ αρχείων και βιβλιοθηκών, ενώ αναδιοργανώνονται οι εποπτευόμενοι φορείς και καταργείται ο ΟΠΕΠ.

4.5.2. Οι προτάσεις και οι θέσεις της Νέας Δημοκρατίας

Για τη Νέα Δημοκρατία, ο πολιτισμός λειτουργεί ως «όχημα για τη μετάβαση στον ανοικτό κόσμο». Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη χρηματοδότηση των πολιτιστικών δράσεων, για την οποία προτείνεται εκτός από τις παραδοσιακές πηγές (κεντρική διοίκηση και τοπική αυτοδιοίκηση, ευρωπαϊκή ένωση και πνευματικά δικαιώματα), οι φοροαπαλλαγές των χορηγών. Δίνεται έμφαση στην καλλιτεχνική παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, με την ίδρυση καλλιτεχνικών σχολών (Ακαδημία Χορού και Μουσικής, Ακαδημία Κινηματογράφου) και τμημάτων διοίκησης – οργάνωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων και τον εμπλουτισμό των σχολικών προγραμμάτων (πολιτιστικές εκδηλώσεις, καλλιτεχνικά μαθήματα, εκπαιδευτικά προγράμματα, επιμόρφωση εκπαιδευτών κ.α.).

Πρωθείται, επίσης, η αποκέντρωση αρμοδιοτήτων και πόρων στην τοπική αυτοδιοίκηση, μέσα από την ίδρυση περιφερειακών κέντρων πολιτιστικής ενημέρωσης, την υλοποίηση προγραμμάτων περιφερόμενων εκθέσεων και παραστάσεων, την υπογραφή πολιτιστικών συμβάσεων και την επιμόρφωση των στελεχών των ΟΤΑ. Παράλληλα, προτείνονται θεσμοί όπως τα περιφερειακά κέντρα πολιτισμού με μορφή ΝΠΔ, η ενδυνάμωση των περιφερειακών φεστιβάλ και το πλωτό πολιτιστικό κέντρο Αιγαίου με την επωνυμία «Η Φωνή του Αιγαίου».

Επιμέρους ζητήματα του προγράμματος θεωρούνται η αισθητική των πόλεων, η διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς και η στήριξη του λαϊκού πολιτισμού. Ιδιαίτερο πλαίσιο προτείνεται, επίσης, για ορισμένα καλλιτεχνικά πεδία. Όσον αφορά τον κινηματογράφο, πρωταρχικός σκοπός του προγράμματος είναι η ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα. Αναφορικά με το θέατρο και το χορό, η οικονομική στήριξη των ΔΗΠΕΘΕ κρίνεται μείζονος σημασίας, όπως επίσης και η μεταστέγαση της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, ενώ για την προώθηση των εικαστικών τεχνών προτείνεται η ίδρυση εκθεσιακού χώρου στην Αθήνα και εικαστικού κέντρου στη Θεσσαλονίκη, η δημιουργία εκθεσιακών χώρων για φωτογραφία στα αστικά κέντρα και η ένταξη εκθέσεων φωτογραφικών σε μουσεία και δημόσιους χώρους. Η δε πολιτική για το βιβλίο περιλαμβάνει την ίδρυση βιβλιοθηκών στα σχολεία και ορισμένες φορολογικές ελαφρύνσεις.

Ιδιαίτερη μνεία χρίζουν, τέλος, η πρόταση για ίδρυση ομάδας παρέμβασης σε περιπτώσεις ελλειπών ενημέρωσης ή διαστρέβλωσης του ελληνικού πολιτισμού, η εισαγωγή του θεσμού των «Θεωρικών» για την ελεύθερη είσοδο σε χώρους πολιτισμού κοινωνικά ευάλωτων ομάδων, η ίδρυση μουσείου με έκθεση έργων Ελλήνων καλλιτεχνών του

εξωτερικού, η δημιουργία υποδομών πρόσβασης για ΑΜΕΑ στους χώρους πολιτισμού και η εισαγωγή προγραμμάτων πολιτιστικής έκφρασης των Ρομ.

4.5.3. Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί τον πολιτισμό στρατηγικό άξονα ανάπτυξης της χώρας, με τρόπο που δεν θα ακυρώνει τον κοινωνικό του χαρακτήρα, που δεν θα ενισχύει την εμπορευματοποίηση-τυποποίηση της πολιτιστικής παραγωγής και το ρόλο του κράτους αναντικατάστατο και αναγκαίο.

Τάσσεται υπέρ της καινοτομίας και της διαπολιτισμικότητας, των συνεργασιών και της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών. Πρεσβεύει επίσης την προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και την αξιοποίηση εγκαταλελειμμένων κτιρίων. Εισηγείται θεσμικό πλαίσιο για τον αντιμονοπωλιακό λαϊκό χαρακτήρα των νέων μέσων επικοινωνίας και τη θεσμοθέτηση της συμμετοχής εκπροσώπων του πολιτισμού σε όλα τα ρυθμιστικά όργανα της λειτουργίας των ΜΜΕ, την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και το ασφαλιστικό των καλλιτεχνών.

Προτείνει την εισαγωγή της καλλιτεχνικής, μουσικής και θεατρικής αγωγής σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και την εισαγωγή μαθημάτων για την ιστορία του πολιτισμού στη μέση εκπαίδευση, καθώς επίσης την πολιτιστική αναζωογόνηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο κομμάτι της νεολαίας.

Θεωρεί απαραίτητη την ολοκληρωμένη περιφερειακή πολιτιστική πολιτική, με τη μεταφορά τεχνογνωσίας στους ΟΤΑ, την οργανωμένη προβολή των τοπικών πολιτιστικών ταυτοτήτων ως εργαλείο τοπικής ανάπτυξης, την ίδρυση δημοτικών κινηματογράφων και πολιτιστικών κέντρων στην περιφέρεια και τη δημιουργία εθνικού προγράμματος για τη συντήρηση των κτηρίων και την επαρκή στελέχωση των υπηρεσιών.

Προβλέπει τομεακά προγράμματα για το θέατρο (ανωτατοποίηση της θεατρικής εκπαίδευσης, σύγχρονα κρατικά θέατρα, θεατρική αποκέντρωση, αναβάθμιση του θεσμού των επιχορηγήσεων, υποστήριξη των πρωτοβουλιών των νέων καλλιτεχνών) και τον κινηματογράφο (στήριξη των νέων δημιουργών, φορολογικές ελαφρύνσεις για την παραγωγή ελληνικών ταινιών, καταβολή του 1,5% των εσόδων από διαφημίσεις των τηλεοπτικών καναλιών για την ενίσχυση του ελληνικού κινηματογράφου, στήριξη του Εθνικού Κέντρου Κινηματογράφου και δημιουργία δικτύου δημοτικών κινηματογράφων).

Στον τομέα της μουσικής προτείνει την ίδρυση Μουσικής Ακαδημίας και Εθνικού Κέντρου Μουσικής, την εξασφάλιση μόνιμης στέγης για την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών,

την ενίσχυση των μουσικών φεστιβάλ και την κατάργηση των play-list των ραδιοφωνικών σταθμών. Στον τομέα του χορού, προκρίνει την ενίσχυση της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, την υλοποίηση προγραμμάτων σε επίπεδο δήμων και σχολείων και την ενθάρρυνση πρωτοβουλιών για τη δημιουργία ερασιτεχνικών ομάδων. Όσον αφορά το βιβλίο, έμφαση δίνεται στη διεύρυνση της αγοράς, στην προώθηση της μετάφρασης του βιβλίου, την προβολή της σύγχρονης παραγωγής και την επίλυση του συνταξιοδοτικού των συγγραφέων.

Η εικαστική δημιουργία ενισχύεται με την οικονομική στήριξη του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, την εφαρμογή νόμου που προβλέπει ότι το 1% του προϋπολογισμού των δημόσιων κτιρίων θα διατίθεται για την διακόσμηση τους και την επίλυση του συνταξιοδοτικού προβλήματος των καλλιτεχνών. Ως προς τη φωτογραφία, το πρόγραμμα προβλέπει μέριμνα για τη διάσωση των αρχείων και ενίσχυση των υφιστάμενων φωτογραφικών λεσχών.

Αναφορικά, τέλος, με τη χρηματοδότηση, προβλέπει την αύξηση των δαπανών στο 2% του ΑΕΠ, τη σύνταξη δημόσιας έκθεσης για τις επιδοτήσεις του ΥΠΠΟ, στοχευμένη οικονομική στήριξη των ΟΤΑ, των ΔΗΠΕΘΕ και των μουσείων.

Λιγότερο αναπτυγμένες είναι οι θέσεις περί πολιτισμού των λοιπών κομμάτων. Ειδικότερα, το ΚΚΕ δίνει έμφαση στη στήριξη και την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής δημιουργίας, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των καλλιτεχνών, στην κρατικοποίηση των πολιτιστικών φορέων και την διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως στοιχείου της συνείδησης του λαού. Ο ΛΑΟΣ θεωρεί τον πολιτισμό, την παράδοση και τη γλώσσα εθνικά και κοινωνικά αγαθά και ως εκ τούτου επιζητά τη μεγαλύτερη δυνατή συμφωνία των κομματικών παρατάξεων πάνω σε ένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο για την πολιτιστική πολιτική. Τέλος, οι ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ, θεωρούν τον πολιτισμό υπόθεση της καθημερινότητας και κάνουν ιδιαίτερη αναφορά στο αστικό περιβάλλον, τους εναλλακτικούς τρόπους καλλιτεχνικής παραγωγής, του ρόλου των ΜΜΕ και του πολιτικού πολιτισμού.

4.6. Υγεία

4.6.1. Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης

Η Υγεία σήμερα αντιπροσωπεύει το 10 % του ΑΕΠ, αλλά είναι άγνωστο τι παράγεται, τι κοστίζει και ποιος πληρώνει. Το 50% περίπου αυτής της δαπάνης καταβάλλεται ιδιωτικά επιβαρύνοντας υπέρμετρα τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς, ενώ η απουσία σχεδιασμού και ελέγχου της δημόσιας δαπάνης ευθύνεται σε τεράστιο βαθμό για τα τεράστια ελλείμματα των τελευταίων ετών. Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι για αρκετά χρόνια η πολιτική υγείας θα ασκείται και σε συνεννόηση με το Υπουργείο Οικονομικών.

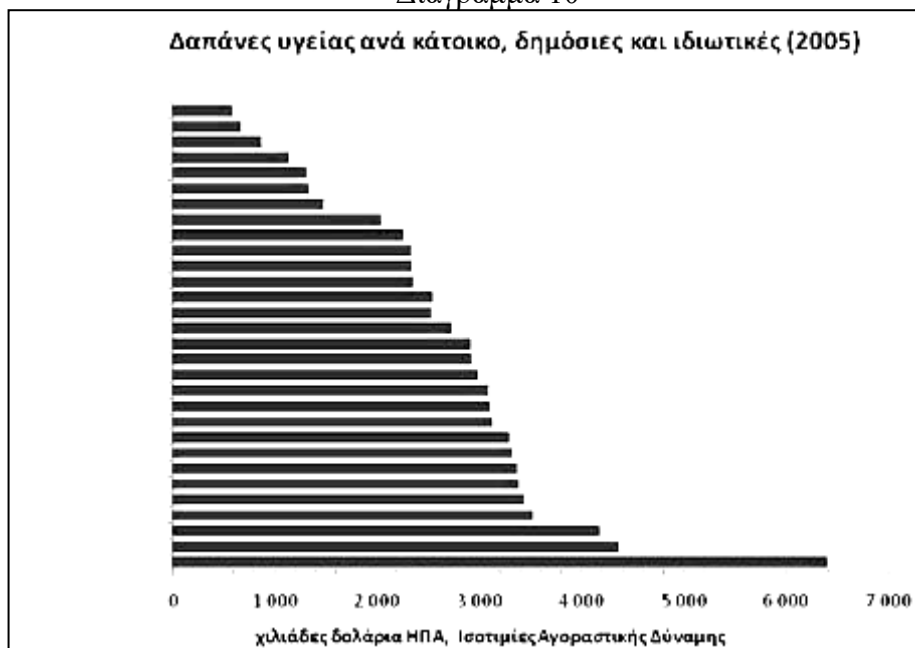
Αν “ψηλαφίσουμε” το σύστημα Υγείας στην Ελλάδα θα διαπιστώσουμε ότι υπάρχουν τεράστια προβλήματα στη διοίκηση και λειτουργία του ΕΣΥ τα οποία ο ασθενής δε γνωρίζει. Ζητούμενο είναι η ελαχιστοποίηση του κόστους χωρίς, βέβαια, να είναι γνωστό πραγματικά ποιες ακόμα μαύρες τρύπες ή παρατυπίες μπορεί να υπάρχουν στον χώρο αυτό. Ακόμα και να ελαχιστοποιηθεί το κόστος, είτε με περιστολή των άσκοπων δαπανών είτε με απελευθέρωση ενός κομματιού της υγείας στην ιδιωτική πρωτοβουλία, αν υπάρχει υποστελέχωση που οδηγεί σε εργασιακή εξουθένωση του υπάρχοντος προσωπικού, παράβαση των κοινοτικών οδηγιών περί ωραρίων και βαρδιών απασχόλησης, ανύπαρκτες υποδομές και διαδικασίες επιμόρφωσης του προσωπικού, ανύπαρκτη μηχανογράφηση ή υποστήριξη αυτοματοποιημένων διαδικασιών, οι υπηρεσίες που θα παρέχονται θα εξακολουθήσουν να είναι ποιοτικά υποβαθμισμένες.

4.6.2. Δημόσιες και Ιδιωτικές δαπάνες υγείας

Οι δαπάνες υγείας ανά κάτοικο στην Ελλάδα, υπολογισμένες σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης, ώστε να είναι συγκρίσιμες με τις αντίστοιχες δαπάνες σε άλλες χώρες, είναι υψηλότερες του μέσου όρου του ΟΟΣΑ (Διάγραμμα 10). Ανέρχονταν το 2005 σε περίπου 3.000 δολάρια ετησίως και υπερέβαιναν τις αντίστοιχες δαπάνες σε χώρες με υψηλότερο ΑΕΠ ανά κάτοικο, όπως η Ισπανία, η Φιλανδία, η Ιαπωνία, η Ιταλία, η Βρετανία, η Σουηδία και η Ιρλανδία.

Είναι αξιοσημείωτο ότι μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ, είναι θεαματικά υψηλό το επίπεδο δαπανών στις ΗΠΑ. Ακολουθούν στην κατάταξη, αλλά από μεγάλη απόσταση, η Νορβηγία και η Ελβετία. Αντίθετα, το επίπεδο δαπανών υγείας ανά κάτοικο είναι πολύ χαμηλό στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στην Τουρκία, το Μεξικό και την Κορέα.

Διάγραμμα 10

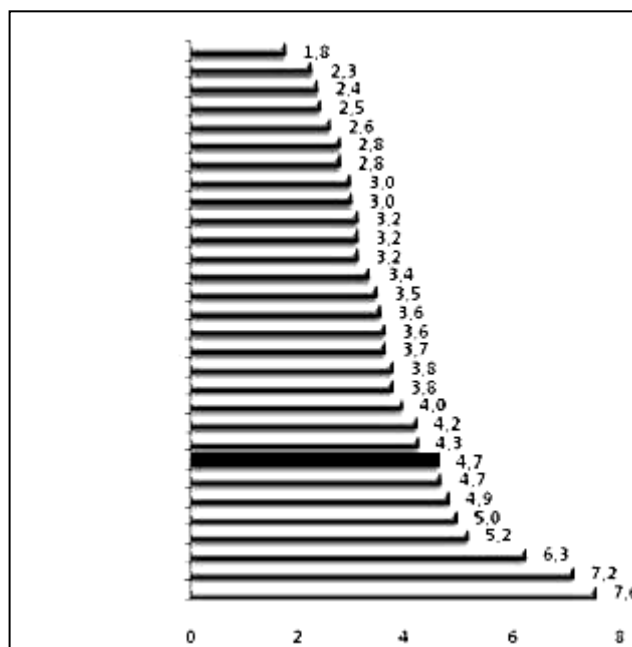
Πηγή: ΟΟΣΑ.

Το υψηλό επίπεδο δαπανών υγείας ανά κάτοικο στην Ελλάδα οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στην ταχεία αύξηση των δαπανών της περιόδου 1995-2005. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 11, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των δαπανών στην Ελλάδα ανήλθε, κατά την συγκεκριμένη περίοδο, σε 4,7%. Η αύξηση αυτή, αντιστοιχεί σε σωρευτική μεταβολή +58% σε μια δεκαετία.

Υψηλότεροι ρυθμοί αύξησης επιτεύχθηκαν κυρίως σε χώρες στις οποίες το επίπεδο ήταν χαμηλό κατά το 1995 (Τουρκία, Κορέα, Πολωνία, Ουγγαρία). Η άνοδος των δαπανών στην Ελλάδα μετά το 1995 οφείλεται στην διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης που παρατηρήθηκε κατά την δεκαετία 1995-2005, καθώς υπάρχει ισχυρή συσχέτιση της αύξησης των δαπανών υγείας ανά κάτοικο και της μεγέθυνσης του ΑΕΠ ανά κάτοικο: με άλλα λόγια, ο ρυθμός ανάπτυξης μιας οικονομίας επηρεάζει άμεσα και σημαντικά τον ρυθμό με τον οποίο αυξάνονται οι δαπάνες υγείας ανά κάτοικο. Η αύξηση, αυτή, των ετών 1995-2005 θα πρέπει να θεωρηθεί ως «φυσική», με την έννοια ότι ήταν αναμενόμενη και δεν αποτελεί προϊόν κάποιων υπερβολών, τουλάχιστον εάν θεωρήσουμε ως αναφορά αυτό που συμβαίνει διεθνώς.

Διάγραμμα 11

Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των δαπανών υγείας ανά κάτοικο σε σταθερές τιμές, 1995-2005

Πηγή: ΟΟΣΑ.

Η παρατηρούμενη μεγέθυνση του κλάδου πραγματοποιήθηκε στην κατεύθυνση της ιδιωτικοποίησης των υπηρεσιών υγείας. Το ποσοστό ιδιωτικών δαπανών στις συνολικές δαπάνες υγείας στην Ελλάδα ήταν το 2005 το υψηλότερο μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ: 57,1% έναντι 54,9% στις ΗΠΑ. Επομένως, η ταχύρυθμη αύξηση των δαπανών ανά κάτοικο μετά το 1995 (που οφειλόταν στην ταχύρυθμη οικονομική ανάπτυξη της χώρας) αποτελεί δείκτη της ταχύτατης μεγέθυνσης του κλάδου παραγωγής υπηρεσιών υγείας στην κατεύθυνση της μετατροπής της υγείας από δημόσια σε ιδιωτική παραγωγή και παροχή υπηρεσιών υγείας. Ένα μέρος των ιδιωτικών δαπανών καταβάλλεται από τις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες και το υπόλοιπο αποτελεί τις δαπάνες υγείας των νοικοκυριών (pay out of pocket, κατά την διατύπωση του Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe, SHARE).

Σύμφωνα με μελέτες, οι δαπάνες υγείας των νοικοκυριών για ιατρική φροντίδα χωρίς εισαγωγή σε νοσοκομείο ανέρχονταν το 2005 στο 68% των συνολικών δαπανών τους για υγεία (εκ των οποίων περίπου 31% για οδοντιατρική φροντίδα, 23% για ιατρικές υπηρεσίες, 11% για παραϊατρικές φροντίδες και 3% για θεραπευτικό εξοπλισμό). Τα ποσοστά για αγορά φαρμάκων και νοσοκομειακή περίθαλψη ανέρχονταν σε 17,5% και 14,4% αντίστοιχα. Η δαπάνη για νοσοκομειακή περίθαλψη αφορά σε πληρωμές ιατρών σε ιδιωτικά νοσοκομεία (περίπου 26%), νοσήλια σε ιδιωτικά νοσοκομεία (περίπου 29%), συμμετοχή στο κόστος των

δημόσιων νοσοκομείων (περίπου 21%), άτυπες αμοιβές σε δημόσια νοσοκομεία (20%) και σε αμοιβές αποκλειστικών νοσοκόμων και άλλων εξωτερικών επαγγελματιών υγείας (4%).

4.6.2 Οι θέσεις και οι προτάσεις των πολιτικών κομμάτων

4.6.2.1. Οι θέσεις και οι προτάσεις του ΠΑΣΟΚ

Αλλαγές στο χώρο του φαρμάκου και του συστήματος προμηθειών στα νοσοκομείων, είναι μερικά από τα μέτρα που δεσμεύεται να εφαρμόσει το ΠΑΣΟΚ. Για την περιστολή των φαρμακευτικών δαπανών θα εφαρμοστεί σύστημα ελέγχου συνταγών σε όλα τα ασφαλιστικά ταμεία, «θετική λίστα», ενώ θα ενισχυθεί και η πολιτική των γενοσήμων. Για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. η αναγέννηση και επαναθεμελίωση του ΕΣΥ είναι χρέος προς την ιστορία του και δέσμευση απέναντι στους πολίτες. Οι πρώτες παρεμβάσεις του προγράμματός του κυβερνόντος κόμματος θα κινηθούν ταυτόχρονα σε τέσσερις άξονες:

- 1) αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης του ΕΣΥ κατά 1% του ΑΕΠ σε βάθος τετραετίας.
- 2) καταπολέμηση της σπατάλης και της διαφθοράς με στόχο την εξοικονόμηση, επιπλέον 1% του ΑΕΠ.
- 3) ενίσχυση του δυναμικού του ΕΣΥ με προτεραιότητα στο νοσηλευτικό και τεχνολογικό προσωπικό
- 4) οργάνωση, εφαρμογή και ολοκλήρωση του συστήματος της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας

Όσον αφορά το κόστος των προμηθειών στα δημόσια νοσοκομεία το ΠΑ.ΣΟ.Κ. για να αντιμετωπίσει την αλόγιστη σπατάλη στη δημόσια υγεία, θα εφαρμόσει ένα νέο, διάφανο και αποκεντρωμένο σύστημα προμηθειών και ταυτόχρονα θα εφαρμόσει άμεσα και υποχρεωτικά, το διπλογραφικό σύστημα και την ενιαία κωδικοποίηση πράξεων, εντύπων και υλικών στον υγειονομικό χώρο. Θα προωθήσει μια σύγχρονη πολιτική για το φάρμακο με τη χρήση ενιαίου τύπου μηχανογραφικό ελεγχόμενης συνταγής για όλα τα Ταμεία, με τον περιορισμό της πολυφαρμακίας, με την κατάρτιση «θετικής λίστας» για τον έλεγχο της δαπάνης και την ενίσχυση πολιτικής των γενοσήμων. Επίσης, ο ΕΟΦ θα αναβαθμισθεί σε μοναδικό όργανο πραγματικού ελέγχου και εποπτείας της αγοράς του φαρμάκου.

Η υποστελέχωση σε συνδυασμό με την υποχρηματοδότηση, ήταν οι συγκεκριμένες επιλογές που οδήγησαν στην υποβάθμιση του δημόσιου συστήματος υγείας. Για το ΠΑ.ΣΟ.Κ., η ψυχή κάθε θεσμικού συστήματος είναι το ανθρώπινο δυναμικό του. Γι' αυτό θα πραγματοποιηθούν άμεσα προσλήψεις προσωπικού (3.000 το χρόνο, πέραν των συνταξιοδοτήσεων), ώστε να αξιοποιηθούν οι υποδομές και ο εξοπλισμός υψηλής τεχνολογίας με στόχο την ολοήμερη λειτουργία των νοσοκομείων. Παράλληλα, θα προωθηθεί η αναπύξξη Κλινικών και Χειρουργείων Ημέρας και Μονάδων Ημερήσιας Νοσηλείας. Στόχος είναι η στελέχωση πλήρως των Μονάδων Εντατικής Θεραπείας και η αναβάθμιση της λειτουργίας των Τμημάτων Επειγόντων Περιστατικών. Τα πρώτα χρήματα από την αναβαθμισμένη κρατική χρηματοδότηση του ΕΣΥ θα κατευθυνθούν στην ενίσχυση του προσωπικού, που είναι όρος λειτουργικής επιβίωσης του συστήματος.

Το θεμέλιο της σύγχρονης δημόσιας υγείας είναι η Πρωτοβάθμια Φροντίδα. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεσμεύεται για την παροχή ενός βασικού πακέτου υπηρεσιών ΠΦΥ για όλους τους πολίτες. Και αυτό περιλαμβάνει τη διάγνωση και θεραπεία κοινών νοσημάτων, την παρακολούθηση και φαρμακευτική αγωγή χρόνιων νοσημάτων, την πρόληψη και την κάλυψη έκτακτων περιστατικών. Το σύστημα της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας θα οργανωθεί και θα ολοκληρωθεί σε κάθε Δήμο με τη σύσταση Μονάδων Οικογενειακής Ιατρικής με 24ωρη λειτουργία. Στο πλαίσιο αυτό, περιλαμβάνονται και αξιοποιούνται όλες οι υπάρχουσες υπηρεσίες παροχής ΠΦΥ. Διατίθεται οικογενειακός γιατρός και παιδίατρος, που επιλέγεται ελεύθερα από τις οικογένειες σε κάθε γειτονιά και δήμο. Στην περιφέρεια ενισχύονται και αναβαθμίζονται τα Κέντρα Υγείας. Βασική προτεραιότητα, είναι μέσα από τους θεσμούς της ΠΦΥ να δοθεί βάρος στην πρόληψη και την αγωγή υγείας.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ., τέλος, θα προχωρήσει στην εφαρμογή νέου μισθολογίου στο δημόσιο σύστημα. Αναδιοργανώνει τη διαδικασία χορήγησης ειδικότητας στους γιατρούς, με την εισαγωγή νέου εκπαιδευτικού προγράμματος και αναπτύσσει νέες ιατρικές ειδικότητες της Γενικής Ιατρικής, της Κοινωνικής Ιατρικής, της Ιατρικής της Εργασίας, της Ιατρικής Αποκατάστασης και της Γενετικής. Επεκτείνει και αναβαθμίζει τις νοσηλευτικές ειδικότητες και αυτές των άλλων επαγγελματιών υγείας.

4.6.2.2. Οι προτάσεις και οι θέσεις της Νέας Δημοκρατίας

Με βάση το πρόγραμμά της, η Νέα Δημοκρατία θέτει ως βασικές προτεραιότητές της για τον τομέα της Υγείας, τη θέσπιση της ελεύθερης επιλογής γιατρού, την εύκολη πρόσβαση σε όλες τις υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας, όπως επίσης και την ισότιμη δυνατότητα πρόσβασης για όλους τους πολίτες. Παράλληλα, δίνει έμφαση στη δημιουργία ενός Υγειονομικού χάρτη και στην ύπαρξη ενός νέου εθνικού προγραμματισμού, με σκοπό την εξάλειψη των ανισοτήτων κέντρου - περιφέρειας. Η Νέα Δημοκρατία θεωρεί αναγκαία την ύπαρξη ενός ενιαίου ηλεκτρονικού φακέλου για κάθε ασθενή. Οι ενιαίοι όροι λειτουργίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα κρίνονται ως επιτακτική ανάγκη. Κάνει λόγο για νέο σύστημα προμηθειών και αυστηροποίηση του ελέγχου τους.

Αναφορικά με τα φάρμακα, σκοπεύει την αναδιοργάνωση και εκσυγχρονισμό του ΕΟΦ, την κατάργηση της «λίστας» συνταγογραφούμενων, από τα ασφαλιστικά ταμεία, φαρμάκων, τον επανακαθορισμό των παθήσεων για τις οποίες, τη δαπάνη των φαρμάκων αναλαμβάνει πλήρως ο ασφαλιστικός οργανισμός, τα φάρμακα να πωλούνται μόνο από τα φαρμακεία με barcode, τη λειτουργία συστήματος κεντρικού μηχανογραφικού ελέγχου, την αναμόρφωση της λειτουργίας των νοσοκομειακών φαρμακείων, μεταξύ άλλων.

Για το ανθρώπινο δυναμικό και τις ανάγκες στελέχωσης του τομέα της Υγείας, το πρόγραμμα της ΝΔ προβλέπει την εκπαίδευση, μετεκπαίδευση και επιμόρφωση των γιατρών και όλων των επαγγελματιών υγείας, ένα σύστημα αξιολόγησης, ποιοτικού ελέγχου και πιστοποίησης κάθε μονάδας και ανθρώπινου δυναμικού.

Σε αυτά, τέλος, θα πρέπει να προστεθεί και η αναγκαιότητα της ύπαρξης συνεχούς αξιολόγησης του ιατρικού δυναμικού και των επαγγελματιών υγείας, όπως, βέβαια και η επιλογή και εξέλιξη του προσωπικού βάσει ουσιαστικών αξιοκρατικών κριτηρίων, μέσω ενός αυστηρού και αξιόπιστου ελεγκτικού μηχανισμού. Παράλληλα, κάνει λόγο για θεσμοθέτηση Συνηγόρου Υγείας και Κοινωνικών Υπηρεσιών.

4.6.2.3. Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΚΚΕ

Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας θέτει ως προτεραιότητές του στην πολιτική για τον τομέα της Υγείας τη θέσπιση ενός αποκλειστικά δημοσίου, ενιαίου, δωρεάν, καθολικού συστήματος Υγείας - Πρόνοιας. Θεωρεί αναγκαία την κοινωνικοποίηση των ιδιωτικών δομών που πληρούν τις προϋποθέσεις και απορρόφηση όλων των εργαζομένων τους στο λαϊκό σύστημα Υγείας, όπως και των αυτοαπασχολούμενων επιστημόνων Υγείας.

Το ΚΚΕ προτείνει την αναβάθμιση των υπαρχόντων και δημιουργία νέων δημόσιων δωρεάν Κέντρων Υγείας, την προστασία της δημόσιας υγείας με μέτρα πρόληψης που θα συνδέονται οργανικά με όλες τις βαθμίδες Υγείας και με την εξασφάλιση ανάλογων υπηρεσιών. Δημόσιες - δωρεάν υπηρεσίες ψυχικής Υγείας, υψηλής ποιότητας, με σύγχρονες υποδομές, με βάση τις κατακτήσεις της επιστήμης και της τεχνικής, με πλήρη διασύνδεση του Κέντρου Ψυχικής Υγείας ή του ξενώνα και της δημόσιας ψυχιατρικής κλινικής ή νοσοκομείου.

Προτείνει τη δημιουργία ενός δημόσιου δικτύου ξενώνων, οικοτροφείων και διαμερισμάτων αυτόνομης και ημιαυτόνομης διαβίωσης, κλειστής ή ανοιχτής περίθαλψης, εκεί που χρειάζεται, και ανάλογα με τους φιλοξενούμενους. Για τους αναπήρους και τους ψυχικά πάσχοντες που δεν μπορούν να ενταχθούν στην παραγωγή, θεωρεί αναγκαίο να λειτουργούν προστατευόμενα εργαστήρια. Θεωρείται αναγκαία η ύπαρξη δημοσίων δωρεάν προγραμμάτων «βοήθεια στο σπίτι» μέσω των ΚΥ.

Αναφορικά με τα φάρμακα προβλέπει τη λειτουργία κρατικού οργανισμού φαρμάκου που θα έχει την ευθύνη της έρευνας, παραγωγής, εισαγωγής, ελέγχου και διάθεσης όλων των σύγχρονων σκευασμάτων που κυκλοφορούν στην παγκόσμια αγορά. Για τους υγειονομικούς υπαλλήλους, το ΚΚΕ κρίνει απαραίτητες μαζικές προσλήψεις σε όλες τις μονάδες Υγείας - Πρόνοιας μόνιμου προσωπικού όλων των ειδικοτήτων για την πλήρη κάλυψη των αναγκών. Οι γιατροί θα είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης με κατώτερο βασικό μισθό 1.700 ευρώ. Θα υπάρξει κατάργηση της μερικής απασχόλησης και άμεση μονιμοποίηση όλων των εργαζομένων με οποιαδήποτε σχέση απασχόλησης. Θεωρεί επιτακτική την ανάγκη αναβάθμιση των νοσοκομείων με αύξηση των θέσεων για όλες τις ειδικότητες.

Το ΚΚΕ παραθέτει επίσης μια σειρά από προτάσεις:

- 1) Ο χρόνος αναμονής των γιατρών για ειδικότητα να υπολογίζεται σαν συντάξιμος χρόνος.
- 2) Όχι στη διευθέτηση του εργάσιμου χρόνου, 6ωρο - 5ήμερο - 30ωρο με μία εφημερία την εβδομάδα για τους γιατρούς.
- 3) Αναγνώριση των χώρων Υγείας ως ανθυγιεινών.
- 4) Σύνταξη στα 55 χρόνια οι άντρες και στα 50 οι γυναίκες.

Τέλος, θεωρεί ότι πρέπει να υπάρξει ισχυρή δράση απέναντι στο «φακελάκι» και σε κάθε φαινόμενο διαφθοράς και χρηματισμού, δωρεάν - δημόσια εκπαίδευση και συνεχής επιμόρφωση των υγειονομικών.

4.6.2.4. Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ

Ο ΣΥΡΙΖΑ, με κεντρικό άξονα της πολιτικής του την κοινωνικοποίηση της Υγείας και Πρόνοιας θέτει ως στόχους της στρατηγικής του την πλήρη, ισότιμη, υψηλού επιπέδου δωρεάν κάλυψη όλων των αναγκών από το Δημόσιο σύστημα Υγείας Πρόνοιας. Παράλληλα, δίνει έμφαση στην ανάπτυξη των δημόσιων δομών και στην αναγκαιότητα κατάργηση κοινωνικών και γεωγραφικών ανισοτήτων. Θεωρεί απαραίτητο το διπλασιασμό των Δημόσιων Δαπανών από 2,67% του ΑΕΠ σε 5,5%. Παράλληλα θέτει ως στόχο την οικοδόμηση ολοκληρωμένου Δημόσιου συστήματος Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (ΠΦΥ), όπως και τη συρρίκνωση του ρόλου του Ιδιωτικού Τομέα, μέσω της ένταξης των μεγάλων ιδιωτικών μονάδων στο δημόσιο και κοινωνικό έλεγχο.

Ο ΣΥΡΙΖΑ δίνει έμφαση στην πραγματοποίηση μαζικών προσλήψεων μόνιμου προσωπικού στο ΕΣΥ και στο ΙΚΑ, στις ενιαίες μόνιμες εργασιακές σχέσεις, στα πλήρη μισθολογικά, ασφαλιστικά, συνταξιοδοτικά δικαιώματα και στη μονιμοποίηση των συμβασιούχων γιατρών του ΙΚΑ. Προτείνει ουσιαστικές αυξήσεις στους βασικούς μισθούς την άμεση καταβολή των επιδομάτων των 176 ευρώ και του ν. 2001, ένταξη στα βαρέα και ανθυγιεινά, αύξηση άδειας, μείωση ωραρίων και ορίων συνταξιοδότησης, καθώς και υπολογισμό των εφημεριών στο συντάξιμο χρόνο. Προτείνει 35ωρο-7ωρο-5ήμερο χωρίς μείωση αποδοχών, την αμοιβή εφημεριών σαν υπερωρία, όπως και μια εφημερία την εβδομάδα. Είναι αντίθετος, δε, στις ΣΔΙΤ, στις ιδιωτικοποιήσεις και στη λειτουργία απογευματινών ιδιωτικών ιατρείων. Ζητά αυστηρό έλεγχο και όροι λειτουργίας στον Ιδιωτικό Τομέα.

Παράλληλα, θεωρεί απαραίτητη την οργάνωση επείγουσας προνοσοκομειακής περίθαλψης στο σύνολο της χώρας και την ενίσχυση του ΕΚΑΒ, καθώς και την ανάπτυξη Τραυματολογικών κέντρων. Κρίνει αναγκαία τη στήριξη και την αναβάθμιση της Πρόνοιας, με μέτρα όπως την πλήρη εργασιακή, κοινωνική ένταξη πολιτών με αναπηρίες και AIDS, τη δημιουργία Κέντρων αποκατάστασής, την αποτροπή της διάλυσης του ΟΚΑΝΑ, τη χρηματοδότηση και επέκταση των θεραπευτικών προγραμμάτων. Δίνει έμφαση στη στήριξη των αυτοαπασχολούμενων επαγγελματιών υγείας, καθώς και στη χρηματοδότηση προγραμμάτων αποασυλοποίησης και ένταξης στο Δημόσιο Σύστημα. Τέλος, υποστηρίζει ότι πρέπει να μπει φραγμός στην ασυδοσία των φαρμακευτικών πολυεθνικών και τις ανεξέλεγκτες αυξήσεις στα φάρμακα.

4.6.2.5. Οι προτάσεις και οι θέσεις του ΛΑΟΣ

Στις θέσεις του ΛΑΟΣ για την Υγεία, κυριαρχεί η άποψη ότι οι Τομείς Υγείας πρέπει να διαχωριστούν από τους τομείς των άλλων παροχών σε όλα τα ασφαλιστικά ταμεία και να ενοποιηθούν σε ένα Ενιαίο Φορέα Υγείας, ο οποίος θα έχει κεντρικό ρόλο.

Ο Ενιαίος Φορέας Υγείας, με την προϋπόθεση της δημιουργίας του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, θα χορηγήσει σε όλους τους πολίτες Ηλεκτρονική Κάρτα Υγείας μέσω της οποίας θα λαμβάνουν της παροχές του, θα επιβλέπει την εφαρμογή ενιαίας μηχανοργάνωσης σε όλες τις μονάδες παροχής ευρύτερων υπηρεσιών υγείας.

Παράλληλα, θα συνάπτει Εθνικές Συλλογικές Συμβάσεις με όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες περίθαλψης και υγείας, συμπεριλαμβανομένων και των υπηρεσιών Συμπληρωματικών και Εναλλακτικών μορφών Ιατρικής που είναι ήδη αναγνωρισμένες σε τρεις τουλάχιστον άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ομοιοπαθητική και ο Βελονισμός. Θα προχωρά στην αγορά υπηρεσιών τόσο από τον Δημόσιο όσο και τον Ιδιωτικό τομέα της Υγείας στην Ελλάδα, καθώς και τις χώρες του εξωτερικού στις περιπτώσεις που απαιτείται, και θα τις προσφέρει ισότιμα σε όλους τους Έλληνες πολίτες, ανάλογα με τις ανάγκες τους. Στα παραπάνω προστίθεται και η αρμοδιότητα επίβλεψης της αντικατάστασης του σημερινού ΕΣΥ από ένα ευρύτερο Σύστημα Εθνικής Υγείας. Σε αυτό το σύστημα θα περιλαμβάνονται το ΕΚΑΒ, τα Δημόσια Νοσοκομεία, το 15% των κλινών των Ιδιωτικών Νοσοκομείων, τα Κέντρα Υγείας, τα υποκαταστήματα του ΙΚΑ, τα Δημοτικά Ιατρεία και οι οικογενειακοί γιατροί.

Αναφορικά με το ζήτημα της χορήγησης φαρμάκων, η θέση του ΛΑΟΣ είναι ότι το φάρμακο, ως κοινωνικό αγαθό, πρέπει να είναι διαθέσιμο σε όλους όσους το χρειάζονται, ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση. Γι' αυτό το λόγο, προτείνει την δωρεάν χορήγηση φαρμάκων στους χρονίως πάσχοντες, στα άτομα με ειδικές ανάγκες, στους ανήλικους και στους υπερήλικες, στους πολύτεκνους, στους χαμηλοσυνταξιούχους, στους ανέργους και στους άπορους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το κράτος πρόνοιας γνωρίζει τη μεγάλη του ακμή και ανάπτυξη στις οικονομικές συνθήκες της μεταπολεμικής περιόδου κυρίως ως αποτέλεσμα της αυξημένης επιρροής της εργατικής τάξης στην οποία γίνεται αποδεκτό και συμβαδίζει με τη βελτίωση της συνολικής κοινωνικής ευημερίας.

Τα σημερινά δεδομένα του καπιταλιστικού συστήματος, η άρρηκτη σχέση της οικονομίας με το κοινωνικό κράτος που αποτελεί πλέον απαραίτητο όρο της αφού η ύπαρξη του και η ανάπτυξη του οδηγεί στην άνοδο της. Η κυβέρνηση μέσω της κοινωνικής πολιτικής που ακολουθεί στους τομείς της υγείας, κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής φροντίδας εκτελώντας την οικονομική λειτουργία που είναι η διασφάλιση των όρων αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης ταυτόχρονα συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της κοινωνικής συνοχής που επιτυγχάνεται με την άμβλυνση των οικονομικών και των κοινωνικών ανισοτήτων.

Τα σημαντικά κοινωνικά προβλήματα που υφίσταται το κράτος πρόνοιας που είναι απόρροια της κακής λειτουργίας του εκφράζουν τις αντιθέσεις και τις ανάγκες των κοινωνικών τάξεων η κάλυψη των οποίων απαιτεί τη μεγαλύτερη διάθεση πόρων και την ορθολογικότερη διαχείριση τους. Ιδιαίτερα σε περιόδους στασιμότητας ή ύφεσης της Ελληνικής οικονομίας, αφ' ενός, η ανταγωνιστική τους χρήση και αφ' ετέρου, η τάση για μεγαλύτερη συσσώρευση κεφαλαίων οδηγεί στη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας.

Η αναποτελεσματικότητα και η ανεπάρκεια του κράτους πρόνοιας, η ανισοκατανομή και η αύξηση των κοινωνικών δαπανών που εξαιτίας της μη ανταπόδοσης τους από τους δικαιούχους συνιστούν σε μεγάλο βαθμό μια σπατάλη και ένα βάρος για την εργατική τάξη που σε μεμονωμένες περιπτώσεις υποχρεώνεται να καταφύγει και στην αγορά αντίστοιχων ιδιωτικών υπηρεσιών.

Η πηγή των προβλημάτων και η δύσκολη επίλυση τους εντοπίζεται από τις δημόσιες υπηρεσίες του κράτους πρόνοιας. Στην πραγματικότητα επικρατεί μια πελατειακή σχέση ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα και τους πολίτες, ειδικότερα με τα δύο μεγαλύτερα, της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑΣΟΚ που εκφράζουν σε ποσοστά πάνω από το 80% του εκλογικού σώματος. Περισσότερο οι υποσχέσεις των κομματικών μηχανισμών και λιγότερο οι απειλές για την εξασφάλιση ή όχι κοινωνικών παροχών προς τους ψηφοφόρους αποτελεί το μέσο για την κατάκτηση και τη νομή της κρατικής εξουσίας.

Η πολιτική ελίτ της κυβέρνησης και της αξιωματικής αντιπολίτευσης συνιστούν τα εμπόδια για τον εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα γιατί προσπαθούν με κάθε νόμιμο ή

παράνομο τρόπο να μετατρέψουν τους φορείς της πρόνοιας και της κοινωνικής φροντίδας καθώς και τις κοινωνικές οργανώσεις σε μέσα ψηφιοθηρικής στρατηγικής και κέντρα κομματικής επιρροής και κοινωνικού ελέγχου. Μια πολιτική και κομματική συμπεριφορά που έχει ως συνέπειες την αποσύνθεση πολλών κοινωνικών ιστών, την απονέκρωση τους από το υγιές περιεχόμενο τους, την περιθωριοποίηση τους, την απομόνωση τους, την απογοήτευση τους πλήττοντας συνεπώς την ομαλή λειτουργία της κοινωνίας και προκαλώντας σφοδρές συγκρούσεις και αναταραχές.

Η κοινωνία των πολιτών παρουσιάζεται εγκλωβισμένη και συμβιβασμένη με τη λειτουργία των κομμάτων και των οικείων μηχανισμών τους, γιατί παθητικοποιείται, αδιαφορεί, καθίσταται ανίκανη ν' αντιμετωπίσει τα κοινωνικά προβλήματα και συμμετέχει στα κοινά μόνο για να ικανοποιήσει τις ανάγκες της πάντα σε ατομικό επίπεδο καταλύοντας κάθε έννοια συλλογικότητας και ευαισθησίας.

Τα υπαρκτά και οξύτατα προβλήματα της κοινωνίας και του κράτους πρόνοιας απαιτούν άμεσες λύσεις χωρίς να καταλήγουμε στην ανάπτυξη ιδιωτικών υπηρεσιών που ανέκαθεν σκοπός τους είναι το οικονομικό κέρδος και όχι το κοινωνικό όφελος. Ένας δημόσιος τομέας οργανωμένος με ανεξάρτητες και αξιοκρατικές δομές, με τη σωστή στελέχωση του και τη συστηματική αξιολόγηση του, επιβάλλοντας τις ανάλογες κυρώσεις, μακριά από τα συμφέροντα και τις φιλοδοξίες των πολιτικών κομμάτων σε συνδυασμό με την ριζική αλλαγή της στάσης της Ελληνικής κοινής γνώμης η οποία επιτέλους θα πρέπει να γνωρίζει ότι θα αποκτά μόνο όσα αξίζει και ότι δικαιούται σύμφωνα με τη νομοθεσία είναι η μοναδική διέξοδος από την κρίση του κράτους πρόνοιας και τη δημιουργία ενός ισχυρού κοινωνικού κράτους δικαίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

- 1) "Οι διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα". (Ίδρυμα Καράγιωργα, 1993.)
- 2) "Κοινωνική πολιτική. Θεωρία και πράξη. Διοίκηση, οικονομία, δίκαιο, κοινωνιολογία". (Μάρδας, Βαλκάνος, 2005).
- 3) "Το κράτος πρόνοιας". (Στασινοπούλου, 1985).
- 4) "Κοινωνική πρόνοια. Μια γενική θεώρηση". (Σταθόπουλος, 1996).
- 5) "Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας". (Αμίτσης, 2001).
- 6) "Κοινωνική ασφάλιση. Η μεταρρύθμιση και η αποκέντρωση του συστήματος". (Μπεντενιώτης, 2004).
- 7) "Τα κόμματα και οι κοινωνικές συμμαχίες στην προδικτατορική Ελλάδα. Οι προϋποθέσεις της Μεταπολίτευσης". (Βερναρδάκης, Μαύρης, 1991.)
- 8) "Η Ελλάδα στη Μεταπολίτευση. Πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις 1974-1988". (Σακελλαρόπουλος, 2001.)
- 9) "Η ιστορία των Ελλήνων". (Εγκυκλοπαίδεια της Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας, τόμοι 12^{ος}-18^{ος}, 2005.)
- 10) "Η κοινωνία των πολιτών και η δημοκρατία του 21^{ου} αιώνα. Οι ομιλίες των αρχηγών των κομμάτων". (Πρακτικά της Βουλής, 2001.)
- 11) "ΠΑΣΟΚ, η κατάκτηση και η άσκηση εξουσίας". (Σιδέρης, Παπασπηλιώπουλος, 2004.)
- 12) "Ένιαία Δημοκρατική Αριστερά. Αρχείο 1951-1967". (Παπαθανασίου.)